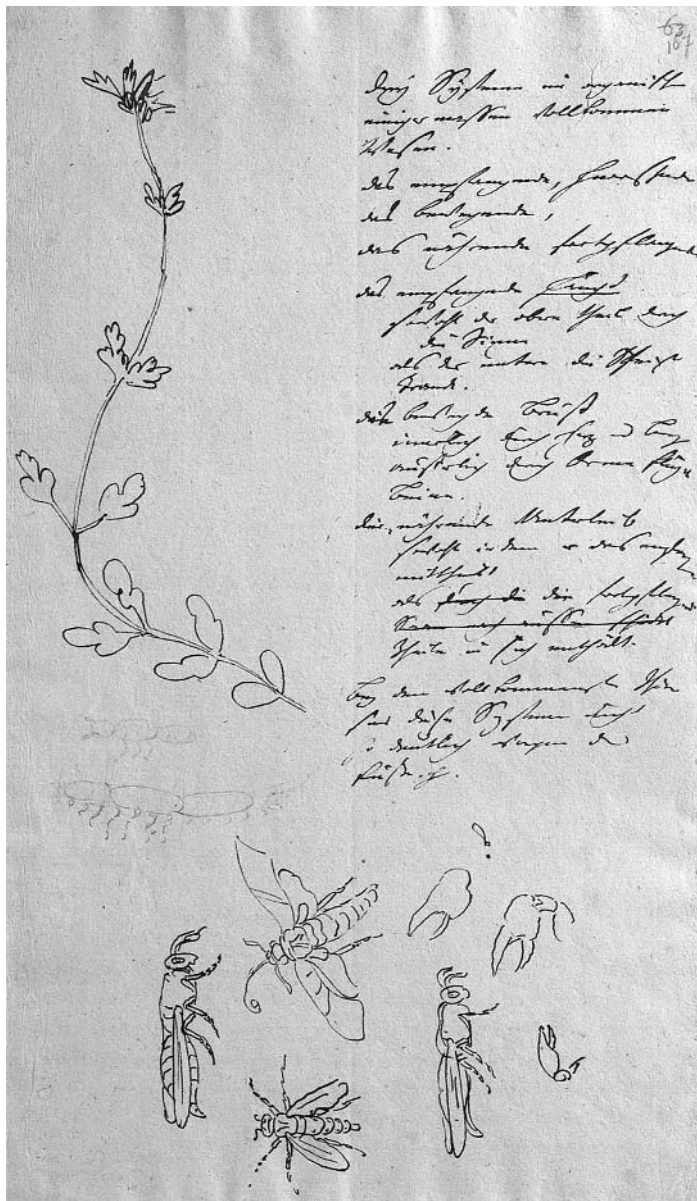

Szabad Gondolat

**ANTROPOZÓFIA
NEVELÉSMŰVÉSZET
SZOCIÁLIS ÉLET**

2007. március

Tíz évesek lettünk

Antropozófia

Tóth Márk:

Antropozófia és politika

Világhelyzet

Gerald Brei:

**Művészi előadéssel induló
konferencia Szeptember 11-ről**

Pedagógia

Ertsey Attila:

Utak a minőséghez

Udo Hermannstorfer Budapest

Technika

Varga Márta:

Hálók és hazugságok fogságában

Melléklet

Rudolf Steiner:

Goethe, egy új esztétika atyja

10/1

TARTALOMJEGYZÉK

Tíz évesek lettünk
10. évfolyamát kezdi a Szabad Gondolat, az antropozófia, nevelésművészet és szociális élet folyóirata 1

ANTROPOZÓFIA

Tóth Márk: Antropozófia és politika	3
Thomas Meyer: Rudolf Steiner biográfiájáról és missziójáról	8
A természet és ideáljaink – Nyílt levél a «Hermann» költőnőjének: M.E. delle Grazie	22
Séva: Szellemi ébresztő Saint-Exupéry szavaira	24
Rudolf Steiner: Credo – Az egyes és a mindenség /Der Einzelne und das All/	26

VILÁGHELYZET

Gerald Brei: Művészi előadással induló konferencia Szeptember 11-ről 27

PEDAGÓGIA

Ertsey Attila: Utak a minőséghez – Udo Hermannstorfer Budapesten	34
Szabad iskola, Waldorf-iskola, Rudolf Steiner pedagógiája – Zajti Ferenc Waldorf-tanár beszélget Kálmán Istvánnal	40

Kommentár nélkül

12. A kerettanterv neve: A magyarországi Waldorf-iskolák kerettanterve	45
Rudolf Steiner a tantervről (GA 335, 165. oldal)	47
Walter Johannes Stein a tantervről – (Részlet A nevelés feladata és az emberiség története c. könyvből)	48

TECHNIKA

Varga Márta: Hálók és hazugságok fogságában 50

HÍREK

55

MELLÉKLET

Rudolf Steiner: Goethe, egy új esztétika atyja

SZABAD GONDOLAT

Az antropozófia, nevelésművészet és szociális élet folyóirata

Szerkesztőbizottság:

Buella Mónika, Ertsey Attila, Frisch Mihály, Galántai Ágnes, Kádas Ágnes, Kálmán István, Tóth Márk

Kiadja: Natura-Budapest Kft.

Felelős kiadó: Tóth Márk

Felelős szerkesztő: Buella Mónika

Borító és tördelés: HÉT-fő Bt. – eMeLA

Nyomdai munka: Kintner Attila

ISSN 1418 4443

Olvasói levelek, hirdetések, információ:

a szerkesztőség címére lehet beküldeni

1089 Budapest, Bláthy Ottó u. 41., Tel: 303 77 46

Honlap: www.szabadgondolat.hu

E-mail: info@szabadgondolat.hu

Beküldött írásokat nem küldünk vissza, és nem őrzünk meg.

Előfizethető a szerkesztőségben.

Éves előfizetési díj: 2400 Ft (postaköltséggel együtt)

TÍZ ÉVESEK LETTÜNK

10. évfolyamát kezdi a Szabad Gondolat,
az antropológia, nevelésművészet és szociális élet folyóirata

2007-es évet írunk, s ebben az évben adjuk ki a Szabad Gondolat folyóirat 10. évfolyamát. A kerek évfordulók mindig összegzésre késztetnek, noha valahol fölsejlik az emberben a tízes számrendszer és a hetesség egymáshoz nem illeszkedő ritmusa.

Most éppen engedünk a tízes rendszer csábításának ... Megtörtént a 10 év cikkeinek szerző és téma szerinti rendszerezése, és tervezzük év végén egy bankett megrendezését is. (Talán egy ilyen csalogató hírrel növelhetjük az olvasók táborát.) És közben persze visszatekintünk.

Jelenleg a Szabad Gondolat egy hármass intézménybe integrálódva működik, amely a Natura-Budapest Kft, az Ita Wegman Alapítvány és a Szabad Gondolatok Háza egységét jelenti. A szerkesztőbizottság tagjainak jelentős része egyben eme hármass intézményrendszer munkatársa is, maga a szerkesztőbizottság azonban független.

Az SZGH-ban rendezett előadások egyben az újság egyik alapját is jelentik, a meghívott előadóktól rendszeres publikációkat jelentetünk meg. (Thomas Meyer, Irene Diet, Markus Osterrieder) Egyes előadókkal a nyilvános előadásokon túlmenően közös munka is folyik.

Az újságnak kialakult struktúrája van, állandó rovatokkal: Antropológia, Világhelyzet, Pedagógia, Technika, Környezet, Gyógyászat, és időszakosan egy-egy hosszabb lélegzetű írást, vagy egy téma kifejtését Mellékletben tesszük közzé.

De nem volt ez mindig így. A rovatok változtak, a megnevezések finomodtak, az újság formailag is alakult. És tartalmilag?

Ma az újság egyik legfontosabb feladatai közé sorolja az antropológiai szellemi élet kontinuitásának fenntartását. Hogy az „Egyszer élünk!” fogyasztók és az angvallató tanfolyanra járók közötti szakadéokban egyszercsak megjelenjenek azok, akik nemcsak látják a helyeset, hanem átlátják azt is, milyen küzdelem folyik ellene. Ma már nem elég a hármass tagozódás szükségességének felismerése, pontosan tisztában kell lenni az ellene működő erőkkel is.

A 2005. márciusi számban, ahol a belső oldalakon gyönyörű színes lapokat találunk, a Szabad Gondolatok Háza 7 éves „újra-avató” ünnepeiről tudósítottunk.

„Felvetődik a kérdés, hogy miért kell a Házat újra felavatni? Mi változott meg? Mennyiben változott a világ körülöttünk, és mennyire tudatosodott számunkra az a feladat, melyet az alapítás idején megpróbáltunk megfogalmazni?”

Ami az elmúlt hét évben a világban és az Antropológiai Társaságban történt, az a felnövekvő generáció számára egyre jobban megnehezíti az antropológia megértését, befogadását. 2001. szeptember tizenegyedikével radikális támadás indult a szabad szellemi élet ellen. Az antropológiai mozgalmat ért külső támadásokat a belső felbomlás váltotta fel. A New age betörése a társaságba és az antropológiai intézményekbe, a Rudolf Steinertől való eltávolodás, műveinek elszakítása személyétől, mindez olyannak tűnik, mintha az antropológiai mozgalmat sikerülne pályájáról eltéríteni és egy másik világ felé orientálni. Kérdések fogalmazódnak meg:

- Hogyan találja meg ma egy fiatal ember az antropológiához vezető utat a tévutakon, kerülőutakon, zsákutcákon keresztül?
- Hogyan tartható fenn a szellemi kontinuitás?
- Hogyan végezhető egy praktikus (gazdasági) tevékenység úgy, hogy ne szakadjon el attól a forrástól, amelyből származik?

A feladat azért nagy, mert teljesen kimerültek azok az erők, amelyek korábban támaszt adtak feladataink elvégzésében.

Ha egy feladat antropológiai forrásból származik, akkor azt nem elég megérteni, hanem egész emberként kell magunkat átadni neki. Ez a feladat nem lehet csak egy része az életünknek.

Olyan feladatról van szó, amelyet az antropológia szolgálatában kell elvégezni.”

Néhány évvel ezelőtti számainkban rendszeresen lehetett olvasni olyan írásokat, amelyek az antropológiát, a Waldorf iskolákat ért támadásokat utasították vissza igen határozott hangnemen.

Voltak, akik értették, voltak, akiket taszított ez a hang. Egyes keringő pletykák szerint mi voltunk a Szabad Indulat. Azonban a hamisság, az elferdítés olyan túburjánzóan van jelen körülöttünk, hogy itt már semmilyen tiltakozás nem segít, a szó nem hallatszik el a zűrzavarban a fülelkekhez. „Felhívás a tudat terrorja ellen!” Hát hisz nem ezt éljük most? Napjainkhoz illeszkedő tiltakozásunkat jelenleg a kommentár nélkül rovat jelenti, az olvasóra bízva hová helyezi a hangsúlyt.

Az újság indulása idején persze nem elsősorban tiltakozni akartunk. A Szabad Gondolatok Háza 1998-ban hét autonóm személyiség találkozásából született meg, akik a rendszerváltás utáni Magyarország szabad szellemi életét reprezentáló intézményeinek (Kós Károly Egyesülés, Ita Wegman Alapítvány, Skarabeus Művészeti Iskola, Pagony Kft.) társalapítói voltak. Az alapítvány kuratóriuma kérte fel az alapítókat a folyóirat szerkesztésére. Elvállalták.

Úgy tűnik, mára az alapítvány magára maradt...

Nézzük hát meg, mi volt az újság eredeti célkitűzése?

„- Az *antropozófia*, mint a jelenkor szellemi forrása, a jövőt magukban hordozó, felnövekvő gyermekek *nevelése* és a Rudolf Steiner által felfedezett *szociális hármasság tagozódás* egymástól elválaszthatatlanok. Bármelyiket figyelmen kívül hagyjuk, a másik kettő torz fejlődéséhez vezet. Ezért lapunk a három témát átfogó összefüggésében szeretné a középpontba helyezni. – A másik szempont abból a meggyőződésünkből adódik, hogy ahol az antropozófia valóban életet jelent, azt ma nem az intézményesített centrum(ok)ban, hanem a periférián, azokban a kezdeményezésekben találjuk, melyek az elmúlt tíz év során megvalósultak, és amelyek az antropozófiát, mint

korunk legmodernebb szellemiségét tekintik működési forrásuknak. Ezért lapunkkal most ehhez a szélesebb körhöz szeretnénk szólni.

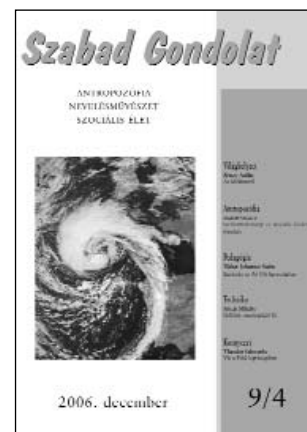
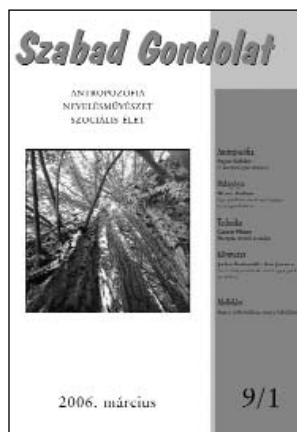
Emellett központi gondolatnak tartjuk, hogy az antropozófiának a századvégen meg kell újulnia, hogy a periféria és a centrum egyensúlya ismét helyreálljon.

Nem szabad elfelejtenünk, hogy Rudolf Steiner a XIX. század végén „A szabadság filozófiája” című könyvével megteremtette azt a lehetőséget, hogy az emberek a szabad spirituális gondolkodást individuális képességként magukba kifejlesszék, és ezzel a képességgel felismerjék az antropozófia kultúrát és civilizációt megújító feladatát.”

Mindenképpen meg kell még említeni, hogy a Szabad Gondolat nem egy egészen új újság, hanem részben folytatása a 1996-97 között hat számon keresztül megjelent „Nevelésművészet” folyóiratnak. De ez már egy más történethez tartozik.

Ezt a sajátos visszatekintést szeretnénk vidáman zárni, mindig hiányolva az újság „Humor” rovatát. A nemes feladat teljesítése közben az újság szerkesztői is botladoztak néha. Amikor a Politika rovat címét meg akartuk változtatni Világhelyzetre, természetesen legelőször nyomtatásban Világnézetként jelent meg...Jézus ács családjának Zimmermannként történő emlegetése a „legszebb” fordítói bakik közé tartozik, de osztottunk Nobel-díjat Teller Edének is. Hát igen, törekszünk a tökéletesség felé, de még nem értük el... Az újság szerkesztőségét egyetlen mondat vizsgálhatja ilyen esetekben. Nem a földi paradicsomot akarjuk megvalósítani, hanem annak kell kiderülnie, mire vagyunk képesek.

a felelős szerkesztő

ANTROPOZÓFIA

Tóth Márk

ANTROPOZÓFIA ÉS POLITIKA

A politika napjainkban minden eddiginél nagyobb erővel nyomul be az emberi élet összes területére. A gazdaság és a politika összefonódása még a legfelületesebb szemlélő számára is szembe ötlő a mindennapokban, ám a szellemi életre való egyre hatalmasabb befolyása –, lévén ma társadalmi méretekben egy kulturális nullpont közelében vagyunk, és így az emberek legnagyobb része elveszítette az erre való érzékenységét –, már sokkal nehezebben ismerhető fel. Talán jórészt ennek köszönhető, hogy az antropozófiai mozgalmon és főként az Antropozófiai Társaságon belül időről-időre felmerül annak kérdése, hogy magának az antropozófiának milyen viszonyban kell lennie a politikával, kell-e, szabad-e azzal egyáltalán foglalkoznia.

Erre a kérdésre adható válasz egyszerűen megfogalmazható, akár tekintély alapon is –, elegendő csak Rudolf Steiner életútját végigkövetni és abban szembe ötlő módon jelenik meg, hogy már kora ifjúságától egészen az élete végéig milyen intenzíven foglalkoztatták a világban zajló társadalmi folyamatok, és azon belül közvetlenül a politikai élet is. Diákévei alatt, 1882 és 84 között számos alkalommal volt jelen a bécsi parlament karzatán, mint hallgató.

„Jelen voltam akkoriban több érdekes parlamenti vitánál az osztrák képviselő- és főrendiház karzatán. A parlamentnek az életbe sokszor mélyen belenyúló intézkedései mellett különösen érdekelt a képviselők személye.”¹

Steiner számos előadása is tanúskodik arról, hogy milyen nagy jelentőséget tulajdonított a politikának, a politikai élet szellemtudományos megismerésének. (Sajnos az erre vonatkozó irodalom döntő többsége ez ideig nem jelent meg magyar nyelven, amely jelentős mulasztása a magyar antropozófiai életnek. Steiner két politikával kapcsolatos előadását

olvashatjuk magyarul L. Polzer-Hoditz *Az európai közép misztériuma* című könyvében.) A szociális élet hármastagozódására vonatkozó ideájával pedig cselekvően is megkísérelte az első világháború utolsó éveiben a szellemtudományos kutatás eredményeit bevinni a politika színterére.

Ugyanakkor sokan sokszor hivatkoznak arra, hogy „Steiner azt mondta, a politikának nem szabad bekerülnie a az Antropozófiai Társaságba.” A kijelentés híven, a szövegkörnyezetéből nem kiragadva így hangzik, és bárki számára fellelhető a Rudolf Steiner által 1923-ban a Karácsonyi Gyűlésen megadott, 'Az Általános Antropozófiai Társaság Princiipiúi' 4. pontjában:

„Az Antropozófiai Társaság nem titkos, hanem mindenképpen nyilvános társaság. Tagja lehet minden olyan ember, tekintet nélkül a nemzetiségre, társadalmi állásra, vallásra, tudományos vagy művészi meggyőződésre, aki jogosultnak tartja egy olyan intézmény fennállását, mint a dornachi Goetheanum, a Szabad Szellemtudományos Főiskola. A Társaság elutasít minden szektás törekvést. A politikát nem tekinti feladatához tartozónak.”

Így a finom csúsztatás révén előálló látszólagos ellentmondás már feloldható: az Antropozófiai Társaság a szabad szellemi élet ápolását célul tűző intézménynek lett szánva, amelybe természeténél fogva nem kerülhet bele az attól eltérő törvényszerűségekkel rendelkező jogi-, állami szféra és annak része a politika. Ez magától értetődően nem jelenti azt, hogy az antropozófiának, az antropozófia útján járóknak nem kell a politikával foglalkozniuk. A jogi-, állami élet és azzal együtt a politika az emberi társas együttélés fontos realitását képezi, így egy, a valóság teljességére törekvő megismerés elől nem lehet elvonni azt.

Megismerés és politika

Az egészséges emberi lélek természetes igénye a valóság megismerésére való folyamatos törekvés. Ám a világ jelenségeinek teljes megismerése egy pusztán érzéki szemlélet számára, mellyel ma minden ember originálisan rendelkezik, közvetlenül nem adott.

„...amikor az ember a földi létben születése után fejlődni kezd, megismerően áll szemben a világgal. Először fizikailag szemléli; de ez még csak a megismerés kezdete. Ebben a szemlélésben még nem nyilatkozik meg minden, ami a világban van. A világ lényyszerű; de az ember eleinte még nem jut el ehhez a lényyszerűséghez. Még lezárja magát előtte. Mivel saját lényét nem állítja szembe a világgal, lényyszerűség nélküli világképet alkot. Ez a világkép azonban illúzió.”²

Az érzéki világ fizikai szemléléséből adódó megismerés határai a mai természettudományos gondolkodás határaival esnek egybe, melynek mechanikus, absztrakt sémái képtelenek teljes egészében áthatni az olyan létezőket, mint az élet vagy az élővilág jelenségei, az ember lelki, szellemi valósága, és ez utóbbin át ide sorolhatjuk az ember által produkált szociális, társadalmi működéseket is. Ahogyan egy növény teljes valóját képtelen megragadni a pusztán érzéki világra támaszkodó szemlélet, ugyanúgy hamar egy határponthoz érkezik, amikor az olyan társadalmi folyamatok megítélésére vállalkozik, mint mondjuk a politikai élet eseményei.

Rudolf Steiner hatalmas hagyatékának esszenciája az, hogy a jövő kereső lelkei számára megteremtette annak lehetőségét, hogy szabadon bepillantást nyerjenek egy olyan valóságba – mindenféle hagyománytól és vallásos dogmától függetlenül –, mely annak hiányában ma senki számára sem lenne elérhető. Steiner közléseit tanulmányozva az emberi gondolkodás számára megnyílik annak a lehetősége, hogy a fizikai észlelésen felülemelkedjen és egyelőre eszmei tartalomként érzékletmentes tényekhez kapcsolódjon. Az ily módon létrejövő gondolkodást Steiner „érezkületmentes” gondolkodásnak nevezte. Az érezkületmentes gondolkodás révén átélt eszmei tartalmak a megismerő lélek számára ugyanolyan tények, mint a fizikai világ észleletei, de azokban az emberi lélek sokkal közvetlenebbül nyilatkozik meg, mint a fizikai észlelésekor.

„Ha ...a fizikai világ észleléséhez hozzákap-

csolja az ember belső világából az érzékletmentes gondolkodást, akkor az illúziót átítatja a valóság; megszűnik illúzió lenni. Akkor az önmagát saját belső világában átélő emberi szellem megtalálja a világ szellemiségét, amely az ember számára nincs rejtetten a fizikai világ mögött, hanem ebben a fizikai világban él és működik.”³

Fontos hangsúlyozni, hogy amennyiben az ember az érzékletmentes gondolkodásban él, még nem tapasztalja közvetlenül a szellemi világ tényeit, de számára az annak révén átélt eszmékben a szellemi világ nyilatkozik meg. Az érezkületmentes gondolkodás gyakorlása a lélek építő elemévé válik; az abban időről-időre való élés egy olyan képességet alakít ki a lélekben, amely originálisan nincs jelen benne.

A politikai élet történéseire alapvetően jellemző, hogy azok teljességéből szinte sosem kerül a nyilvánosság elé az események teljes sora, illetve az eseményeket működtető szándékok ismerete. Közkeletű az a tény, hogy a politika színpalái mögött olyan lényeges tényezők húzódnak meg, melyek a nyilvánosság háttérében elrejtve alapvetően befolyásolják a politikai élet szereplőinek a cselekvéseit, a politikai folyamatok irányultságát, kimenetelét. Ilyen módon a politikába beavatatlan, külső személyek számára a politika világa egyfajta okkult világként jelenik meg, attól elválasztva érzik magukat. Ugyanakkor a politika egyre nagyobb erővel szól bele a mindennapjainkba, és ma már nyilvánvaló, hogy senkinek sem lehet arra a kényelmes álláspontra helyezkednie, hogy teljes mértékben elforduljon a politikától. Ha az emberek nem akarnak a politika által irányított automatákká válni, az egyetlen amit a politikai élet befolyásával szembe lehet helyezni, az elsősorban annak valós megismerése kell legyen. Csak az ilyen megismerés adhat lehetőséget arra, hogy olyan cselekvések jöjjenek létre a jövőben, amelyek gyógyítóan hatnak az emberi társadalmak működésére. Jogosultan merül fel azonban a kérdés, hogy valójában megismerhető-e mindenki számára a politika teljes valósága.

Amennyiben valaki ma egy politikai eseményt meg akar érteni, az első amit tehet, hogy megkísérli tárgyyszerűen megfigyelni azt, ami az eseménnyel kapcsolatban a tudomására juthat. A mindennapi politikai véleményformálás módjait szemlélve már itt nehézségekre figyelhetünk fel. Sok esetben az események

tárgyszerű szemlélésébe állandóan beáramolni látjuk a megfigyelő személyek szubjektív véleményeit, álláspontjait, politikai irányultságát, melynek révén az esemény objektív tényei szelektálódnak, bizonyos részei kiemelődnek, felerősödnek, míg más lényeges részei esetleg teljesen kiesnek a megfigyelés köréből. A szubjektív tartalmak pedig az objektív tények erejével jelennek meg a véleményformáló személyek gondolkodásában és szinte a felismerhetetlenségig keverednek egymással. Jól ismerjük ezt a jelenséget a mindennapjainkban. (Erre építenek jórészt a közvélemény formálásában érdekelt médiumok képviselői.) Ám ha a valóság megismerésére törekszünk, tudatosan törekednünk kell arra, hogy a tényeket tényeknek, a véleményeket véleményeknek tekintsük.

Igaz ugyan, hogy a politika világa a fentiek értelmében okkult világ, azonban a politikai élet megnyilvánuló eseményei ugyanúgy hordozzák magukon a háttérben meghúzódó tényezők szignatúráját, ahogyan például egy növény formája kifejezi a növény érzékfeletti lényiségét. Csak ha természettudományos exactsággal képesek vagyunk megfigyelni a közélet eseményeit, és ehhez az érzékletmentes gondolkodást képesek vagyunk hozzákapcsolni, akkor juthatunk el abba a diszpozícióba, hogy meg tudjuk ragadni a politikai események mélyebb összefüggéseit. Az objektív tények exact megfigyelése és gondolkodás eszmékben való élésének képessége révén egy olyan valóság megismerését érhetjük el, amelytől a hétköznapi gondolkodásunk addig el volt zárva. Az így megismert már nem a logikus, intellektuális gondolkodás által létrehozott absztrakt képzetekből áll, hanem annak összefüggései mintegy lényyszerűen jelennek meg a tudatban. Ez a lényyszerűség még nem azt jelenti, hogy konkrét szellemi lények érzékeléséhez jut el a megismerő, hanem az általa létrehozott képzetek rendelkeznek azzal a mozgékonyssággal, amivel egy eleven, lényyszerű jelenséget képes lesz megragadni a gondolkodásával, egyelőre eszmei tartalomként.

Amennyiben az emberi gondolkodás nem jut el valamennyire ehhez a fentiekben jellemzett eszmékben való élés képességéhez, teljes megismerésről ugyanúgy nem lehet beszélni akár egy növény lényisége, egy történelmi vagy politikai eseménysor, illetve minden olyan jelenség kapcsán, amelynek törvényszerűségei túlmutatnak a halott fizikai világ törvényszerűségein.

Meg kell azonban jegyeznünk azt is, hogy aki egy ilyen gondolkodás megvalósítására képtelen, annak számára az érzékletmentes gondolkodás révén megismert összefüggések a legtöbb esetben fantazmagóriának fognak tűnni, annak ellenére, hogy a külső élet későbbi eseményei a feltárt összefüggéseket rendre igazolni fogják valamely szinten.

Intellektuális játék a szellemi lényekkel

Rudolf Steiner számos írásában, előadásában közölt tényeket a magasabb világok, a szellemi lények létéről és működéséről. A szellemi világ lényének működéséről több esetben beszélt konkrét történelmi, szociális, politikai összefüggésekkel kapcsolatban is. Ezekkel a közlésekkel Steiner célja nem az volt, hogy rámutasson a szellemi lények létezésére, hiszen azok csak az ő számára jelentettek közvetlenül átélhető valóságot, hanem hogy az általa feltárt érzékfeletti tények és az érzéki világ konkrét jelenségei közötti összefüggések feltárása révén a szellemi érzékeléssel nem rendelkezők számára egy magasabb megértés lehetőségét tegye lehetővé. Az egyes népszellemek missziója című előadássorozathoz írt előszavában például így beszél:

„Az antropozófiai felfogástól eltekintve, amelynek számára a magasabb szellemi lények valóságok, még valami egészen mást is figyelembe kell venni az előadások tartalmával kapcsolatban. Ez a tartalom abból indul ki, hogy a népek fejlődésének alapja egy magasabb szellemi valóságban rejlik, és azokat az erőket, melyek a fejlődés irányát megadják, ilyen valóságban keresi. A szemlélődés továbbmegy egészen azokig a tényekig, amelyek a népek életében megnyilvánulnak, és akkor kiderül, hogy ezek a tények ennek alapján érhetőkké válnak.”⁴

Rudolf Steiner szellemtudományos közlései az embert szabadon hagyják abban a tekintetben, hogy mit képes felvenni azok tartalmából, másrészt szabaddá teszik, mivel a megértésük révén az ember számára az önmaga igaz mivoltából kiinduló, és így szabad cselekvés lehetőségét adják. Minden olyan közlés, amely a hétköznapi absztrakt gondolkodás határait nem képes elhagyni, még ha szellemtudományos köntösbe is öltözik, ezt a lehetőséget elzárja az ember elől.

„Sokszor elhangzott már, hogy az emberiség egy kollektív küszöb élmény előtt áll. A világnak

teljes mértékben át kell élnie – annak minden velejárójával és következményével – ezt a nagy megpróbáltatást, amelynek mintegy a tengelyében Ahrimán inkarnációja található. Nagy baj lenne, ha ez nem következne be. Számtalan esemény készíti ezt elő, melyben szellemi lények sokasága vesz részt a luciferi és ahrimáni lények együttműködésével.”⁵

Ha példának okáért valaki – Steinert idéze szabadon – Ahrimán inkarnációjára, valamint luciferi, ahrimáni és egyéb lényekre építve próbálja megmagyarázni, hogy miért hazudik a magyarok miniszterelnöke a magyaroknak, majd amikor annak „őszinte, beismerő vallomása” (máig tisztázatlan körülmények között) napvilágra kerül, miért vonul az azon joggal felháborodó nép az utcára tiltakozásul, majd ennek folytán miért verik agyon egymást a magyarok a budapesti utcákon, miért rekesztik ki az eredetileg békés, az 56-os forradalom évfordulóját ünnepelni akaró embereket a Kossuth térről, miért botozzák a rendőrségen belül nem rendszeresített alvilági fegyverekkel véresre a rendőrségi provokációk miatt felbőszült polgárokat, miért lönek az arcukba gumilövedékeket és könnygáz bombákat azonosító jel nélküli, rendőrnek látszó férfiak, és miért kényszer-vallatnak a pártállami idők legvéresebb korszakát idéző módszerekkel, majd tartanak törvénytelenül fogva hónapokig egyszerű járókeleket, miközben a Magyar Televízió ostromában résztvevő és az épületet védő rendőrökkel a televíziós felvételek tanúsága szerint ismeret-ségi, sőt tegező viszonyban lévő 50-100 db utcai harcos közül a mai napig egyetlenegy sem került rendőrkézre, miért nem sietett a több száz főből álló, az eseményektől kb. kétszáz méterre állomásozó rohamosztagos rendőri egység az MTV védelmére kirendelt, rosszul felfegyverzett, jórész fiatal, vidéki rendőrökből összeállított alakulat védelmére egészen az ostrom végéig, majd mindezek után az MSZP miért terjeszti be a Parlament elé a gyülekezési törvény módosítását – miértek sora, melyet még hosszan lehetne folytatni –, és mindezekre a miértekre csak azt tudja magyarázatként felhozni Ahrimán közelgő inkarnációjának említésén kívül, hogy „egy erősebb szellemi hatalom vette át az irányítást az emberek felett”, valamint „ebben nem kizárólagos, de jelentős szerepe volt az alkoholnak is”, mivel „az alkohol a véren keresztül hatva legyengíti az ember énjét, megbénítja az akaratot, hogy egy földiséghez kötött szellem vehesse át az irányítást az

egyén felett”⁶ – nos, akkor joggal merül fel az emberben, hogy egy ilyen írásnak csak annyiban van köze az antropozófiához, amennyiben annak szemléletes paródiáját jeleníti meg.

A Rudolf Steiner által közölt, és máig sok kérdést felvető, Ahrimán a XX. század végén bekövetkező inkarnációjára, illetve az egyéb hasonló közlésekre való hivatkozás nem alkalmas arra, hogy azzal bármilyen módon megmagyarázzunk valamilyen konkrét politikai eseményt. Egy ilyen érvelés az absztrakt gondolkodás logikai folyamatát követi, amelyben az ok okozati viszonyok a mérvadóak, azokon van a hangsúly, és így a szellemtudományos tények említése csak intellektuális játék marad. A helyzet éppen fordított kell, hogy legyen; a konkrét esemény valós, eleven megismerése révén juthatunk el ahhoz, hogy az események mögött álló szellemiségről – egyelőre természetesen többé-kevésbé kezdetleges – belső élményszerű átéléshez jussunk. Nem az a lényeg, hogy de facto informálva legyünk a szellemi világ bizonyos eseményeiről, hanem hogy eljussunk a szellemiség földi világban való működésének megsejtéséhez, esetleg felismeréséhez a szociális élet kérdéseit illetően.

A szociális hármastagozódás problémája

A fentiekben elmondottak fokozottan érvényesek Rudolf Steiner szociális hármastagozódásra vonatkozó iniciatívájára. Talán semmi nincs ma az antropozófiai mozgalmon belül, amit jobban félreértettek, vagy mellőztek volna Steiner szellemi hagyatékából. Egyfelől számos kísérlet történt és történik arra, hogy valamilyen ideológiát kreáljanak a hármastagozódás eleven ideájából, másfelől pedig megpróbálják eltávolítani az antropozófiai életből, arra való hivatkozással, hogy az ma nem aktuális.

„Minden próbálkozás, amely jelenleg akarja a Társadalomba beépíteni a hármastagozódást, célját tekintve eleve kudarcra van ítélve, ugyanakkor alkalmas arra, hogy az Antropozófiát rombolja, és megakadályozza a jövőbeni világ előkészítését.”⁷

A szociális hármastagozódás iniciatívájának megértésére fokozottan vonatkozik az, amit a fentiekben mondtunk a politika megértése kapcsán. Mivel a hármastagozódás eszméje nem valamilyen ideológia, ezért közvetlenül szólítja meg az antropozófia talaján álló személyeket és közösségeket, hogy törekedjenek a

megértésére. Nem arról van szó, hogy valamit bele kell vinni a szociális életbe, ami attól idegen lenne, hanem arról, hogy a szociális élet törvényszerűségeinek a megismerése révén törekedni lehessen az egészséges szociális viszonyok kialakítására az emberi közösségekben. Steiner utalt arra, hogy rendkívül fontos a jövő tekintetében, hogy korunkban legalább néhány kísérlet történjen a hármastagozódás szociális közösségekben való megvalósítására, és ez akár modellszerű is lehet.

Steiner erről így beszélt:

„Nos, gondolkodjunk egyszer nem-felületesen, nem olyan felületesen, mint az, aki azt mondja, hogy az antropozófiának nem kell politikával foglalkoznia; hanem gondoljuk egyszer végig valóban objektíven a dolgot: Mire törekcszenek egy ilyen szétválasztással? – Nos, a szellemi életnek önállóan kell lennie, a szellemi életnek saját talaján kell fejlődni, a szellemi életnek csak azt kell érvényre juttatnia, ami a saját impulzusaiból származik. Tehát itt arra törekcszenek, hogy a szellemi élet többé ne függjön az állami élettől, és ne függjön a gazdasági élettől, hanem szabad és független legyen. Olyan szabad és független, amilyen a katolikus egyház sohasem volt, merthogy mindig összeszőződött az állammal és a gazdasági élettel. Tehát arról van szó, hogy éppen azt kell létrehozunk, ami által az ember a szellemi életben abba a helyzetbe kerül, hogy e szellemi élet minden impulzusát érvényre juttathassa. Gondolják csak meg, milyen frivol, milyen felületes az, ha valaki azt mondja, az antropozófiának nem kell a politika területére ragadtatnia magát, miközben éppen egy olyan szociális rend megteremtését követeli, amely révén majd lehetségessé válhat, hogy a szellemi életnek ne kelljen politikával foglalkoznia. Éppen hogy egy olyan politikát kell megteremteni, amely révén a szellemi élet saját igazgatással, saját belső organizációval rendelkezhet. És mikor az ember egy iskolát akar alapítani, nem lesz szükséges a politikai hatósághoz vagy az állami tantervhez folyamodnia; mert éppen ezek által válik a politikától függővé. Láthatják ezen a példán, hogy mit jelent az éles, tiszta gondolkodás, és hogy hogyan gondolkodnak azok, akik valamilyen hirtelen jött ötlet alapján ítéletet mondanak arról, ami a szellemi élet impulzusaiból származik. Mert a hármastagozódás gondolata a beavatási tudományból származik. És az, aki azt mondja, hogy az antropozófiailag orientált szellemtudománynak nem kell foglal-

kozni a hármastagozódás gondolatával, az először is nem érti, mit jelent tisztán gondolkodni, az kaotikusan gondolkodik; másodsor pedig egyáltalán semmit nem ért a szellemtudomány valóságos impulzusaiból, mert nem tudja, hogy ez a dolog – összefüggésben korunk hatalmas követelményeivel – éppen a szellemtudomány impulzusából származik.”⁸

Hivatkozások

- 1. Rudolf Steiner Életutam (GA 28), 60. old.; Génius Kiadó**
- 2. Rudolf Steiner Életutam (GA 28), 113. old.; Génius Kiadó**
- 3. Rudolf Steiner Életutam (GA 28), 113. old.; Génius Kiadó**
- 4. Rudolf Steiner Az egyes népszellemek missziója (GA 171) 10. old.; Génius Kiadó**
- 5-7. Kécza András Antropozófia és politika, Új Impulzus 17. évfolyam 5. szám**
- 8. Rudolf Steiner Geistige und soziale wandlungen in der menschheitsentwicklung (GA 196) 122-123. old.; Verlag der Rudolf Steiner – Nachlassverwaltung (fordította Kádas Ágnes)**

THOMAS MEYER

RUDOLF STEINER BIOGRÁFIÁJÁRÓL ÉS MISSZIÓJÁRÓL

(az előadás alapján lejegyezve)

2006. 11. 10. Péntek – 11. Szombat

Péntek (november 10.)

Thomas Meyer úr novemberben járt a Szabad Gondolatok Házában, amikor Magyarország erőteljesen élte az '56-os megemlékezések ötvenedik évfordulója körüli eseményeket. Így azok számára, akik az előadót már ismerik, nem volt meglepő, hogy az előadást egy olyan történettel kezdte, amellyel egyrészt önmagát és a hallgatóságot is bevezette a jelen pillanatának átélésébe, másrészt ezen az úton felvéve a hely és a kor lényegével és a hallgatósággal való kapcsolatot, innen vezetett tovább bennünket Rudolf Steiner biográfiájának és missziójának megközelítéséhez.

Bevezető

Az előadó bevezetőjében elmesélte, hogy nemrégiben fedezett fel egy könyvet Svájcban, egy antikváriumban. Az '56-os események egyik szereplőjének, Budapest akkori rendőrfőnökének, Kopácsi Sándornak az önéletrajzáról van szó, ami magyarul talán meg sem jelent. Legelőször franciául adták ki. Ebben a könyvben a szerző leírja, hogy '56-ig mennyire híve volt a szocializmusnak, annak az ideológiának, ami a szocializmus mögött állt. Elmondja magáról, hogy eredetileg esztergályos volt, ahogy az apja is. Hogy már fiatalon vállalkozó kedvű és bátor valaki volt, aki nagy igazságérzettel rendelkezett. Azt mondhatnánk, hogy egy félelem nélküli ember volt. Amikor azonban az '56-os események ősszel megtörténtek, egyre inkább úgy gondolta, hogy át kellene állnia a felkelők oldalára, és ábrázol néhány nagyon mély benyomást keltő eseményt. Leírja azt a jelenetet, amikor az orosz tankok kijöttek a térre, és szimpatizálva az emberekkel, visszalöttek a tetőn lévő ÁVH-sokra, akik belelőttek a tömegbe. Egy évvel az '56-os események után Kopácsi Sándort is elítélték, életfogytiglani büntetést kapott. Később ezt az ítéletet kilenc évre csökkentették. Az életrajz végén van egy nagyon érdekes jelenet, amikor az akkori államügyésztől ír, aki részt vett a nagy perben, ami a '60-as évek elején játszódott

le. A következőt írja: „Az utolsó években, mikor még otthon laktunk, a feleségemmel együtt meghívott egy barátunk vacsorára. A ház úrnője egyszer csak különös pillantást vetett ránk, és megkérdezte, hogy számunkra probléma lenne-e, ha Szalai is megjelenne ott (Szalai volt az államügyész a perek idején). Suttogva hozzátette, hogy 'Szalai megkért, hogy mondjam meg, hogy szeretne önökkel találkozni.' Azt válaszoltam, hogy ha neki nem kellemetlen ez a találkozás, engem nem zavar. Szalai öregember volt már. Az asztalnál egészen semleges témákról beszélünk. Aztán a villamoson együtt utaztunk hazafelé. A budapesti villamosok akkoriban sok eseménynek adtak színteret. Az államügyész hozzám hajolt és azt kérdezte: 'Sándor, meg tudsz nekem bocsátani?' Akkor megkérdeztem: 'Kinek a nevében kérsz erre?' 'Annak a nevében – válaszolta –, akit megtagadtam és te is megtagadtál. Urunk és Megváltónk, Jézus Krisztus nevében.' Azt válaszoltam, hogy természetesen megbocsátok, de tovább kérdeztem, hogy hogyan jut dűlőre azokkal, akik már nincsenek közöttünk, akik már meghaltak, és akiktől emiatt már nem tud bocsánatot kérni. Azt suttogta a sötét árnyakba nézve, amelyek az utcán körülvettek bennünket, hogy 'Az az én dolgom'. Nyolc nappal később hallottuk a hírt, hogy Szalai meghalt. Egyszer csak a szívéhez kapott és összeesett. Olyan nagy hó volt, hogy a holttestét csak három nap múlva tudták elszállítani.”

Ez a történet bizonyág lehet számunkra, hogy a spirituális mégiscsak megmozdulhat egy emberben. Nyilvánvalóan sorsszerű esemény volt, ami lejátszódott. Ez az ember a beszélgetés után hamarosan átlépett a szellemi világba. Nem egy szentimentális jelenetről van szó, ezzel a találkozással és beszélgetéssel Szalai a másik embert is belevonta a történetbe. Az is érdekes, hogy 3 nap múlva találták meg a holttestét, ugyanis ennyi időre van szüksége az étertestnek, hogy feloldódjon. „Nekem, aki Svájcban olvastam ezt, olyan volt, mintha ebben a sötétségben, ahol a szocializmus annyira mindent tönkretett, fény jelent volna meg. Steiner élete kapcsán annak a mélyebb megismerésére is lehetőség nyílik, hogy ezt a lényt, az államügyészt jobban megismerjük.” – mondta az előadó.

Természetesen, amikor egy ilyen történet után egy ilyen személy Krisztus nevét kimondja, annak egészen más súlya, jelentése van, mintha bárki más, akár egy teológus mondaná ki ezt a nevet. Lehet érezni, hogy egy hihetetlen küzdelemnek kellett benne végbemenni, hogy egy nagyon mély titokkal kellett dűlőre jutnia, míg idáig jutott. Ez a néhány sor volt a könyv legérdekesebb része, ami az ember változókéességéről mond nekünk valamit. És éppen a változás és a fejlődés a legalapvetőbb és legnagyobb jelentőségű Steiner életútjában is. Olyan változásokon és olyan gyakran ment keresztül élete során, hogy nehéz elhinni, hogy mindezt egyetlen ember csinálta végig. Ő maga ennek ellenére (paradox módon) mégis azt mondta, hogy nem különösebben változott az élete során.

Ha megnézzük Steiner életét, akkor megtalálhatjuk fiatal korában mindannak a csíráját, amit később az életében látunk. Hihetetlen fejlődésen ment keresztül, de ha pontosabban megnézzük, mindannak csíráját, amit későbbi életében és műveiben fellelünk, megtaláljuk már fiatal korában. Művei mindannak kifejtései, amit életével a világba hozott. Nincsenek az életében éles törések, olyan szakadékok, ahol a fejlődése nem koherensen függne össze a korábbi fejlődésével, ami Steiner néhány életrajzi kutatójának nagy fejtörést okozott. Ha egy ilyen egységes életútról van szó, sok életrajzíró olyan ellentmondásokat akar keresni, amelyek mégiscsak megtalálhatóak. De ha mélyebben foglalkozik valaki Steiner életrajzával, rájöhet arra, hogy abban semmi olyan nem található, ami valami korábbival ne függne össze.

Az előadás során Meyer úr kiragadott néhány eseményt Steiner életrajzából, amelyeken keresztül mindezt bemutatta.

1861. február 25./27.

Korábban 27-ét adták meg Steiner születési dátumának. Az viszont tény, hogy Steiner mindig 25-én ünnepelt antropozófus barátjaival. Erre az ellentmondásra különböző teóriák születtek. Mondják, hogy akkoriban, mikor ő született, Ausztria-Magyarországon a keresztelő napját tartották fontosnak és nem magát a születési pillanatot. A keresztelő napja pedig 27-e volt, mert az újszülöttet nem tudták a születésekor azonnal megkeresztelni, ugyanis ehhez egy 5 km-rel távolabbi falu templomába kellett elvinni őt. Egy másik teória azt mondja, hogy a beavatott születése más, mint egy normál ember születése, egy

ilyen ember esetében az nem korlátozódik a születése napjára. Hivatalos iratokba maga Steiner is a 27-i dátumot írta be, de életrajzi írásában 25-ét nevezte meg születési napként. Vannak, akik azt mondják, hogy azért adta meg ezt a napot, hogy akik a horoszkópokkal foglalkoznak, ne manipulálhassanak vele.

Egy furcsa szokás

Az életrajzában Steiner megemlíti egy tulajdonságát, ami nagyon érdekes. Ez a történet a kisgyermekkorából való:

„Mint egész kislányom furcsa szokásom volt. Attól kezdve, hogy önállóan tudtam enni, nagyon kellett rám vigyázni, mert az a nézet alakult ki bennem, hogy a leveses tányér, vagy a kávécsésze csak egyszeri használatra való, és ezért az evés befejezése után, ha nem vigyáztak rám, a tányért vagy a csészét az asztal alá dobtam, ahol természetesen darabokra tört. Mikor anyám bejött, azzal fogadtam: Anya, már kész vagyok. Nem hiszem, hogy rombolási düh volt, hiszen játékaimat aprólékos gondossággal ápoltam és sokáig épen megőriztem.” /Rudolf Steiner: Életutam 8. old./

A „Hogyan jutunk a magasabb világok megismeréséhez” c. könyvben az áll, hogy a szellemi tanítvány semmit nem mond csak azért, hogy beszéljen, megfontolja, hogy mit miért mond. Annál inkább érvényes ez egy szellemi tanító esetében. Ebből kiindulva most megkérdezzük, hogy miért ábrázol Steiner egy ilyen eseményt. Talán csak az olvasó érdeklődését akarja felkelteni már az első oldalakon? A leírásban hangsúlyt helyez arra, hogy ez a cselekedete nem egy rombolási szándékból történt. És azt is fontosnak tartja itt elmondani, hogy ezzel a tulajdonsággal szemben nagyon gondosan bánt a játékaival. Érdekes polaritás: az egyik esetben így, a másikban úgy viselkedik.

Lehetséges, hogy ennek megértéséhez minden antropozófiai ismeretünket mobilizálnunk kell. És természetesen óvakodnunk kell a teoretizálástól.

Ahhoz, hogy szilárd fizikai anyag szülessen, szellemileg szükség van az elementáris lényekre, akik bele vannak láncolva az anyagba, hogy az szilárdná tudjon válni. Minden szilárd állapot a Földön az által lehetséges, hogy száműzetésbe vonulnak egyes lények, és így olyan helyzetbe kerülnek, ami az eredendő lényüknek nem felel meg. Az egész sűrűsödés, a planétának a megszilárdulása az emberi Én individuális fejlődése

érdekében történik. Ha a fejlődés eljut bizonyos fokig, akkor ezek a lények ismét feloldódhatnak. Minden szilárdba olyan lények vannak beeláncolva, amelyek miután a szerepüket, szolgálatukat befejezték, fel kell, hogy szabaduljanak. Akkor, mikor már elegendő ideig szolgáltak bennünket; ezután nekünk kell szolgálnunk őket. A történetben láttunk egy gyereket, aki a játékait gondosan ápolja, ugyanakkor, mikor az ételt megkapta és megette (ami valamiféle szilárd anyag), úgy érzi, hogy azt a szellemiséget, ami ebben benne van, újra fel kell szabadítania. Nem csak arról van szó, hogy nekünk fejlődniünk kell, és a saját fejlődésünk érdekében tennünk kell valamit, hanem hogy azokat a lényeket, akik bennünket szolgáltak, fel kell szabadítanunk. Nekünk is kell tennünk valamit értük. Így ebben a kis jelenetben nem valami hangulati elemet kell keresnünk, hanem a világ megváltására irányuló cselekedetet, ami Steiner életútjában megnyilvánul.

Polaritások

A fiatal Steinert sok polaritás veszi körül. Csodálatos természeti világ, különleges lelki hangulatok és a legmodernebb technika, a telegráf... Az érettségi vizsgáján is ennek a távírónak a működéséről számol be. A polaritások közé tartozik egyrészt a gyár a falujukban, ugyanakkor a régi fajta mezőgazdaság jelenléte, a papok a környezetében, akik részben nagyon világiak is voltak. Az egyik helyen pedig, ahol gyerekkorában élt, szabadkőművesekkel találkozott. Az, ahogy Steiner mindezeket a jelenségeket átfogja, akármilyen ellentétesnek tűnnek is, igen figyelemre méltó. A legnagyobb ellentétet abban a különbségben láthatjuk, ami között van, amit egyrészt ő bensőleg átél, és ami másrészt őt mint szociális külvilág külsőleg körülveszi. Az utóbbi polaritás szempontjából érdekesnek tekinthetjük a következőt, ami nem sokkal azután történt, mikor a család Újfaluba költözött. Itt valami olyanról esik szó, amit például a későbbiekben a Theosophie-ig (magyar nyelven: A világ és az ember szellemi megismerésének alapelemei) vagy a Szabadság filozófiájáig követhetünk. Steiner megismert valamit, és ezt a találkozást élete egyik legboldogabb eseményének nevezi. Mit gondolnánk, mit ír le valaki egy 12 éves gyermek legmarkánsabb boldogságélményeként? Steiner azt írja le, hogy a boldogságot a geometriával való találkozáskor ismerte meg.

„Nem sokkal azután, hogy elkezdtem járni az

iskolába, egy mértankönyvet fedeztem fel a szobájában (a segédtanítóóról van szó – jegyzetelő megjegyzése). Olyan jóban voltam vele, hogy a könyvet minden további nélkül kölcsönadta. Lelkesedéssel fogtam a tanulmányozásához. Heteken át teljesen lekötött a háromszögek, négyszögek, sokszögek egybevágósága, hasonlósága. Gondolataimat az a kérdés foglalkoztatta, hogy a párhuzamosak tulajdonképpen hol metszik egymást; a Pythagoras-tétel pedig egészen megigézt. Nagy megnyugvást jelentett, hogy a külső benyomásoktól függetlenül, lelkileg, a tisztán belsőleg látott formák kialakításában is lehet élni. Ez vigaszt nyújtott a megválaszolatlanul maradt kérdések okozta hangulatért. Hogy tisztán a szellemiségben lehet valamit felfogni, ez belső boldogsággal töltött el. Ezt a boldogságot először a geometriával kapcsolatban ismertem meg.”
/Rudolf Steiner: Életutam 14. old./

Általában ahhoz vagyunk szokva, hogy a gyerekek boldogságélménye a külső eseményekből születik. Itt pedig egy olyan kislánnyal találkozunk, akinek egy tisztán szellemi élmény okozza a boldogságot. Ez a boldogságélmény nem egyszerűen kívülről adódik, ennek a létrejöttében saját magának is része van. Steiner a Theosophie c. művében felteszi azt a kérdést, hogy melyek a legmagasabb emberi érzések. Nem azok, amelyek mintegy maguktól létrejönnek, hanem azok, amelyek kristálytisztá megismerési folyamatok révén lépnek fel. Az érzések első kategóriájához a passzív érzések tartoznak, melyek többé-kevésbé maguktól merülnek fel az emberben a külső folyamatok révén. A legtöbb érzés, amit ismerünk, ezt a jelleget viseli. De teljesen más kategóriába tartozik az a boldogság, amiről itt Steiner ír; amit a geometria révén élt át. Ezt az élményt külső esemény nem tudja létrehozni. És nem tudja életre hívni akármilyen belső folyamat sem. Ez csak akkor tud létrejönni, ha az emberben megvan az az akarat, hogy a világban valamit megismerjen. A kétféle öröm közül az elsőre azt mondhatjuk, hogy személyes. A második azonban nem csupán személyes jellegű. Itt a megismerő belső aktivitása is szerepet játszik a boldogságélmény létrejöttében. A második kategóriát személyes-individuálisnak nevezhetjük. Individuálisnak azt nevezem, amikor az individualitás aktívan tevékenykedik a megismerés területén. Ennek az így felmerülő érzésnek megismerés jellege is van. A később ábrázolt antropológiai iskolázás nagyrészt abban áll, hogy ilyen második-jellegű érzéseket hívjon életre. Ez akkor keletkezik, ha az ember ki tud lép-

ni a személyes területéről, és valami objektív dolog megvalósításáért küzd. A Theosophie c. könyvében azt mondja Steiner, hogy semmi sem hasonlítható ahhoz az érzéshez, amit az a küzdelem okoz, amelyben az ember kristálytiszta gondolatokat képes megragadni. A továbbiak is azt mutatják, hogy Steiner egészen alapvető fontosságúnak tartotta azt, hogy ezek az érzések felmerültek benne.

„A geometriához való viszonyomban kell annak a szemléletmódnak az első megnyilatkozását látnom, amely azután fokozatosan fejlődött ki bennem. Ez többé-kevésbé nem-tudatosan már gyerekkoromban is bennem élt, és huszadik életévem körül határozott, teljesen tudatos formát öltött.

Azt mondtam magamnak, hogy azok a dolgok és folyamatok, amelyeket az érzékek észlelnek, a térben vannak. De mint ahogy ez a tér az emberen kívül van, úgy belül is van valamilyen lelki tér, amely a szellemi lények és folyamatok színtere. A gondolatokat nem mintegy képeknek láttam, amelyeket az ember a dolgokról alkot, hanem ezen a lelki színtéren a szellemi világ megnyilatkozásainak. A geometriát olyan ismeretnek láttam, amelyet látszólag maga az ember hoz létre, de ennek ellenére az embertől független jelentősége van. Ezt mint gyermek természetesen nem fogalmaztam meg magamnak ilyen világosan, de éreztem, hogy a szellemi világról való tudást úgy kell magunkban hordozni, mint a geometriát.”
/Rudolf Steiner: Életutam 14. old./

Ebből látjuk, hogy Steiner a szellemi világot nem passzívan akarta átélni, hanem az individuális aktivitáson keresztül. A korábbi megismerési formák a passzív képességekkel dolgoztak. Azokhoz képest ez egy modern út. Ebben látjuk annak a csúráját, ahogyan Steiner arra törekedett, hogy aktivitásával teljes világossággal emelje az én-tudatba azt, amit a szellemi világban tapasztalt, és az ne pusztán átélés maradjon benne.

Egy történet, ami az Életutam c. könyvben nem szerepel

Steiner egy 1913-ból való életrajzi előadásában található egy történet, amely az életrajzi könyvében nem szerepel. Ezt az előadását a teozófiai társaság tagjai előtt tartotta, ahol azt kellett megmutatnia, milyen fejlődésen ment keresztül. Ezt annak érdekében kellett megtennie, hogy világosságot teremtsen abban a rengeteg hazugságban, amit az életéről akkoriban meséltek. Mint például az a történet, hogy a jezsuiták

nevelték, és ezért képtelen arra, hogy egyfajta liberalizmust engedjen meg a Teozófiai Társaságban. Külön érdekesség, hogy a fent említett előadás, amit egyébként Steiner a közgyűlés előtt tartott, az összkiadásban még ma sem szerepel, de megjelent korábban egy kiegészítő füzetben. Ezt az előadást Steiner nem szívesen tartotta meg, sőt szinte kényszerítve érezte magát, hogy mégis megtegye, épp a sokféle hazugság miatt. Nem az ő formája volt, hogy a saját életéről beszéljen. Épp ezért jellemzően mindvégig harmadik személyben beszélt (a kislányról, Steinerről stb.).

Ez a beszédmód mintapéldája egy gyakorlatnak, ami szerepel a Hogyan jutunk a magasabb világok megismeréséhez c. könyvben. Ott beszél Steiner arról, hogy a gyakorlat során az embernek saját magára mint egy idegenre kell néznie, objektíven át kell adnia magát ennek a szemlélésnek, mintha egy idegent szemlélné.

Előadásában Steiner a következő történetet mondja el:

„Még valami más is történt a fiúval. Egyedül ült a váróteremben. A fal mellett volt a kályha, mellette egy ajtó. A fiú, aki ekkor még nagyon fiatal volt, a sarokban ült, ahonnan mindkettőt látta. Akkor kinyílt az ajtó. Természetesnek kellett találnia, hogy egy női személy belép, akit soha nem látott, de aki nagyon hasonlított az egyik családtagjához. Az asszony előrejött a váróterem közepéig, és különböző mozdulatokat tett. 'Próbáld meg értem tenni, amennyit csak tudsz, most és később is.' – mondta, aztán még egy ideig ott volt, mindenféle mozdulatokat tett, olyanokat, amelyek nem tudnak eltűnni az ember lelkéből, ha az ember látta egyszer. Azután a kályhához ment és eltűnt a kályhában. A fiúra nagy hatással volt mindez. Ugyanakkor senki sem volt a családjában, akivel erről beszélhetett volna. Mert a legbutább szavakat hallotta volna a babonáiról, ha erről az esetről valakinek beszélt volna.”

Érthető, hogy egy általános közönségnek írt könyvben egy ilyen történetet Steiner nem írt le, de olyan teozófus barátoknak, akik később vele együtt kiváltak a Teozófiai Társaságból, elmondhatta. A történetnek itt ugyan még nincs vége, de először nézzük meg, mit mond el ebben a történetben? Az újfalusi váróterem egyik sarkában ült, tehát valahol, benne a fizikai világban. És mi történik? Megkülönböztethetünk egyes rétegeket abban, ami lejátszódik. Először pontosan leírja a fizikai helyet, ahol ült. Ez talán triviális lehet, de jelentős tény, ha meg akarunk ragadni

minden fokot. Először a fizikaiban megragadható jön. Majd egy fizikailag nem megragadható kép. Azután a hang. Ez az első okkult élménye a fiúnak, amiről tudhatunk, ezért fontos, hogy alaposan megvizsgáljuk. Mit mond az asszony a fiúnak? A fiú segítséget várja. A 'Hogyan jutunk a magasabb világok megismeréséhez' c. könyvben Steiner többször hangsúlyozza, hogy jelentéktelen minden olyan szellemi megismerés, amire azért törekszünk, hogy valamihez hozzájussunk. Ebben a leírásban azzal találkozunk, hogy az ember össze van kötve azzal, hogy segítsen egy másik embernek. Ebben az esetben egy szellemi alaknak. Ez a szellemi megismerésnek egy prototípusa. Egy szellemi megismerésnek sohasem szabad elválnia a szociális elemtől. A szellemi élmény ábrázolása itt tartalmazza azt is, hogy a szellemi élmény mindig olyan, hogy megjelenik benne egy követelés valakinek a segítségére. Majd a jelenés eltűnt a kályhán keresztül, aminek a meleghez, a hőhöz van köze. Ezután a következőképpen folytatódott a történet:

"Az apa, aki általában vidám ember volt, ettől a naptól kezdve egészen szomorú lett, és a fiú érezte, hogy van valami, amit tud, de nem akarja neki elmondani. Aztán pár nap múlva mégis kiderült, hogy mi történt. Egy családtag, akit a fiú sosem látott, de nagyon közelálló családtag volt, abban az órában, amikor a fiúval ez történt a váróteremben, egy egészen távoli helyen öngyilkos lett. (...) Ez az esemény mély benyomást tett a fiúra, mert minden kétséget kizárhatóan ennek az öngyilkos személynek a szelleme volt a látogató. Ő volt az, aki a fiú elé lépett a halála után, hogy megkérje őt, hogy megtegyen neki valamit."

Ha rátekintünk erre az élményre, láthatjuk, hogy nem hallucinációról van szó, hanem olyan eseményről, amely a fizikai világban játszódik le. Azután jelenik csak meg a kép, aztán a kép megszólal, majd eltűnik a kályhán keresztül. És a következő fok a történetben, hogy a fiú azonosítani tudja, ki volt az, aki megjelent előtte. E nélkül a lépés nélkül a történet kérdéses maradna. Sokan manapság meg is elégszenek a második lépésnek megfelelő szinttel. Valóban csodálatos lehet képeket átélni. De ha nem akarunk megelégedni a képekkel, meg kell néznünk, hogyan megy tovább a történet. Amit az ilyen képekkel tennünk kell, az ebben a leírásban magától megtörtént, nekünk viszont sok munkával, fáradsággal kell azt felépítenünk. Egy ilyen képet meg kell vizsgálni, meg kell különböztetni dolgokat benne, meg kell nézni például, hogy honnan jön ez a kép. Itt a leírásban egyértelmű, hogy ez egy

meghatározott lénytől származott, akit később a fiú azonosítani is tud. Ha csak a kép lenne, az problémát okozna. És problémás lenne akkor is, ha csak odáig jutna, hogy egy hang kapcsolódik hozzá. Azzal sem lehetne még mit kezdeni. A leírásból látjuk, hogy Steinernek fontos volt, hogy ennek a személynek az azonosítása megtörtént, hogy kiderült, ki jelent meg és szólt hozzá.

A megismerés fokai

Steiner beszélt a megismerés lépcsőfokairól. Használt egy technikai kifejezést, amivel az első fokot jelölte: tárgyi megismerés. Megjelenik valamilyen objektum, ami a fizikai világban van, és ebből adódik a tárgyi megismerés. Ez a természettudományos megismerés mód. A második fok: az imaginatív megismerési fok. A következő: az inspiráció nevet viseli a szellemtudományban. Az utána következő legmagasabb fok az intuíció. Az első három fok közös jegye, hogy ezeknél az ember tévedhet. Tévedhetünk például a tárgyi tudat szintjén, aminek oka lehet a pontatlan megfigyelés, de a hiányos fogalmi ismeret is. Mindeniütt előfordulnak tévedések a megismerésünkben. A második fokot magasabbnak gondolva azt hihetjük, hogy ott már mentesek vagyunk a tévedéstől. De aki csak erre a fokra jut el, semmilyen kritériuma nincs, hogy a valóságtól meg tudja különböztetni, amit tapasztal. Steiner az imaginációval kapcsolatban azt mondja, hogy meg kell tanulni olvasni ezeket a képeket. Az imaginációban megjelenő kép egyfajta írás. De ha olyan írás van előttem, amit nem tanulmányoztam meg olvasni, csodálatosnak tarthatom ugyan, sőt önkényesen interpretálhatom is, hogy mi van benne, de a megismerés számára ez nagyon veszélyes lehet. Ha tovább haladunk, és megtanuljuk ezt az írást olvasni, akkor tudjuk, hogy a jelenség mögött egy lény áll. És aki megtanulta a képeket olvasni, azt is tudja, hogy ugyanakkor ez a lény nem áll közvetlenül előttünk, csak azon keresztül jelenik meg, amit ki mond. Így csak az a reményünk maradhat, hogy majd a legfelső fok segíteni fog, hisz az első három szinten fennállhat a tévedés lehetősége. Ami az intuícióban megjelenik, az benne volt már az előző három fokban is, csak ott nem tudtuk megragadni. A szellemtudomány joggal a legmagasabb megismerésként állítja elének az intuíciót, de szerencsére már a szokásos megismerésünkben, a mindennapokban is megjelenik ez a legmagasabb fok. Már a hétköznapi érzéketlenes gondolkodásunkban is jelen lehet. Erre helyezi a

legnagyobb hangsúlyt Steiner: Ha 'A szabadság filozófiájá' olvassuk, közvetlenül nem találunk benne inspirációt, imaginációt, de megjelenik benne az inspiráció úgy, ahogy az a gondolkodásban fellép.

Talán most érthetővé vált, hogy ezt a négy megismerési fokot miért állíthatjuk ide, és helyezhetjük mellé Steinernek ezt az élményét, ami gyermekkorában történt vele. S talán az is valószínű, hogy ha ez a negyedik fok nincs benne ebben a történetben, akkor az egészet nem közölte volna.

Ebben az ábrázolásban és magában az élményben csírájában mindaz megjelenik, amit mi hosszú, nehéz munkával ezen a megismerési úton elérhetünk.

Az élményben először megjelenik a tárgyi megismerés, pontosan leírja a tárgyi világot. Jelen van egy imagináció, egy inspiratív karakter, és az egészet meghatározza egy intuitív karakter, az egyetlen, ami az egészet érthetővé tudja tenni. És ami egy ilyen élményben egységként meg tud jelenni, az később differenciálódott, és megjelent a gyakorlatokban is. Steiner nem egymás után fejlesztette ki ezeket a fokokat; ennek az élménynek a leírásában láthatjuk, hogy egyszerre benne volt mind a négy fok, és már itt megjelent az, ami aztán Steiner egész élete szempontjából jelentős. Ebben az eseményben csírájában mindaz benne van, ami mint imagináció-inspiráció-intuíciónál később Steinernél megjelent. Ezt tekinthetjük tehát Steiner első olyan teljesítményének, amiben mind a négy fok megjelenik, és egyben egy felszólítás is a számára, hogy valamit tegyen másokért.

Ha egy ilyen ábrázolással mélyebben foglalkozik valaki, akkor láthatja, ahogy ebben a képben megjelenik, hogy a szellemi világ kutatása nem arra való, hogy az ember örömet okozzon vele magának, hanem arra, hogy tegyen valamit a világ számára.

A hó

Tovább mélyíthetjük ennek a történetnek a megértését, ha megvizsgáljuk, mit jelenthet a hó megjelenése azáltal, hogy a jelenség a kályhában tűnik el. Antropozófiai ismereteinkből tudhatjuk, hogy a hőnek az Én megjelenéséhez van köze. A fiú számára a hőnek akkor lett jelentősége, amikor a jelenség eltűnt. Ez a hó akkor maradt vissza, mikor már túl volt az eseményen. Láthatjuk, hogy az élményben nem csak a négy fok van benne, hanem egyfajta cezúra is megjelenik. Fel-

lép a hőelem, és aztán egy szünet. Mert a negyedik, intuitív foknak a kifejeződéséhez arra is szükség volt, amit a környezetében tapasztalt, és ez a negyedik fok csak fokozatosan érte el azt a szintet, hogy megértse, ki volt ez a jelenség. Ezt felfoghatjuk úgy is, mint egy miniatűr képmást. Annak a reális nehézségnek a képmásaként, amit a szellemi megismerésben él át valaki, amikor ezt a negyedik fokot el akarja érni. Steiner a karmakutatásai során évtizedekig volt azon a fokon, amikor az inspiráció, imagináció szintjén jelent meg az élményei, de sohasem jelentett ki egy inkarnációt csupán az intuíción vagy imagináción alapján. Ennél a történetnél is látjuk, hogy az intuíción nem adódik magától, hanem egy küzdelem eredménye, ami az előző két foknál nem szükséges, azok adódhatnak maguktól is. Ma ismerünk az antropozófiai mozgalomban olyan embereket, akik könyveket írnak a különböző inkarnációkról, amit azonban pusztán az imagináció és inspiráció alapján tesznek, és nem emelkednek az intuíción szintjéig. Különösen a reinkarnációs kutatás területén nem lehet, sőt felelőtlenség az intuíción terület nélkül kijelentéseket tenni. Steiner soha nem tett ilyet. A szellemi élményeknél rendkívül fontos az intuíción szintre felküzdenünk magunkat, különben rendkívül sok tévedési lehetőség van, ami szellemi élmények esetén valóságos falakat állít fel a kutatók számára, akik valamit meg akarnak ismerni ezzel kapcsolatban. Már ebből a kis jelenethől is látható, hogy Steiner nem elégedett meg azzal, hogy mindenféle képeket lát, hanem valódi magyarázatokat keresett ezekhez. Azt mondhatjuk, hogy bár ma sok ember kap inspirációkat, kevesen tudják, hogy mi inspirálja őket, és még kevesebben, akik akarják is tudni. És a legnagyszerűbb előfeltétele annak, hogy mindenféle lények inspiráljanak bennünket, ha nem is akarunk tudni róla, hogy kik ezek a lények. Így rendkívül jó alanyokká válhatunk az arimáni inspirációk számára. Az arimáni szellemi lények úgy akarják az embereket inspirálni, hogy azok ne vegyék észre azt. És ehhez az ember individuális értelmét akarják kikapcsolni. Hogy az ember ne is tegyen fel olyan kérdést, hogy ki és mit akar vele elérni. Az utóbbi évszázadokban sok minden került épp így, inspiráció útján a világba, hogy az emberek nem kérdeztek rá, hogy mindez honnan jött.

Szombat (november 11.)

Szombati előadását Meyer úr ismét azzal kezdte, hogy lehetőséget adott a hallgatóságának,

hogy a jelenre rápillantva kösse össze magát Steiner életútjával. Bevezetőként arról beszélt, hogy neki mint svájcinak hogyan jelenik meg a magyarországi helyzet. Számára úgy tűnik, hogy '56 ötvenéves évfordulóját felhasználták arra, hogy egy hasonló miniatűr forradalmi hangulathoz provokáljanak és ugyanakkor ezt azonnal el is fojtsák. Egy kis leckét akartak adni a magyaroknak. De ma a világon mindenütt ezt a leckét adják az embereknek, miszerint tehetetlenek vagyunk az uralkodó elit akarataival szemben, ez ellen az akarat ellen senki nem tehet semmit. Nagyon sok országban az a helyzet, hogy az ország vezetői nem a nép képviselőinek tekintik magukat, hanem sokkal inkább érznek közösséget egy nemzetközi elittel. Tisztában kell lennünk azzal is, hogy a szocialista kísérlet nem zárult le, hanem globalizálódott. Ma mindenütt az a jellemző, hogy a társadalom kettészakad, hogy vannak, akik dolgoznak, akik nyomorognak, és van az egyre szűkebb felső réteg, akik mindent megtehetnek. És ez előbb-utóbb minden országban forradalmi hangulathoz kell, hogy vezessen. Egy éve például Franciaországban voltak zavarások, most itt Magyarországon. A jövőben nem azt kell kérdeznünk, hogy hol fog bekövetkezni a következő. Mert ezek egyre kevésbé fognak olyan nemzeti karaktert viselni, mint eddig. Ha az egyes országokban, nemzetekben megjelenő problémákat nagyobb összefüggésben látjuk, felismerhetjük, hogy a problémák gyökere mindenütt ugyanaz. A magyar folyamatoknál a külső szemlélő számára az az érdekes, hogy egy nemzetközi globalizáló politikában, ami elsősorban gazdasági szempontok szerint alakul, milyen szerepe van a hazugságnak. Természetesen nem hazudnak kevesebbet más országokban sem, csak hogy itt elhangzott egyszer az igazság erről a hazugságról. A hazugság nem személyes vagy nemzeti, és nem is csak nemzetközi, hanem olyan hatalmak megnyilvánulása, amelyek globálisan vannak jelen. Szellemtudományos szempontból nem csak azt a kérdést kell feltenni, hogy ki az az ember, aki a hazudik, hanem azt is, hogy kik azok a szellemi lények, akik ezt inspirálják. Akik ezeket a hazugságokat a világba helyezik, arra építenek, hogy az emberek egyre érzékletlenebbek és közönyösebbek a hazugsággal szemben. (A magyar események most azt igazolják, hogy még nem mindenki közönyös.) Jól lehet karakterizálni azokat a lényeket, akik e mögött állnak. Azt akarják az emberbe szuggerálni, hogy az ember pusztán egy intellektuális lény a fizikai világban. És tudjuk, hogy erre van szükség ahhoz, hogy

egy ilyen szellemi lény inkarnálódni tudjon a világban. A mai viszonyokat átítatják az előkészületek, hogy ezek a szellemi lények közelíthesse nek, és ők mindent meg is tesznek, hogy lehetővé tegyék a megjelenésüket. Amikor úgy érezzük, hogy semmit sem tudunk tenni ez ellen, akkor azt is a tudatunkba hozhatjuk, hogy annak érdekében viszont tudunk tenni, hogy néhány helyen áttekintéshez jussunk, és fény jelenjen meg a hazugság atmoszférájában, sötétségében. Steiner az igazság higiénájáról beszélt. Arra kell törekednünk, hogy megismerjük azokat a lényeket, akik ennek a hazugságszférának a kialakításában szerepet játszanak. Ezt nevezhetjük az igazság higiénájának. Él az a törvény, hogy minél inkább realitásokat terjesztenek szellemi lényekről, mindenekelőtt az arimáni lényekről, annál nagyobb olyan teret nyerhet az ember, melyet ezek a lények nem tudnak meghódítani. Olyan helyzetben, amikor külsőleg semmi lehetőségünk nincs, hogy valamin változtassunk – és ma mindinkább ilyen helyzetben vannak az emberek az egész világon –, ebben a helyzetben is meg tudunk tenni valamit, aminek realitása van; megkísérelhetjük, hogy a történelemben jelenlévő lényekre vonatkozóan egyre nagyobb világosságot teremtsünk. Nem csak forradalmi érzületre van szükségünk, hanem egy forradalmian új gondolkodásra is – a politika háttérére vonatkozóan is. Ez az, amit kikiűzhetünk magunknak, ha Steiner szellemtudományába elmélyülünk. Nem elsősorban azoknak a száma a fontos, akik ebbe az irányba törekszenek, hanem ennek a törekvésnek az intenzitása. Steiner egy alkalommal azt mondta, hogy ha van egyetlen ember egy városban, aki rendszeresen meditálja a János evangéliumát, akkor ezzel az egész város helyzetét modifikálhatja. Akár azt is okozhatja, hogy ebben a városban az emberek nem esnek olyan könnyen áldozatul a hazugságoknak. Ezáltal egyetlen személy is segíthet abban, hogy az emberek lehetőséget találjanak a hazugság felismerésére.

Fontos, hogy a nemzeti eseményeket és jelenségeket egy nagyobb, nemzetek feletti képből nézzük, mert ezek mögött a folyamatok mögött szellemi lények állnak, akiket azonban megismerhetünk a szellemtudomány révén.

A Mester

A pénteki előadásban idézett élmény, amelyről Steiner a teozófus barátoknak tartott előadásában beszélt, beavatás jellegű élmény volt, ami

kapukat nyitott előtte a szellemi világ felé. A következőkben egy hasonlóan fontos találkozásról lesz szó.

Steiner, ahogy egész gyermekkorában is, úgy a tanulmányai időszakában is mintegy két világban élt. Jelentős év az 1879-es, de nem csak Steiner személyes életében, hanem az egész korszak szellemi történetében is. Ekkor kezdődik Steiner bécsi élete és a Mihály korszak is. Steiner életében ez az első holdcsomó ideje. Ekkor találkozik Schröerrel, a tanárával, és megkezdí tanulmányait a műszaki főiskolán. A külső eseményekkel párhuzamosan haladó jelentős belső eseményeket is átél. Átéli, ami a Mihály lényvel történt a korszak kezdetén, amiről később aztán beszélt is. Steiner külső és belső életútja egymással párhuzamosan halad.

Inkább ezoterikus fejlődéséhez tartozik a találkozása azzal a személlyel, akit később Mesternek nevez. Ezt a találkozást szintén nem írja le a könyvében, de a már említett előadásában erről is beszélt. Az életrajzában egy másik fontos emberrel, a gyógynövénygyűjtővel való találkozásról ír; akinek azonban nem említi a nevét. Emil Bocknak sikerült végül beazonosítania, hogy az illetőt Felix Koguczkinak hívták. Steiner többször is együtt utazott vele a vonaton, és felfedezte, milyen szellemi mélységek laknak benne. De nem ő volt az a Mester, akit az előadásában említ. A Mester polgári neve ma sem ismert. Felix Koguczki mégis fontos személy volt ebben a történetben, mert ő a Mester küldötte volt. Rajta keresztül ismerte meg Steiner azt, akit Mesternek nevez. Talán különös, hogy erről az emberről, a Mesterről, akinek pedig kulcsszerepe volt az életében, Steiner csak egy helyen beszél, ebben a már említett előadásban. *„Félix bizonyos értelemben csak előhírnöke volt egy másik személyiségnek, akinek volt eszköze arra, hogy a fiú lelkében, aki benne állt a szellemi világban, olyan szabályszerű, rendszeres dolgokat ösztönözzön, melyeket az embernek a szellemi világban meg kell ismernie. (...) Ez a személyiség tulajdonképpen Fichte műveit használta, hogy bizonyos fejtegetésekhez olyan dolgokat kapcsoljon, melyekben a szellemtudomány csíráját kereshetjük, annak a szellemtudománynak a csíráját, melyet az a személy írt le, aki később ebből a fiúból lett. ...Külső foglalkozását tekintve ez az ember éppoly jelentéktelen volt, mint Félix.”* /idézet Steiner előadásából/

Ahogy az *Életutam* c. könyvben olvashatjuk, Rudolf Steiner kitartóan foglalkozott Kanttal, és most láthatjuk, hogy – miután a Mestere felhív-

ta rá a figyelmét – milyen jelentőssé vált számára Fichte. Mert ennek abban is jelentősége van, ahogy aztán a 'Szellemtudomány körvonalaí'-t később megírta.

Fichte volt az a filozófus, aki a legmélyebb szemléletet alakította ki az emberi éltre vonatkozóan. A 'Szellemtudomány körvonalaí' pedig egy olyan mű, amely az egész világot leírja, mely az emberi énből megszületett. Ha meggondoljuk, hogy Steiner az előző két inkarnációjában filozófiai téren hogyan tevékenykedett (a görög korban például Arisztotelészként), akkor érthetővé válik, hogy 79'-ben a mestere miért hívta fel a figyelmét Fichtére. Arisztotelész bizonyos értelemben az ókor leguniverzálisabb gondolkodója volt, de olyan én-tudatot, ami a tudati lélek korában szükséges, nála nem találunk. Neki is volt egyfajta világfilozófiája, de ehhez Steinernek 1879-től egy én-fogalmat is ki kellett alakítania, mielőtt az egész világra vonatkozó szellemtudományát kibontakoztatta. Steiner egyik tanítványa, Walter Johannes Stein elmondta, hogy amikor a disszertációját kezdte írni, Steiner azt tanácsolta neki, hogy *„tegyen úgy, ahogy én tettem. Arisztotelészt, aki az egész világról tapasztalatokkal rendelkezett, egészítse ki Fichte által.”* Tehát olyan ösztönzést kapott, hogy az énnel oly módon foglalkozzon, ahogy ez Fichte által lehetséges.

Ha most megpróbálnánk meghatározni, hogy mi az Énünk tartalma, valószínűleg nem lenne könnyű dolgunk. Talán lenne, aki azt mondaná, hogy épp olvasok vagy hallgatok valamit, esetleg hogy gondolkodom. Esetleg valaki azt mondaná, hogy unatkozom. De vajon lehet-e a tartalma ennek az Énnek egy bármilyen érzés? Lehetséges-e, hogy az Én valami olyat tartalmaz, ami az akaratra vonatkozik? Hogy ezt vagy azt akarok csinálni? Azt kell mondanunk, hogy mindezek a tartalmak olyanok, amelyek inkább elvezetnek az Éntől; mert az Ént leginkább egy ilyen kijelentéssel jellemezhetnénk: én egy Én vagyok. De manapság rendkívül nehéz az Énre vonatkozó tudatot létrehozni, függetlenül attól, amit az ember érez, gondol és akar. Az Ént általában egészen más dolgokkal azonosítjuk, mint ami valójában. Fichte filozófiája eszköz volt arra, hogy egy 'Én-vagyok'-filozófiát ki lehessen építeni. Az, hogy ki tudjuk mondani azt a szót, hogy én, még nem jelenti azt, hogy tisztán meg is tudnánk ragadni, hogy tulajdonképpen mit jelent ez az Én. Mielőtt Steiner az egész világ leírását adhatta volna 'A szellemtudomány körvonalaí'-ban, először szükséges volt, hogy ezt az Ént meg tudja ragadni.

Az idő problematikája

Steiner az életrajzában beszél egy második geometriai boldogságélményéről is, amit egy előadás során élt át. Tanulmányainkból tudhatjuk, hogy létezik egy végtelen, amit úgy kell elképzelni, hogy a térben ciklikus megjelenése van. A matematikából, geometriából ismerjük, hogy két párhuzamos sohasem érinti egymást, soha nem találkoznak. Euklides óta a geometriában érvényes, hogy a párhuzamosok sohasem metszik egymást, mindkét irányban a végtelenbe futnak. Rudolf Steinernek hihetetlen boldogságélményt nyújtott, amikor az újfajta geometriában azt tapasztalhatta, hogy ez nem igaz.

Ha elképzeljük, hogy két párhuzamos egyenesre ráfektetünk egy harmadikat, amelyik mindkét párhuzamost metszi, majd ezt a harmadik egyenest a felsőn képzett metszéspontja körül lassan forgatni kezdjük, akkor azt látjuk, hogy az alsó egyenessel képzett metszéspontja egyre távolodik. Eltávolodik a végtelenbe, ekkor nem látjuk. De elgondolhatjuk, hogy ha ugyanazzal a lassúsággal forgatjuk tovább az egyenest, a metszéspont a másik oldalon a végtelenből ismét megjelenik, és egyre közelebb jön. Tehát az alsó egyenesen megjelenő pont ugyanaz a pont, amit eredendően elindítottunk, ami egyik irányban eltűnt. Ez arra is jó példa, hogy különbséget tegyünk a képzet és a fogalom között. Steiner a képzetet individualizált fogalomnak nevezi. El tudom képzelni a metszéspontot, és azt, ahogy eltávolodik, és azután a másik oldalról visszatér. Mindezt addig tudom elképzelni, amíg a véges területén van. De attól kezdve, hogy a végtelen területére ért, csak gondolni tudom. De ezzel nem tűnt el, hanem a végtelenben a két pont eggyé vált. Ez a geometriai élmény, hogy a tér nem valami végtelen üresség, hanem ez a végtelen egy zárt tér, boldogságot okozott Steiner számára. Pontosabban úgy írja le, hogy nyomasztó teher hullott le a lelkéről, mikor a modern geometriának ezt a tételét megismerte.

Ugyanekkor továbbra is nyitott kérdés maradt számára az idő problémája. Hiszen az idő nem pusztán annyit jelent, hogy éppen hány óra van. Téved, aki azt gondolja, hogy az időt az órán lehet látni. Hogy mi az idő, azt nem találjuk az órán, jöllehet néha hasznos, ha ránézünk az órára. Ha az időt akarom mérni, nem szükséges kitékintennem a térbe.

A térben a dolgok egymás mellett helyezkednek el, az időben pedig egymás után. Mit jelent ez? A ma és a holnap nem létezhet együtt, egy-

szerre. Talán ez egészen banálisnak tűnhet; azt gondoljuk, hogy ez egy igazán egyszerű dolog. A sorrend adott. Először ma van, és aztán fog következni a holnap. Ezt az egymásutániságot mindannyian ismerjük. De másképp is lehet a sorrend. Az egymásutániság fogalma nem feltételezi, hogy a sorrend csak ilyen lehet, ami szintén hozzá tartozik az időhöz. Általában úgy gondolkodunk: az első a ma, a második a holnap. De megtehetjük, hogy visszafelé, fordított sorrendben gondoljuk végig az eseményeket. Követhetjük azt az irányt, hogy a mából a tegnap felé haladunk. Nincs reális, teljes időfogalmunk, ha a haladást csak egyirányúnak gondoljuk el, és visszafelé nem tudjuk elképzelni. A valóság az, hogy amíg mi a jelen életünkben a mától a holnap felé haladunk, addig a halottak a jövőből a múlt felé haladnak.

1920 előtt Edward Schuré volt az egyetlen ember, akinek Steiner a maga ezoterikus fejlődési útjáról fontos közléseket tett. Többször meglátogatta Schurét, és már az első látogatásakor rajzolt neki egy skiccet az életútjáról. Ekkor említette azt is, hogy találkozott a Mesterrel. Schuré a visszaemlékezéseiben így ír erről a beszélgetésről:

„Steiner ehhez az idő-problémához kapott ösztönzést ismeretlen Mesterétől. Azok a sajátos áramlások, melyek az okkult világon haladnak keresztül – amelyeket csak akkor ismerhetünk meg, ha egy felfelé és lefelé haladó áramlást figyelünk meg –, erőteljesen a fiú elé léptek. A fiút akkor vezették be okkult módon ebbe a problémába, amikor Goethe Faustját még nem olvasta. Nem volt szükséges, hogy a fiatalembernek az okkult iskolázásról beszéljenek, mert ő önmagában átélte azt, és így haladt tovább a külső útján. (...) Itt azt a megismerést nyerte el a fiú, hogy az előrehaladó fejlődés mellett létezik egy visszafelé haladó fejlődés is, az okkult asztrális fejlődés. Ezt az áramlást nevezte Steiner később involúciónak.”

Schuré feljegyzésében az is benne áll, hogy a szellemi látás feltétele ennek a kettős áramlásnak a megismerése. Ez a feltétele mindazon dolgok látásának, amelyeket az idő jelent. Steiner életében fontos szerepe van az idő megismerésének, és főként annak, hogy ez a két áramlás hogyan hat egymásra. Ha csak az előrehaladó áramlás létezne, lehetetlen volna szellemtudományos közléseket tenni az eljövendő korokról. Ez csak azáltal lehetséges, hogy létezik a másik áramlás is, hogy a jövő már most jelen van.

Kettős áramlás

Steiner lélekkalendáriumában kézzelfoghatóan érzékelhető valami abból, ami ebben a kettős áramlásban jelen van. A Lélek kalendáriuma a húsvéti időpontból indul ki, halad hétről hétre, de elindulhatunk a húsvétól visszafelé is, és párosít-

hatjuk a húsvét utáni első héttel a húsvétot megelőző hetet és így tovább (magyar nyelven is megjelent ilyen módon), és akkor érzékeltetni fogjuk ezt a kettős áramlást. Tapasztalhatjuk, hogy ezek a Spruch-párok hihetetlenül egymásra hangoltan vannak megalkotva. A húsvét az a pont, ahol az éves körforgásban ez a két áramlás találkozik.

31.

Das Licht aus Gestestiefen,
Nach aussen strebt es sonnenhaft:
Es Wird zur Lebenswillenskraft
Und leuchtet in der Sinne Dumpfheit,
Um Kräfte zu entbinden,
Die Schaffens Mächte aus Seelentrieben
Im Menschenwerke reifen lassen.

A fény a szellem mélységeiből
Napszerűen törekszik kifelé:
Az élet akarateréjévé válik,
S világít az érzékek tompaságában,
Hogy erőket szabadítson fel,
Hogy a lélek ösztöneiből
Az alkotás erőit érleljék az emberi műben.

A fény ebben a Spruchban a belsőben jelenik meg és onnan sugárzik kifelé. És hogyan van ez a komplementer Spruchban?

22.

Das Licht aus Weltenweiten,
Im Innern lebt es kräftig fort:
Es wird zum Seelenlichte
Und leuchtet in die Geistestiefen,
Um Früchte zu entbinden,
Die Menschenselbst aus Weltenselbst
Im Zeitenlaufe reifen lassen.

Kozmikus messzeségek fénye
Belsőmben erőteljesen továbbél:
Lelki fénné válik,
S szellemi mélységekbe világít,
Hogy gyümölcsöket hozzon,
Melyek a kozmikus Énből emberi Ént
Érlelnek az idők folyamán.

Az első a primer Spruch, a másik az ehhez tartozó komplementer. Ha a kettőt egymás mellé állítjuk, az elsőben a fény kifelé sugárzik, a másodikban pedig ezzel szemben, és az átfordulás az időben történik. Így képzetet alkothatunk az idő kettős áramlásáról. A természetben megjelenő polaritás, a keletkezés és az elmúlás, mindig egyidejűleg egymással interferálódva van jelen. Steiner elrejtett ebben a műben valamit, ami megmutatja az időnek ezt a kettős áramlását.

A művészetről

Meyer úr a továbbiakban úgy beszélt Steiner életéről, hogy ezzel a jövő felé is irányította a tekintetünket, ugyanis felhívta a hallgatóság figyelmét, hogy a következő évben, 2007-ben lesz a századik évfordulója azoknak a müncheni eseményeknek, melyek révén Steiner a művészi impulzusait behelyezte a világba.

A bécsi Goethe Egyesületnél tartott előadá-

sában – Goethe, egy új esztétika atyja – Steiner minden művészetre vonatkozó ideája csírájában megjelent. Steiner szerint a művésznek nem az a feladata, hogy a természetet leképezze, hanem hogy továbbvezesse azt. A természeti világ sehol sem befejezett, hiszen tökéletes módon sehol nem fejezi ki azt a szellemiséget, ami mögötte áll.

Steiner ezzel kimond valamit, ami kulcsfontosságú. Hogy minden valóságos dolog tartalmaz tendenciákat, amelyek még nem valósultak meg. A vörös tartalmazza azt a tendenciát, hogy az egész térbe kisugározzon, de ezt nem tudja megtenni, amikor egy tárgyhoz kötötten jelenik meg. Az impresszionisták ezt érzékelték, amikor a színeket a tárgytól eloldva próbálták megjeleníteni. A művészetnek meg kell találnia a valóságban a még-még-nem-valósultat. Ami még nem valósult meg, de mint csíra benne van a valóságban. Amikor Shakespeare színpadra állít alakokat, nem hasonlóan dolgozik-e? Azok, akik

nála megjelennek a színpadon, Hamlet, Machbet stb., nem olyanok, akikkel az ember az utcán találkozhatna. De Shakespeare mindenkiben, akivel találkozott, képes volt meglátni azt, ami még csak csíra benne. Mert mindenki hordoz magában egy Otellót vagy egy Jágót. Shakespeare meg tudta ragadni, milyen az a figura, aki csíráként mindenkiben benne lakik, és azt állította színpadra. A művésznak úgy kell ezt a kibontakozást megformálnia, hogy abban semmiféle kezdetleges ne legyen, tartalmazza a teljességet. A művészetben semmi véletlenszerűnek nem szabadna benne lennie.

A természet a maga művét csak egy bizonyos pontig viszi, és a művész feladata onnan továbbvezetni. De hogy ezt meg tudja tenni, ahhoz meg kell ragadnia azokat a csírákat, tendenciákat, amelyek a természetben benne vannak.

Nevelés, mint művészet

Steiner a nevelést is művészetnek tekintette. A pedagógusnak rendelkeznie kell a képességgel, hogy ne csak úgy lássa a gyermekeket, amilyenek most, hanem azt kell felismernie, hogy az emberben milyen lény áll előtte, és az merrefelé tart. A pedagógus számára sokkal fontosabb, hogy lássa, mi az a rejtett tendencia, ami a mélységben él, minthogy azt lássa, hogy az illető gyermek épp most mit hordoz a külső és öröklött hatásokból. A nevelő feladata nem az, hogy saját magából valamit beleoltson a gyermekbe, hanem az, hogy a gyermek rejtett belső természete, ami nagyon látenszen van benne, ki tudjon bontakozni. A művésznak, és így a nevelőnek is azt kell észrevennie és kibontakozáshoz segítenie, ami csíráként már ott van, hogy azután felnövekedve az önneveléssel majd maga tovább tudja azt fejleszteni.

„Semmit sem ismerünk bensőségebben a világból, mint a gondolatainkat”

Pénteken a három megismerési fokot az előadó úgy írta le, mintha az intuíció lenne a csúcson, az lenne a legfontosabb. De ez a kiemelés természetesen csak a megismerés biztonsága szempontjából jogosult. Éppúgy ki kell fejleszteni az imaginációt és az inspirációt is. A külső életben többnyire az a tendencia érvényesül, hogy ezeket elnyomjuk. A médiumok, a mozi, tendenciájukat tekintve imagináció ellenes hatásúak. Ahelyett, hogy minden ember saját belső képek megteremtésére törekedne, ugyanazokat a

képeket állítják a széles tömegek elé. Ahelyett, hogy az ember belső csöndben belső hallást fejlesztene ki, ott lóg a fülén a hallgató, és állandóan szól benne valami. Ahelyett, hogy az intuíciót kifejlesztենék – amiről Steiner úgy beszél, mint lények megnyilvánulásáról, mint ahogy az imagináció és az inspiráció is lények megnyilatkozása –, ma mindháromnak a karikatúrája létezik: a képmámor mindenütt, ami körülvesz bennünket, a zenei mámor a popzenében, és ugyanígy a szabad szerelem, ami ugyan egy másik lényvel való találkozás, de pusztán fizikai síkon.

Ha valaki megkérdezné tőlünk, hogy mit ismerünk leginkább az életben, valószínűleg sokan válaszolnák azt, hogy saját magunkat ismerjük a legbensőségebben. Talán azt mondhatnánk, hogy a fizikai testünket. Itt azonban képekről van szó, márpedig a kép éppenhogy a dolog és énközöttem van. Mondhatná valaki, hogy az érzéseinket ismerjük legbensőségebben. De ha jobban meggondoljuk, beláthatjuk, hogy az érzéseinkben rendkívül sok az ismeretlen elem. Hogy honnan jön és miért? Hogy miért szimpatikus vagy antipatikus valaki, akit először látok?

Steiner 'A szabadság filozófiája' c. könyvében azt írja, hogy a világon semmit nem ismerünk bensőségebben, mint a gondolatainkat. Egyedül a saját gondolataink azok, amelyeket pontosan ismerünk. Ebben a könyvben Steiner azt nevezi gondolatnak, amit az ember maga kidolgoz, és nem az ötleteket, amelyek maguktól felmerülnek. Magának a dolognak a lényege bármi másval kapcsolatban rejtve marad. A fizikai és lelki jelenségekkel kapcsolatban mindig meg kell kérdeznem, hogy mi van mögötte, ami nem mutatkozik meg közvetlenül számomra. Amikor a gondolkodással foglalkozunk, nem kell megkérdeznünk, hogy mi rejlik mögötte. Amikor gondolkodunk, akkor azzal a gondolattal teljes mértékig rendelkezünk. Steiner azt mondja, hogy a gondolatok a maguk teljességében megmutatkoznak számunkra, amikor gondolkodunk. Amikor egy fogalomra gondolok, nem kell arra gondolnom, hogy ennek a fogalomnak egy része elrejtőzik előlem. Amire gondolok, az megnyilatkozik előttem. Bármi mással kapcsolatban mindig azt érezhetem, hogy valami fátyolon keresztül látom. És amíg ezen át nem hatolok, kérdéseim lehetnek a dolog mögött rejlő lényre vonatkozóan. A gondolatokat belsőleg ismerjük meg, míg minden mást kívülről. És mivel a gondolatokat belülről ismerjük, ennyiben az intuíció megjelenik már a gondolkodásunk területén. Így érthető, hogy a szellemtudományban miért ilyen

fontos a gondolkodás. Abban olyasvalanival rendelkezünk, amire teljesen rábízhatjuk magunkat, nem kell azon törnünk a fejünket, hogy mi rejtőzik mögötte.

Azt mondhatnánk, hogy a gondolkodás nagyon absztrakt. De a valóságban ez is szellem. Nyugalomba jutott szellem. Ez az alapja, hogy a szellemmel szemben szabaddá válhatunk, mert ha a szellem megragadna bennünket, nem tudnánk szabadok lenni. Azzal a szellemiséggel szemben, ami az anyagcserében működik, nem tudok szabad lenni, az megragadja a folyamatokat. De amikor a szellem a gondolkodásunkban jelenik meg, akkor ezzel a szellemmel szemben teljesen szabad tudok maradni.

A szabadság filozófiája c. művét 1893-ban írta Steiner; miután már rengeteg olyan szellemi élménye volt, amilyenekről korábban beszéltünk. '22-ben, amikor Stein, a tanítvány megkérdezte tőle, hogy mit tart a legfontosabbnak a szellemtudományában, ami még évszázadok múltán is fenn fog maradni belőle, Steiner a következőt válaszolta: „A szabadság filozófiáját. Ebből a teljes antropozófiát kifejlesztheti az ember, még a hierarchikus lényeket is megtalálhatjuk benne. Azokat a lényeket is, akik ezek mögött a megismerési fokok mögött állnak.”

A gondolkodás lénye

Mint minden más dolognál, itt is létezik egy lény, a gondolkodás lénye. Ha valahol mondjuk 30-40 ember gondolkodik egyszerre (akár talán egészen különböző dolgokat gondolnak), ha mindenki más és más gondolati tartalommal is rendelkezik, az a tevékenység, amely révén ez a tartalom megjelent, minden esetben ugyanannak a törvénynek engedelmeskedne, ugyanis mindannyian egy gondolkodó tevékenységet vinnének végbe. A gondolkodó tevékenységet meghatározó lény mindenki esetében ugyanaz az egy lény.

A gondolkodás esetében meg kell különböztetnünk a gondolkodás tartalmát, amire azt mondhatjuk, hogy szubjektív, és a gondolkodás tevékenységét, ami viszont nem az. Fontos észrevennünk, hogy magában a gondolkodás aktusában egy objektív dolog van jelen. Gondolkodásunkban működik egy törvény, ami nem hozzánk tartozik, nem magunk hoztuk létre, hanem mindenki képes gondolkodó tevékenységet folytatni, aminek következtében ezzel a lényvel kapcsolatba kerül. Ezt a lényt Steiner 'A szabadság filozófiája c. művében öslény(eg)nek (Urwesen)

nevezi. Ezzel az öslénnyel/öslényeggel lép kapcsolatba mindenki, aki gondolkodó tevékenységet végez. Gondolkodni annyit jelent, hogy ezt a lényt felélesztjük.

Minden gondolatnak az eredete a gondolkodás lényében van. Minden fogalom előfeltételezi, hogy a megjelenését egy gondolkodó tevékenység előzi meg. Akárhány fogalmat is vizsgálunk meg, egy közös vonásuk mindenképpen van, mégpedig az, hogy a gondolkodásból származnak. Steiner ír arról, hogy a gondolkodó ember; amennyiben gondolkodik, egy közös lényvel áll kapcsolatban. Mikor Stein egy alkalommal erre a lényre rákérdezett, Steiner azt válaszolta, hogy ez az öslény a legidősebb archai lény. Egyfajta csoportszelleme, csoportlelke az emberiségnek; a modern emberiség számára az egyetlen akceptálható csoportlelek. Csak akkor nyilatkozik meg, ha rászánjuk magunkat, hogy az ítéleteinkről, érzéseinkről tiszta, világos gondolatokat akarjunk képezni. A gondolkodásunkban tehát egy ősrégi archai lényvel van dolgunk.

Szellemi lények megismerése

A modern ember számára a gondolkodás lény a legfontosabb szellemi lény. A mai embernek meg kell ismernie a szellemi lényeket, de ezt nem tudjuk megtenni anélkül, hogy ezt a lényt segítségül ne hívnánk. Ez a lény a követ, az a kapcsolás, amely elvezethet gondolkodó lényként az összes többi lény megismeréséhez. Ha valaki azt mondja, hogy én csak a magasabb lényekkel, szeráfokkal, kerubokkal akarok foglalkozni, akkor az illető elfelejti, hogy bárki csak az archék segítségével lehet képes arra, hogy gondolatokat alkosson például a szeráfokról. Amennyiben a szellemi világhoz egy gondolkodó viszonyt akarunk kialakítani – és ezt a feladatot hozza felénk Steiner –, ebben az értelemben az Arché lény az, aki a legközelebb áll hozzánk, és akit meg kell ismernünk. A gondolkodás lényét – aki, amennyiben az ember gondolkodik, jelenséggé válik – csak akkor tudja az ember jelenséggé tenni, ha gondolkodik. Ha meg akarjuk ismerni a többi lényeket is, csak ennek a lénynek a megismerése révén tehetjük, csak általa juthatunk a többi lény gondolkodó megismeréséhez. És ez a lény is csak az intuíció segítségével ragadható meg, mint ahogy az énünket is csak ezáltal ragadhatjuk meg.

Steiner elmondta egy előadásában, hogy az imaginációt az angyal, az inspirációt az arkangyal, az intuíciót pedig az arché lények hozzák

létre. Felhívja a figyelmünket, hogy aki a gondolkodás lényegét megragadja, az a hierarchiák „csücskét” ragadta meg. Amikor valaki gondolkodik, egy meghatározott hierarchikus lényvel kerül kapcsolatba, ezáltal tudja, hogy azok léteznek, mert maga megtapasztalta azt. Bizonyos értelemben ez volt Steiner útja. Ezért mondta, hogy ha az ember valóban megérti, átdolgozza, meditálja 'A szabadság filozófiáját', akkor eljut a hierarchiákhoz. Természetesen nem mindenkinek ez az útja. De ha meg akarjuk érteni, hogy Steiner milyen úton járt, akkor szemügyre kell vennünk ezt a művét.

A megismerés három útja

Egy feljegyzésben Steiner azt írta, hogy a megismerésnek három útja van:

1. Az egészséges igazságérzet útja. Az ember tanulmányozza a szellemtudományos műveket, és azt éli át, hogy azt igaznak érzi. Például, ha így foglalkozik a Theosophie-val.
2. Van, aki azt mondja, hogy nem akarok csak az igazságérzetenre hagyatkozni. Ilyen emberek számára íródott a 'Hogyan juthatunk a magasabb világok megismeréséhez' című könyv.
3. És vannak azok, akik a megismerésben teljes bizonyossághoz akarnak jutni. Az ilyenek számára íródtak az antropológia filozófiai művei, mint például 'A szabadság filozófiája'.

Nyilvánvaló, hogy ez a három út a háromféle lelki tevékenységgel áll kapcsolatban, más és más dominanciával. A valódi gondolkodásban a valódi érző és akaró ember is benne van. Ha valóban gondolkodunk, akkor abban természetesen az akaratunknak is benne kell lennie. Az igazi gondolkodásban tehát az érzés és az akarat is benne van. De ezt a kijelentést nem lehet megfordítani, hogy az igazi akaratban is megvan a másik kettő. Mindhárom utat legitím módon lehet járni, ez individuális kérdés; mindenkinek a sorsában, képességeiben rejtőzik, hogy melyiket tudja járni. De ha korunkat nézzük, akkor a megismerés útja, amit Steiner járt, az a természettudomány útján halad. A természettudós el lenne képedve, ha azt mondanánk, hogy kutatásaiban bízta magát az egészséges érzéseire. Minthogy Steinernek az volt feladata, hogy megtalálja, hogy - megtartva a természettudomány tudományosságát - hogyan lehet kiterjeszteni a tudományt szellemi területre. Ezért számára a megismerési út volt a legfontosabb. Különben a jövőbeni fejlődés során az következhetett volna

be, hogy a természettudományos területen az ismeretek, és a szellemtudomány területén az érzelmek uralkodnak, melyek vagy stimmelnek vagy nem, de nem lehetne őket összefüggésbe hozni a természettudományos megismeréssel. Természetesen mindenki járhat azon az úton, ami hozzá a legközelebb áll, de ha kifelé tekintünk, akkor a legjobb, ha a megismerési utat választjuk. Steiner le akarta küzdeni azt a szakadékot, ami a vallásos érzület és tudományos élet között van. Át akarta hidalni a szellemi világ szubjektív átélése és a tudományos ismeretek közötti szakadékot.

Tendenciák a gondolkodás ellen

Ma nagyon erős az a tendencia, hogy minden a szavakban jelenjen meg. E mögött - mondta Rudolf Steiner - arimáni lények rejtőznek, és azt akarják elérni, hogy ne gondolkozzunk, azután hogy ne legyenek fogalmaink, és végül hogy csak a szónak legyen jelentősége.

Manapság úgy próbálják a gondolkodást megakadályozni, hogy tiltanak bizonyos szavakat. És mivel sokan erősen kötődnek a szavakhoz, el lehet érni, hogy az emberek ezekről a dolgokról ne is gondolkozzanak. Az igazi gondolkodás számára nem annyira a szavaknak van jelentőségük. Nem csak az a fontos, hogy *mit mond valaki*, hanem hogy *hogyan gondolkodik*. Mégis azt a hitet akarják kelteni az emberekben, hogy bizonyos problémákat meg lehet oldani, ha a szavakat eltüntetjük. Ezt azért tehetik, mert erősen számolhatnak azzal, hogy ma az emberekben az első foknak nagy jelentősége van, hogy nagyon sokan többnyire szavakban gondolkodnak, és a további fokokat elfelejtik. Ez az első nehézség Steiner műveinek a tanulmányozásánál. Ő is számol azzal, hogy az emberek ma erősen a szavakban gondolkodnak, ezért aztán bizonyos fogalmakat hol ilyen, hol olyan szavakkal illet. Hogyha egy Steiner műben egy bizonyos szót több helyen olvasunk, nem lehet tudni, hogy ugyanaz a szó mindenütt ugyanazt jelent-e. Úgy írta a könyveit, hogy minden szónál rá kell kérdeznünk, hogy az az adott helyen illetve összefüggésben mit jelent. Sokkal nagyobb hangsúlyt kell fektetnünk arra, hogy mire vonatkozik, ami le van írva, mint hogy milyen szavak vannak benne. Steiner beszél róla, hogy 2200-ban meg fog jelenni egy törvény, amit rázúdítanak az emberiségre. Ez a törvény a gondolkodás betiltását fogja jelenteni. Természetesen nem azt fogják mondani, hogy máától kezdve tilos

gondolkodni. De már ma tapasztaljuk, hogy ez elkezdődött. Például amikor a cigány szót nem szabad használni, vagy ahogy a tantervet szabványosítják az iskolákban, és ahogy szabványosítják a betegségeket, illetve azt, hogy egyes betegségekre milyen gyógyszert kell használni. Nem is kell a betegre néznie az orvosnak, hogy megmondja, milyen gyógyszer kell neki. Nemzetközi szinten jelen van a törekvés, hogy az individuális gondolkodást visszaszorítsák. Ez ellen csak az segíthet, ha arra vonatkozó gondolatokat ébresztünk magunkban, hogy honnan jönnek ezek a tendenciák. És nem segítség, ha egy személyre toljuk a problémát, például, hogy minden ilyen tendencia Bushtól vagy Gyurcsánytól származik. Sohasem emberektől származnak ezek a folyamatok, de persze rajtuk keresztül jelennek meg. Az én ismereteim szerint egyedül a szellemtudomány az, aminek a segítségével átláthatók az individuális gondolkodást eltüntető tendenciák.

Az események mindig szellemi lények megnyilvánulásai. A gondolkodás lényének szoros kapcsolata van Mihály lényével. Ő a legerősebb ellenfele ezeknek a szellemi lényeknek, akikkel szellemi harcot vív. Az arimáni lény nem akarja, hogy az ember összekapcsolódjon az archékkal és a mihályi lényvel. És rajtunk áll, hogy mi lesz ennek a harcnak a kimenetele. Közülünk mindenki, aki azon fáradozik, hogy individuális ítéletet alkosson azokkal a körülményekkel kapcsolatban, amelyek körülvesznek, a mihályi lény harcostársává válik. Akik pedig azt mondják, hogy nagyon megerőltető gondolatokat alkotni, szabályozzunk inkább mindent törvényekkel, azok azt a lényt támogatják, akinek az a célja, hogy kiirtsa az individuális gondolkodást. És minthogy az individuális gondolkodás az emberi Én-nel áll szoros kapcsolatban, ez a törekvés egyben arra is irányul, hogy eltűnjön az emberi Én. Ennek a lénynek a számára az a legdühítőbb, hogy létezik a szellemtudomány a Földön. A szellemtudomány ismeri ezen kívül a luciferi lényeket is, akiknek nincs kifogásuk az ellen, hogy megfigyeljük őket. Az arimáni lényekre nézve viszont a legnagyobb veszélyt jelenti, ha az ember meg akarja ismerni őket, ha törekszik a felismerésükre. Ez a legfélelmetesebb és a legveszélyesebb számukra. Minthogy olyan korban élünk, amikor a mihályi lényen kívül az arimáni lények is egyre inkább teret akarnak szerezni maguknak, és nem csak a nyilvános életünkben, hanem a személyesben is, úgy ma az a legfontosabb kérdés az emberiségnek, hogy létezik-e szellemi világ vagy sem. Fontosabb kérdés, mint hogy lesz-

e olaj. Az emberiség fejlődésének korábbi szakaszában a luciferi lényeknek volt nagy hatása, ami természetesen nem szűnt meg, de már ma is – és a jövőben egyre inkább – a másik lény hatása nagyobb. Mindkettő szükségszerűen van jelen, sokat tudunk tőlük tanulni. De egyre inkább az a feladatunk, hogy meghatározzuk, melyeknek mely területen van helye, és melyek azok a területek, amelyeket tőlük tisztán kell tartanunk. A luciferi lényekkel szemben segít a moralitás. Arimánnal szemben csak az segít, ha felismerjük a jelenlétét és jóakarattal rendelkezünk.

Az embernek tiszta, világos, energikus, önálló ítélőképeséget kell kifejlesztenie. A szellemtudomány arra való, hogy ezt megtehesse. És hogy lássuk, hogy ezeknek a lényeknek a legnagyobb összekapcsolódását, és a Krisztus lényt nem tudjuk megközelíteni, ha nem tudjuk felismerni, hogy a luciferi és arimáni lényeknek milyen szerepe van a világban. Rudolf Steiner hihetetlen fényt hozott a világra, megvilágította a golgotai misztériumot. Azt mondta, hogy az ő saját megismerésében a legnagyobb feladat és a legnagyobb eredmény az, hogy a golgotai esemény jelentőségét mélyebben meg tudta ragadni. Azt mondhatjuk, hogy Steiner missziója – persze erre sokféle síkon sokféle válasz adhatunk, de biztos, hogy adható az a válasz –, hogy hozzásegítse az emberiséget a golgotai misztérium valóságos megismeréséhez.

Az előadást lejegyezte: Séva

A természet és ideáljaink

NYÍLT LEVÉL A «HERMANN» KÖLTŐNŐJÉNEK: M.E. DELLE GRAZIE

Mélyen tisztelt Költőnő!

Ön a «Die Natur» című gondolatokban oly gazdag filozofikus versében annak az alaphangulatnak adott kifejezést, mely a modern emberben érvényesül, amikor hagyja, hogy a mostani természet- és szellemfelfogás hasson rá és eközben az érzés azon mélységét birtokolja, amely felismerteti vele e felfogás, valamint szellemünk és szívünk ideáljai között fennálló diszharmoniót. Igenis, elmúltak azok az idők, amikor a könnyelmű, lapos optimizmus, mely az istengyermekségbe vetett hitben áll, és az embert a természet és a szellem ellentmondása fölött átvette. Elmúltak az idők, amikor az ember elég felszínes volt ahhoz, hogy könnyű szívvel elnézzen az ezer seb felett, melyekből a világ mindenütt vérzik. Ideáljaink már nem elég sekélyesek ahhoz, hogy e gyakran oly állott, oly üres valóság kielégítse azokat.

Mégsem tudom elhinni, hogy nincs felemelkedés a mély pesszimizmusból, mely ebből a felismerésből származik. E felemelkedésben lesz részem, ha bensőnk világára tekintek, ha ideális világunk lényéhez közelebb lépek. Ez egy önmagában zárt, önmagában tökéletes világ, mely semmit sem nyerhet, sem nem veszíthet a külső dolgok milandósága révén. Ideáljaink, ha valóban élő individualitások, nem önálló lények-e, függetlenül a természet kegyétől illetve rosszindulatától? Hiszen az irgalmatlan szél a bájos/szépséges rózsát ugyan széttépheti, az mégis teljesítette küldetését, mert száz emberi szemet gyönyörködtetett; ha a gyilkos természetnek holnap úgy tetszene, hogy az egész csillagos eget megsemmisíti: évezredekken keresztül tisztelettel telve tekintettek fel rá az emberek, és ez elég. Nem az időben mért létük, nem, a dolgok belső lénye teszi őket teljessé. Szellemünk ideáljai egy önálló világ, ami magában is kell kiélnie magát, és ami semmit nem nyerhet egy jósgos természet közreműködése által.

Micsoda szájalmas teremtmény lenne az ember, ha saját ideálvilágán belül nem nyerhetne el kielégültséget, hanem ahhoz még a természet közreműködésére is szüksége lenne? Hol maradna az isteni szabadság, ha a természet éretlen gyermekéhez hasonlóan, pórázon vezetvén gondozna és ápolna minket? Nem, meg kell tagadnia tőlünk mindent, hogy ez az egész, ha boldogok leszünk, szabad önmagunk vívmánya legyen! Rombolja szét naponta a természet azt, amit mi alkotunk, hogy mindennap újra

örülhessünk a teremtésnek. *Semmit* nem a természetnek, *mindent* önmagunknak akarunk köszönni!

Ez a szabadság, mondhatnánk, mégiscsak álom. Miközben szabadnak gondoljuk magunkat, a természet könyörtelen szükségszerűségének engedelmeskedünk. A legfennköltebb gondolatok is, melyeket megfogalmazunk, csak a bennünk vakon uralkodó természet eredményei.

Ó, végre mégiscsak be kellene ismernünk, hogy egy lény, mely saját magát megismeri, nem lehet nemszabad! Amikor a természet örök törvényszerűségét kutatjuk, azt a szubsztanciát oldjuk el tőle, mely megnyilvánulásainak alapjait képezi. Látjuk a törvények szövedékét a dolgok felett uralkodni, és ez idézi elő a *szükségszerűséget*. Megismerésünkben megvan az a hatalmunk, hogy a természeti dolgok törvényszerűségét tőlük eloldjuk, és mégis ezen törvények akarat nélküli rabszolgái lennénk? A természet dolgai nem szabadok, mert nem ismerik fel a törvényeket, mert anélkül, hogy tudnák, azok irányítása alatt állnak. Ki erőltethetné ránk azokat, ha szellemileg áttörtük őket? Egy megismerő lény nem lehet nemszabad. A törvényszerűséget először ideálként formálja, majd ezeket adja törvényként. Végre be kellene vallanunk, hogy az Isten, akét egy múltbéli emberiség a felhők között vélt, szívünkben, szellemünkben lakik. A önmagáról való tökéletes lemondásban teljesen beleáradt az emberiségbe. Magának semmi akarást hagyott meg, mert egy olyan fajt akart, mely szabadon uralkodik saját maga fölött. Eggyé vált a világgal. Az ember akarata az ő akarata, az emberek céljai az ő céljai. Azzal, hogy egész lényét beleültette az emberbe, föladata saját létezését. Egy «történelmi Isten» nem létezik; megszűnt létezni az emberi akarat szabadsága, a világ akaratának isteni-sége érdekében. A lét legmagasabb potenciáját vetjük fel magunkba. Ezért nem adhat kielégültséget semmi külső hatalom, csak saját alkotásaink. Minden a minket ki nem elégtő létezésről, a kemény világról szóló panaszunk el kell tűnnie azzal a gondolattal szemben, hogy a világ semmilyen hatalma nem elégtethetne ki minket, ha mi előbb nem adományoznánk neki azt a varázserőt, ami által ő minket felemel, és örömmel tölt el. Ha egy világon kívüli Isten minden mennyei örömet elhozna, és azt nekünk úgy kellene elfogadnunk, hogy ő azt a mi segítségünk

nélkül létrehozta, vissza kellene utasítanunk, mert azok a szabadságtalanság örömei lennének.

Nincs rá igényünk, hogy olyan hatalmak elégtessenek ki, melyek rajtunk kívül vannak. A hit egy e világ bajaival való kibékülést ígért, mint amelyet egy világon kívüli Istennek eredményeznie kellene. Ez a hit eltűnően van, egykor egyáltalán nem is lesz már: De eljön majd az az idő, amikor az emberiség már nem a kívülről érkező megváltásban reménykedik, mert felismeri, hogy saját magának kell megszereznie üdvösségét, ahogy saját magának oly mély sebeket ütött. Az emberiség saját sorsának irányítója. E felismeréstől

még a modern természettudomány vívmányai sem tudnak eltéríteni, mert azok olyan ismeretek, melyekhez a dolgok külső oldalának felfogása révén jutunk el, miközben ideál-világunk megismerése a dolog belső mélységébe való behatoláson alapszik.

Mivel Ön, tisztelt Költő, versével a filozófia köreit/szféráját oly keményen ostromolta, bizonyára nem zárkózik el azelől, hogy ez utóbbi választ meg hallgassa; és ezzel maradok mély tisztelettel

Rudolf Steiner

Ford.: Kerteszy Tünde

A természet

Örök (érc, haj(lí)thatatlan, kemény) köteléssel tart
 És láncol téged porhoz és elmúláshoz szilárdan
 A természet, a te nenződ;
 A természet, a csábító szörnyeteg
 Hol nevetve és napfény-aranyosan
 Téged dühöngő létörömmre sarkallva, hol
 Iszonyatot és szükségét szülve,
 A nyomorúság vesszőjével ostorozva,
 De mindig megsemmisítőn és rejtélyesen, mindig
 Medusa és Sphinks egyben.
 Pulzusodon keresztül vágat és száguld
 Lázastaktusban
 Kérlelhetetlen törvénye,
 A pusztulás örök törvénye;
 Ő ad neked akaratot és erőt,
 Hogy megsemmisítsd magadat – megmenteni
 magadat azonban soha de soha nem tudhatod!
 Győzelmi kocsját húzzuk mindannyian: zihálva,
 izzadságban úszva
 És mégis boldogan: mert mint Fata Morgana libeg
 előttünk
 A szerencse és a boldogság, és egyéb káprázatok;
 Amít gúnyból teremtett számunkra,
 És amit mi, vágytól mérgezett szolgasereg
 Ideáloknak nevezünk. – Így zúdulunk lihegő siet-
 séggel
 És remek vadászathoz tova, amíg alattomosan
 Elhagy erönk, elakad lélegzetünk és távolabb, mint
 valaha,
 Lebeg előttünk arany felhőkön célunk,
 Míg tehetetlenül zihálva/lihegve
 Összeroppanunk – aztán démonikusán felujjong
 Aztán rémületes Evoe-t kiált és
 Ezer áldozatot ízzé-porrá zúzva
 Hajtja tova kocsját (Biga?) örök küllőit*.

* (inkább kerekeit)

Die Natur

Mit ehernen Bänden hält
 Und kettet an Staub und Verwesung
 Natur; Deine Zeug'rin, Dich fest;
 Natur; das lockende Ungeheuer;
 Bald lächelnd und sonnengoldig
 Zu wütender Daseinsfreude Dich spornend, bald
 Entsetzen und Not gebärend,
 Mit der Rute des Jammers Dich peitschend,
 Doch immer vernichtend und rätselhaft, immer
 Medusa und Sphinx zugleich.
 Durch Deine Puls jagt
 Und rast in fiebernden Takten
 Ihr unbarmherz'ges Gesetz,
 Das ew'ge Gesetz der Zerstörung
 Sie gab Dir Wille und Kraft,
 Dich selbst zu vernichten – Dich selbst
 Zu retten aber vermagst Du nie und nimmer!
 An ihrem Triumphwagen zieh'n
 Wir Alle: keuchend, schweissbetriefft und dennoch
 Auch selig; denn als Fata Morgana schaukelt
 Die Hoffnung vor uns und das Glück, und jeglich-
 es Blendwerk;
 Das uns zum Hohn sie geschaffen,
 Und wir; das sehnsuchtsvergiftete Sklavenheer;
 Ideale nennen. – So stürmen in lechzender Eile
 Und toller Jagd wir dahin, bis tückisch
 Die Kraft uns verlässt, der Odem schwindet und
 ferner
 Denn je unser Ziel auf goldigen Wolken schwebt,
 Bis hilflos keuchend wir
 Zusammenbrechen – dann jauchzt dämonisch sie
 auf,
 Dann ruft sie ihr grausames Evoe! Und lenkt
 Zermalmend über tausend Opfer hinweg
 Die ehernen Speichen ihr Biga..

Marie Eugénie delle Grazie

A vers első alkalommal Bécsben, 1886-ban, az „An der schönen blauen Donau” c. folyóirat 10. füzetében jelent meg

Séva

SZELLEMI ÉBRESZTŐ SAINT-EXUPÉRY SZAVAI

„Ma mélyen – és mélyrehatóan szomorú vagyok. Szomorú vagyok a nemzedékem miatt, amelyből kivészett minden emberi lényeg. Amely, mivel szellemi életformaként csak a bárokat, a matematikát és a Bugattikat ismeri, ma szigorúan nyájszerűen cselekszik, minden egyedi szín nélkül...ma csak lassúbb-gyorsabb emésztési jelenségek vannak, minden líraiság nevetségesnek hat, és az emberek elutasítják, hogy bármiféle szellemi életre ébresszék őket.” – Antoine Saint-Exupéry 1943 júliusában írta ezeket a sorokat „X tábornoknak”. Miért érzem mégis úgy, hogy ezek a szavak ma és belőlem törnek fel? Akkor dúlt a világháború, és nem is az elején járt a Világ a borzalmaknak! Ma itt, körülöttem látszólag béke van. Nem kell romok között botorkálnom hazafelé, remélve, hogy még áll az az otthon, és nem találta el egy bomba. Nem hurcolnak el naponta embereket munkatáborokba, nem kínozzák távoli-közeli ismerőseimet, családtagjaimat börtönökben, nem lönek tarkón naponta embertömegeket... Miért érzem mégis úgy, mikor az újságot olvasom a napi magyarországi eseményekről, amikor a híradót hallgatom, amikor barátaimmal, ismerőseimmel a hírekről beszélgetek, amikor az utcán, buszon, vilamoson az emberek beszélgetését hallgatom, hogy hadi állapotok vannak? Hogy a háború jelenléte mégis jól kitapintható? Hogy lehet, hogy a külső tárgyi béke mögött, mégis ott rejtőznek a háború borzalmai? Ma az embert nem fizikailag akarják megsemmisíteni. A test „mindent” megkap. Az üzletláncok a táplálék, a ruházkodás, a szórakozás minden kellékével meg vannak tömve. Készakarva sem lehet őket kikerülni. Jogok védik egészségünket, biztonságunkat, jogok védik a jogainkat. De nem védi senki azt, aki ebben az emberi testben lakik!

„...csak egy baj van, csak egyetlen egy a világon. Az embereknek újra valamiféle szellemi értelmet, szellemi izgalmat kellene adni. Megöntözni őket valami gregoriánénekkéfével...”

...Minden, az utóbbi harminc évben bekövetkezett összeomlásnak két oka volt: a XIX. századi gazdasági rendszer zsákutcája és a szellemi reménytelenség.

...Csak egy probléma van, egyetlen egy: rá kellene jönni, hogy létezik az értelmi életnél is magasabb rendű szellemi élet, az egyetlen olyan, amely ki tudja elégíteni az embert. Ez túllép a vallási élet problémáján, amely a szellemi életnek csak az egyik

formája (jóllehet a szellemi élet talán szükség-szerűen vezet el a valláshoz). A szellemi élet ott kezdődik, amikor az embert nem csak az őt alkotó anyagok összességének tekintjük.” – több mint fél évszázada íródtak ezek a szavak, sajnos mégsem vesztek mára aktualitásukból. Saint-Exupéry már rég nem élt, mikor én megszülettem, a szavait mégis jól értem. És nem azért, mert ebben a nagy beleéző képességemre támaszkodok, hanem mert a bőrömön érzem az igazságot. Az embert ma 'jól' működő, magasan szervezett anyagtömegnek tekintik minden területen. Az iskolákban jobb esetben átadják, általában inkább fejünkbe verik az anyagot. Az orvost nem érdekli, hogy ki vagyok, csak egy hibásan működő részegységre összpontosít, és többnyire nem is tartja szükségesnek, hogy velem erről beszéljen. A hivatalok számára kartoték, a gazdasági szakemberek számára fogyasztó tömeg, a politikusok számára csöcselék, esetleg veszélyforrás vagyok (különösen, ha nem húzódok be a vackomra, hanem esetleg az utcán, köztereken sétálgatok, s különösen, ha nem elégszem meg az általuk finanszírozott bármivel).

Nem az az érdekes, hogy egy politikus hazudott-e vagy sem (mégha az egyes embert nézve ez egyáltalán nem jelentéktelen kérdés is). Nem az az érdekes, hogy emelkednek-e az adók, a számlák. Hogy bezárnak-e egy vagy több kórházat. Hogy megvonnak-e kedvezményeket. Hogy felépítenek vagy lebontanak egy kordont. Nem. Nem ezek számítanak. Csak az, ahogyan ez történik. És méginkább az, hogy az EMBER hogyan viselkedik mindeközben! Hogy mit érez, gondol és tesz. Hogy sikerül-e irmagját is kiirtani mindannak, ami emberi, vagy marad még belőle valami, amibe a jövő nemzedéke belekapaszkodhat, mielőtt a jövő lehetőségé végre elmerül. Ez a HÁBORÚ!

Minden háború iszonyú volt, amiről csak hallottam eddig. Mérhetetlen szenvedésen mentek keresztül azok, akik átérték a háborúk rettegeteit, megkínzásait, az emberi test tűrőképességének határait, szeretteik féltését és elvesztését... de mindez még mindig emberi volt. Mert a félelem-

ben, a fájdalomban és a halálban a szenvedők emberek maradtak. Ma azonban ettől az emberitől akarnak megfosztani bennünket, gondosan ügyelve arra, hogy észre se vegyünk. Hogy boldog birkákként hajtsuk a fejünket a bárd alá.

„A hűtőszekrény lecserélhető. A ház is, ha csak pusztá épületnek tekintjük. A feleség is. A vallás is. A párt is...Emberi sivatag.

Milyen bölcsek és nyugodtak ezek a csoportban élő emberek. Azok a hajdani breton tengerészek jutnak az eszembe, akik az idegenlégióval partra szálltak a Magellán-szorosnál, s rászabadultak egy-egy városra. Heves vágyak és elviselhetetlen honvágy keveredett bennük, ahogy minden férfiban, akit túl szűk korlátok közé szorítanak. Féken tartásukhoz mindig erős rendőrökre, erős elvekre vagy erős hitre volt szükség. De közülük egy sem bánt volna tiszteletlenül egy libapásztorlánnyal. A mai férfit, környezettől függően vagy az ulti vagy a bridzs tartja nyugton. Bámulatos, milyen jól kiheréltek minket. Így végre szabadok vagyunk. Levágták kezünket-lábunkat, majd hagyták, hogy szabadon járjunk. Gyűlölöm ezt a kort, amelyben az ember, egy egyetemes totalitarizmusban, szelíd, udvarias és békés jószággá válik.” – ha akkor így volt, mit mondjunk ma? Amikor az ember, aki még érez és gondolkodik, nap mint nap azt hiszi, hogy ennél mélyebbre már nem lehet süllyedni, és mégis, mindig jön egy új nap, egy még rémesebb bejelentéssel, és az emberek részéről a fogadtatás még sívöltőbb közönyével. Amikor a hazugok felmagasztalódnak, és az igazságot mindenki hazugságnak hallja. Amikor az esztelenséget dicsöítik, esetleg szükséges rossznak tekintik, és a nyíltszívűséget és a szellemet megvetik. Amikor a vackukon gyáván szükölőlökből példaképek lesznek, és az emberi méltóságot, hűségét és bátorságot még csak a jogok sem védik.

„...az embert megfosztották minden alkotóképességétől, falujának mélyén már egyetlen táncot, egyetlen dalt sem tud megalkotni. Ezt az embert konfekciókultúrával, szabványkultúrával táplálják, ahogyan szénával a marhát. Igen ez a mai ember.”

– ez a MA tart már több mint fél évszázada, és a helyzet nem hogy javul, egyre romlik! De Exupéry ezt is jól látta előre:

„Maga a szubsztancia került veszélybe. De amikor az megmenekül, akkor merül majd fel az alapvető probléma, korunk legfontosabb kérdése. Az ember értelmének kérdése, amelyre senki sem kínál választ, s én úgy érzem, a világ legsötétebb kora felé tartunk.” – ez a sötét kor eljött. A sötétség körül fog bennünket, sötét itt van bennünk. Ebben a sötétségben kell az Embernek meggyújtania azt a fényt, mely a sötétséget elűzi, mely sehonnan máshonnan, csak az emberi szellem erejéből származhat. Ez az egyetlen, amelyet nem védenek, nem védhetnek jogok, csak önmagát védheti meg. Az egyetlen, melyet senki más, mindenki csak maga gyújthat fel önmagában.

„Nekem teljesen mindegy, megölnék-e a háborúban. Mi marad majd abból, amit szerettem? Nemcsak az emberekről beszélek, hanem a szokásokról, a pótolhatatlan hanglejtésekről, egyfajta szellemi fényről. A provance-i tanyán, az olajfák alatt elköltött ebédéről, de Händelről is. Nem érdekel, hogy a dolgok megmaradnak-e...Bánom is én, ha megölnék a háborúban. Vagy ha diürohamot kapok ezektől a repülő torpedóktól, amelyeknek már semmi közük a repüléshez, és a sok gomb és számlap között a pilóta valamiféle főkönyvelővé válik...De ha élve visszatérek ebből a 'szükséges és hálátlan munkából', csak egyetlen kérdés merül majd fel számomra: mit mondhatunk, mit kell mondanunk az embereknek?” – és mi? Ebből a mi háborúnkból nincs visszatérés. Ugyanis bennünk folyik. De valamit mondanunk kell a gyermekeinknek, azoknak, akik utánunk jönnek. Csakhogy ez egy különös háború, mert megtörténhet, hogy belehalunk anélkül, hogy észrevennénk! Már rég nem vagyunk azok, akik lehetnénk, mégis, látszólag tovább élünk, gazdagítva a masszát, mely újabb békés tömeget termel magából. Vannak, tudom, hogy vannak, akik még élnek, mert látom a szemekben, akikkel találkozom az utcán, buszon, vilamoson. Nekik üzenem: Emberek, ne felejtsetek el embernek lenni! Ne engedjétek, hogy megtéveszenek, megnyomorítsanak, eltiporjanak benneteket! Ne engedjétek, hogy megöljék benneteket az Embert! Külsőleg talán valóban tehetetlenek

vagyunk (most még), de van lehetőség felgyújtani a fényt magunkban nap mint nap. Hálásak lehetünk azért, hogy vannak, akik megmutatják nekünk napnál világosabban, mivé lesz az ember, ha elveszíti önmagát.

Tartsuk meg az eget, hogy ránk ne omoljon, hogy felnőhessen egy új nemzedék, aki majd megépíti az új tartóoszlopokat!

Rudolf Steiner

CREDO

Az egyes és a mindenség /Der Einzelne und das All/

Minden lét ősforrása és princípiuma az eszmevilág. Benne végtelen harmónia és boldog nyugalom van. Az a lét, melyet fényével nem világítana be, halott, lénytelen lenne, melynek a világegész életében semmilyen része nem volna. A világtelentés fáján csak annak van jelentősége, aminek léte az eszmétől származik. Az eszme az önmagában világos, az önmagában elegendő – önmagával megelégedő szellem. Az egyesben benne kell lennie a szellemnek, különben lehullik, mint száraz levél a fáról, és hiába létezett.

Az ember azonban, amikor teljes tudatra ébred, különállónak (egyesnek) érzi és ismeri föl magát. De benne gyökeredzik az eszme iránti vágy. Ez a vágy hajítja, hogy különállóságát legyőzze és újjáélessze magában a szellemet, a szellemnek megfelelő legyen. Az embernek mindazt, ami önzés, ami ilyen meghatározott, különálló lényvé teszi, meg kell szüntetnie magában, le kell fosztania magáról, mert ez az, ami elsötétíti a szellem fényét. Mindazt, ami az érzékiségből, vágyakból, ösztönökből, szenvedélyekből származik, csak ez az egoista individuum akarja. Ezért az embernek meg kell szüntetnie magában ezt az önző akarást, és ahelyett, amit különállónak akar, azt kell akarnia, amit a szellem akar benne. Hagyd meghalni a különállóságot és kövesd az eszme hangját magadban, mert csakis ez az isteni; amit egyes emberként akarsz, az a világmindenség peremén értéktelen, az idő áramlásában eltűnő pont; amit a „szellem”-ben akarsz, az a középpontban van, mert bennünk az univerzum központi fénye éled újra; egy ilyen tett nincs alárendelve az időnek. Aki egyesként cselekszik, kizárja magát a világműködés zárt láncából, elkülönül. Aki a „szellemben” cselekszik, az életét az egyetemes világműködéshez kapcsolja. Minden önösség kiirtása a magasabb élet alapja. Mert aki önösségét megsemmisíti, örök léte él. Olyan mértékben vagyunk halhatatlanok, amilyen mértékben megsemmisítettük magunkban az önzést (önösséget). Az önzés halandó bennünk. Ez a valódi értelme a

kijelentésnek: „Aki nem hal meg, mielőtt meghal, az elpusztul, mikor meghal.” Azaz, aki nem szünteti meg élete folyamán az önzést, az nem részesül az egyetemes életben, amely halhatatlan; az soha nem is létezett, soha nem volt valóságos léte.

Az emberi tevékenységnek négy területe van, ahol az ember, minden saját-léte megszüntetésével, tökéletesen átadja magát a szellemnek: a megismerés, a művészet, a vallás és a szeretetteljes odaadás egy személyiségnek a szellemben. Aki nem él a négy szféra egyikében legalább, az egyáltalán nem él. A megismerés: odaadás az univerzumnak gondolatokban; a művészet: szemléletben; a vallás: lélekben; a szeretet: minden szellemi erőnk summájával valami olyannak, ami számunkra a világmindenség értékes lényeként jelenik meg. A megismerés a legszellemibb, a szeretet a legszebb formája az önzetlen odaadásnak. Mert a szeretet valóságos égi fény a mindennapok életében. A jámbor valóban szellemi szeretet létünket legbensőbb rezdüléséig megnemesíti, fölemel mindent, ami bennünk él. Ez a tiszta jámbor szeretet egész lélek-életünket másá alakítja, olyanná, amely rokon a világszellemmel. Ebben a legmagasabb értelemben szeretni annyit jelent, mint az isteni élet lehelletét eljuttatni oda, ahol többnyire csak a legmegvetendőbb egoizmus és a semmit sem tisztelő szenvedélyek találhatók. Előbb tudnunk kell valamit a szeretet szentségéről, csak azután beszélhetünk jámborságról.

Ha az ember a négy szféra egyikén keresztül, különállóságából kiindulva beleléte magát az eszme isteni életébe, akkor elérte azt, aminek törekvéscsírája meg van keblében: a szellemmel való egyesülését. És ez az igazi rendeltetése. Mert minden alárendelthől kitépte magát. Semmi nem kényszeríti, csak aminek kényszerítését szívesen vállalja, mert legmagasabbnak ismeri el.

Hagyd az igazságot létevé válni, vesztisd el önmagadat, hogy újra megtalálhasd a világszellemben.

Kádas Ágnes fordítása

Gerald Brei

MŰVÉSZI ELŐADÓESTTEL INDULÓ KONFERENCIA

SZEPTEMBER 11-RŐL HOLZENBEN A TERRORTÁMADÁS 5.

ÉVFORDULÓJÁN

[...]

5 évvel 2001. szeptember 11. után: az események mérlege

A vasárnapi tanácskozást a Rudolf Steiner Akadémiát működtető egyesület nevében Bernd Wittemöller nyitotta meg rövid köszöntőjével. Ezt követően Thomas Meyer rövid történelmi áttekintése adott bevezetőt a szimpózium témájába: 200 évvel ezelőtt, 1806-ban az ansbachi bíróság elnökének, Anselm von Feuerbachnak a rendelete vetett véget Bajorországban a kínzásoknak. Anselm von Feuerbach volt az első, aki a Kaspar Hauser ügyet kriminálisztikai vizsgálatnak vetette alá, és az emberi lélek elleni bűncselekménynek nyilvánította. 100 évvel ezelőtt, 1906 júliusában végre rehabilitálták a kémkedés vádjával alaptalanul elítélt zsidó századost, Alfred Dreyfus-t, miután a Dreyfus-ügy hosszú éveken át nyugtalanította a franciaországi kedélyeket. Az utóbbi esetben is egyedi emberek bátor és kitartó fellépésének – az író Emile Zola-nak (és a *L'Aurore* című folyóiratban „J'accuse” címmel megjelent híres cikkének) és Georges Picquart-nak, a hírszerző hivatal vezetőjének és későbbi hadügyminiszternek – volt köszönhető az ügy felderítése. Ezzel szemben az Egyesült Államokban Kimmel admirálisnak és Short tábornoknak, az 1941-ben Pearl Harborban szolgálatot teljesítő legmagasabb rangú katonai vezetőknek a hivatalos rehabilitációja még várat magára. Ők voltak azok, akiket a japán támadás elhárításának elmulasztásáért bűnbakként lefokoztak. Jóllehet 1999-ben (azaz majd 60 évvel később!) egy szenátusi határozat végre megállapította, hogy lényeges információkat tartottak vissza előlük, a tömegtájékoztatás

és a hivatalos történetírás még mindig ragaszkodik az állítólagos váratlan támadás meséjéhez. Meyer szerint ebből a történetből is az a párhuzam vonható le, hogy a média sohasem fogja nyilvánosságra hozni a Szeptember 11-i történések valós hátterét. Meyer szerint éppen ezért ismét olyan egyedül embereknek kell a kezükbe venniük a dolgot, akiknek még nem lett úrrá az igazsággal kapcsolatos általános apátia.*

Gerhard Wisnewski: A Terror-ügyirat. Így ejtsük foglyul az egész glóbuszt

Gerhard Wisnewski a körülbelül két hónap múlva megjelenő, legújabb könyvének címét választotta a Szeptember 11-vel kapcsolatos kutatások újabb fejleményeiről szóló előadása címéül. Bevezetőjében hatásosan szemléltette, hogyan készült a Szeptember 11-ről szóló tévétudósításokat uraló képek segítségével az érzelmi sokkot, haragot, gyászt, gyűlöletet és félelmet felhasználó, traumatikus hatású érzelmi koktél, amely az emberek későbbi manipulálásának ügyes pszichológiai előkészítéseként is felfogható. E képek Wisnewski szerint ideális helyzetet teremtettek a 9 iszlámhívő terroristáról szóló hivatalos mítosz tartós fejkbe plántálásához, mely mítoszt ezt követően számtalan ismétléssel sulykoltak tovább a közvéleménybe.

Szeptember 11. tényleges történéseinek kutatását az utóbbi időben az akadémiai világ is segíti. Wisnewski ezzel kapcsolatban egy tanulságos és informatív internetoldalról¹ tett említést előadásában. Különösen messze mutató és fontos kérdéseket vetett fel Steven Jones fizikaprofesszor, aki tudományos igénnyel, konkrétan és részletesen foglalkozott azzal a kérdéssel, miért is dőltek össze a Világkereskedelmi Központ

* Jótékony kivételnek tekinthetők a svájci sajtóban Dr. Daniele Ganserrel (Zürichi Egyetem) megjelent interjúk és az ő tollából származó cikkek, amelyek kitértek a merényletekkel kapcsolatos tisztázatlan kérdésekre (szerk. megj.).

ikertornyá². Jones szerint sem 2001. szeptember 11. előtt, sem azt követően nem vezetett egyetlen esetben sem tűzvész ahhoz, hogy egy vasbeton szerkezetű épület összeomoljon, még olyan esetben sem, amikor a tűzvész sokkal hevesebben tombolt. Magában a Világkereskedelmi Központban is pusztított már 1975-ben tűzvész, amely 6 emeletet (a 11-16. emeletet) érintett, mégsem okozott említésre méltó károkat az épület vasbeton szerkezetében. Éppen ezért Wisnewski szerint minden jel arra mutat, hogy a new yorki ikertornyokat irányított robbantás tette a földdel egyenlővé. Jones professzor az említett jelentésében részletesen ki is tér számtalan olyan momentumra, amely végső soron szükségszerűvé teszi ezt a következtetést. A beton szétporladása és a tornyok szabályszerű felaprítása szállítható méretű darabokra aligha magyarázhatók a hivatalos „palacsintaelmélettel”, mely szerint a legfelső rész súlya vezetett az emeletek dominószerű összeomlásához. Az emeletek összeomlásának gyakorlatilag a szabadeséshez hasonló gyorsasága is csak robbanóanyagok alkalmazásával magyarázható. A tornyok összeomlásáról készült képek pontosabb tanulmányozásakor ugyanis az irányított robbantásra jellemző, vízszintes füstfelhők is felfedezhetők. Jones professzor Thermit nevű robbanóanyag használatára gyanakszik, ami kézenfekvő magyarázatot adna a többtonnás acél tartószerkezetek sebészi pontosságú feldarabolására és a kialakult sima, tiszta vágási felületekre.

A Pentagonnál történtek hivatalos verziójára, azaz arra, hogy egy Boeing csapódott az épületbe, Wisnewski szerint továbbra sincs semmilyen bizonyíték. Sikertelen volt a Judicial Watch 2006. májusi kérelme is, hogy az Információs Szabadságról Szóló Törvény (Freedom of Information Act) rendelkezéseinek megfelelően hozzák nyilvánosságra az összes rendelkezésre álló felvételt. Ígéretével ellentétben a Pentagon ismét csak ugyanazt az öt képet mutatta, amelyeket már 2002-ben nyilvánosságra hozott Thierry Meyssannak a repülőgép hollétét firtató kritikuskérdéseire reagálva. A képeken ugyanis füstfelhőn és robbanás füstlabdáján kívül nem sok minden látható, repülőgép legalábbis nem, így érthető Wisnewski következtetése: „Még több füst a semmi körül”. A negyedik repülőgép Shanksville melletti lezuhanásának alátámasztására időközben nyilvánosságra hozták a pilótafülke hangrögzítője által készített állítólagos felvétel leiratát. Ez a „bizonyíték” azonban csak silány csalási kísérlet, mint azt Wisnewski a Nem-

zeti Közlekedésbiztonsági Felügyeletnek (National Transportation Safety Board) egy New York melletti másik repülőgép-szerencsétlenséggel kapcsolatos, valódi jelentése alapján bemutatta.

Előadásának zárásaképpen Wisnewski még röviden kitért az állítólagos terrortámadások egyik visszatérő motívumára: 2005 júliusában Londonban éppen a metróért terrortámadások napjára terveztek bombafenyegetésekkel kapcsolatos gyakorlatot – éppen azokra a helyekre, ahol a bombák ténylegesen felrobbantak. Az FBI már 1993-ban, a World Trade Centert ért első terrortámadás alkalmával is előre tudott a készülő merényletről, és hatástalanítania is kellett volna a bombát. Hasonló volt a helyzet 2001. szeptember 11-én is, amikor a végrehajtott számtalan hatósági művelet okozott végül áldatlan kavardást. Wisnewski végül felvetette a kérdést, vajon ki kívánja félelemmel irányítani a világot, és ígéretet tett rá, hogy a választ megtudhatjuk új könyvéből.

Webster G. Tarpley: A harmadik világháború küszöbén

A következő előadó, az amerikai Webster Tarpley napjaink közvetlen történéseibe avatta be a hallgatóságot. Tarpley nyomatékosan utalt arra, hogy a Szeptember 11-vel foglalkozó mozgalom munkája nemcsak történelmi szempontból érdekes felderítő munka: az akkori történetek ugyanis elválaszthatatlanul összefonódnak az angol-amerikai hatalmi elit arra irányuló aktuális törekvéseivel, hogy egy Szeptember 11-hez hasonló újabb terrortámadás után tömegpusztító fegyverekkel támadja meg Iránt. Tarpley szerint ez a terv 2005 végén az ún. Cheney-doktrína néven vált ismertté, és része az általános háborús hangulatnak, sőt, egy szabályszerű háborús pszichózisnak. Newton Gingrich a választási kampányában még azt is hangoztatta, hogy a harmadik világháború kellős közepén vagyunk. Tarpley ezen kívül beszámolt arról, hogy a *Foreign Affairs* című befolyásos folyóirat tavaszi kiadásában megjelent egy cikk, mely szerint hamarosan lehetővé válik, hogy Oroszországra és Kínára azok saját nukleáris haderejének megsemmisítésével mérjenek megelőző atomcsapást.³ Szeptember 11. központi mítoszát ennek során Tarpley szerint egyfajta általános indokként használják számtalan (Afganisztán, Irak, Irán, Venezuela, Észak-Korea stb. elleni) háború és konfliktus igazolására. Tarpley beszámolt

Hillary Clinton egyik kijelentéséről is: Hillary Clinton szerint ő gyorsabban és jobban le tudná folytatni az Irán elleni háborút, mint George W. Bush, különösen mivel ő Bush-sal ellentétben az európaiak támogatására is számíthat.

Előadásának további részében Tarpley bemutatta a hallgatóságnak az állami terrorizmus különböző elemeit, amelyekkel legutóbbi könyvében⁴ is részletesen foglalkozott. Tarpley szerint az állami terrorgépezet esetében különbséget kell tenni a bűnbakok (pl. Mohamed Atta és a többi iszlámhívő terrorista), az állami apparátusba beépülő vakondok (pl. Richard Clark és Dave Frasca), a halál szakértői és technikusai (általában titkosszolgálati emberek, akik magukra vállalják a piszkos munka elvégzését, az utóbbi időben ugyanakkor hadiipari magáncégek is), a műveletet irányító parancsnoki központ és végül a tömeges agymosás feladatát ellátó média között. Ezt követően Tarpley előadásában azt a tézist állította fel, hogy a terrortámadások megértésének kulcsát az akkoriban folyó hatósági műveletek és gyakorlatok adják. Az események legtöbb résztvevőjének megtévesztésével sikerült ugyanis elérni, hogy az érintettek azt higgyék, valójában gyakorlaton vesznek részt. Így sikerült biztosítani, hogy az események komplex tervezése a lehető legnagyobb nyugalomban folyjon. Az egyes résztvevők ismereteinek szigorú felosztásával és korlátozásával el lehetett érni, hogy csak nagyon kevesen tudják összerakni a teljes mozaikképet. A gyakorlatok napjaul szeptember 11-ét tűzték ki. Mai ismereteink szerint legalább 15 különböző nagy műveletről lehetett szó. Az összevisszaság pedig teljes volt, hiszen például a légi irányítás már nem tudta, melyik esetben van szó gyakorlatról és melyikben valódi gépeltérítésről. A legtöbb elfogó vadászgép pedig távoli légtérben tartózkodott, és ezért egyáltalán nem állt rendelkezésre.

Tarpley szerint az események szálait valójában egy titkos kormány mozgatja, egyfajta bűnözői hálózat, amely hosszú történetre tekinthet vissza. Így például már J. P. Morgan is kivívta magának saját életében a Jupiter és a Zeusz jelzőt, amikor 1895-ben, az aranyválság idején a wall streeti és londoni pénzüvilággal közösen az amerikai dollár ellen spekulált, és Cleveland elnököt arra készítette, hogy az ország állami szuverenitását a dolláron keresztül szabad prédává tegye. Zárszavában Tarpley annak a reményének adott hangot, hogy egy kibontakozó széles népmozgalomnak egyszer sikerül elérnie, hogy Bush és Cheney ellen a szeptember 11-én elkövetett

hazaárulás miatt vádat emeljenek. Tarpley egyben megerősítette azt a vágyát, hogy a terrortámadások tisztázására nemzetközi vizsgálóbizottság jöjjön létre, és általános sztrájkhoz hasonló akciók lehetőségét sem zárta ki.

Andreas von Bülow: A birodalmi Amerika és a tömegek manipulálása

Andreas von Bülow a Webster Tarpley által megkezdett gondolatmenetet folytatta tovább, és előadását azzal a kijelentéssel kezdte, hogy Szeptember 11-ét hamis mezbe öltözött titkosszolgálati emberek akciójának tartja, amelynek sarát az állítólagos terroristáknak és a CIA régi munkatársának, Oszama Bin Ládennek kellett bűnbakként elvinnie. Von Bülow véleménye szerint hazugságok nélkül sem háborút indítani, sem háborút folytatni nem lehet. A szeptember 11-i terrortámadással kapcsolatos hivatalos álláspont véleménye szerint egy gigantikus hazugsághalmaz. Speciális ismeretek hiányában is elég ha csupán arra gondolunk, hogy tüzek semmiképpen sem okozhatták volna a World Trade Center ikertornyainak összeomlását. Fizikailag ugyanis lehetetlen, hogy azok ilyen gyorsan, a szabadesés sebességével roskadjanak össze. Az, amit manapság csodálkozva megélhetünk, Andreas von Bülow szerint nem más, mint az európai sajtó és ezáltal a széles tömegek mindezidáig általa is lehetetlennek tartott infantilizálása. Ennek legjobb példája a *Der Spiegel*, amelynek tudósításai elviselhetetlenül primitívra és bárgyúra sikeredtek. Von Bülow ezzel összefüggésben emlékeztetett az egykori német kancellár, Helmut Kohl egyik elszólására, amikor is Kohl kijelentette, hogy az országot a *Bild-Zeitung* és a televízió segítségével kormányozza. Azaz, az értelmiség szava egyáltalán nem számít. Ez a hozzáállás Gerhard Schröder és Angela Merkel kancellársága alatt csak folytatódott.

Von Bülow megfontolásra bocsátotta továbbá abbéli aggodalmát, nem lesznek-e belátható időn belül arra irányuló kísérletek, hogy az internet működését gátolják, vagy korlátozzák. Az Egyesült Államokban ennek lehetőségét már fontolóra vették, így nem kizárt, hogy bizonyos eszmearamlatoknak cenzúrával kell majd számolniuk. Von Bülow arra kérte hallgatóságát, hogy vétezzék fel magukat a mindennapos féltetájkoztatás ellen, és legyenek előrelátóak. A fenti kép von Bülow szerint Európára is egyöntetűen igaz, teljesen mindegy, hogy a *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, a *Le Figaro*, a *Le Monde* vagy valamely

más újság olvasói vagyunk-e. Ezzel kapcsolatban von Bülow emlékeztetett arra, hogy már korábban is mintegy ezer újságíró volt a CIA bérlistáján (és fogadott el kenőpénzt). Ma ez a szám valószínűleg még magasabb. Von Bülow szerint ezek az újságírók kapják a legjobb sztorikat (a legjobb minőségű, válogatott bennfentes információkat), hogy közönségüknek lélegzetelállító hírekkel szolgálhassanak. A *Bild-Zeitung*ot ráadásul maga a CIA alapította. A média szisztematikusan vezeti félre a közvéleményt. Az újságok az őszintétlenség szomorú tükröképei, cikkeikben sajnálatos módon az amerikai irányvonalat majmolják.

Szeptember 11. esetében von Bülow szerint sem a derült égből érkező villámcsapás hivatalos verziójára nincsenek meggyőző bizonyítékok, sem pedig arra a verzióra, hogy az előjelekből összeálló koherens kép hiányában, pusztán általános előismeretek birtokában nem volt lehetőség a támadás megakadályozására. Ugyanis bármelyik eset állt is fenn, a kirívó kudarcra valamilyen képpen reagálni kellett volna. Azonban semmi ilyenre nem került sor, sőt, az eseményeket előléptetések és köszönetnyilvánítások követték. Von Bülow szerint tudatosítanunk kell magunkban, hogy a demokráciával való visszaélésnek, a demokrácia megcsúfolásának mindeztidáig elképzelhetetlen esetével állunk szemben, ahol végső soron minden bizonyíték meghamisítható, és az esetleges nyomok eltüntethetők (gondoljunk például a World Trade Center acélszerkezetéből megmaradt roncsok feltűnően sebes elszállítására). Von Bülow szerint ezért a döntő kérdés mindig az, hogy az érintett merénylet kinek használ (cui bono?). Szeptember 11. esetében az iszlám világ egyetlen részéről sem lehet szó.

A helyzet javulását von Bülow szerint a jövőben sem várhatjuk. Az izraeli kormány például újabb építési engedélyek kiadásával tovább segíti az izraeli telepesek tiltott terjeszkedését. Felismerhető, hogy egyáltalán nem érdekelt a közkeleti helyzet békés rendezésében, Nagy-Iszrael megvalósítását tűzte ki célul, így a konfliktus tovább fog folytatódni. Németország és más országok pedig egyre inkább a részévé válnak ennek a konfliktusnak. Az Egyesült Államok problémája a Szovjetunió 1991-es bukása óta abban áll, hogy új ellenséget kell találnia magának. A világ ehhez szükséges újrendezésének szellemi táptalaját Zbigniew Brzezinski és Samuel Huntington adták. Már jó ideje azt sulykolják a világ nyilvánosságába, hogy minden lehetséges merénylet mögött az iszlám világ áll. Így szítják

az iszlám elleni gyűlöletet. Az Új Amerikai Évszázadért Projekt (PNAC = Project for New American Century) hívei közismerten már Szeptember 11. előtt is egy olyan új Pearl Harborhoz hasonló, katalizáló hatású esemény után vágyakoztak, amely lehetővé teszi a hön áhított amerikai dominancia érvényre juttatását. „A nemzetközi terrorizmus elleni harc” jelszavával most gyakorlati politikát folytatnak. Von Bülow szerint rendkívül nehéz – ha nem lehetetlen – átlátni a valós helyzetet, és azzal kell számolni, hogy a tömegekre állítólagos terrortámadásokkal vagy azok kísérletével fognak befolyást gyakorolni. Von Bülow szerint a társadalom terrorizálásával megfelelő időpontban, akár a jogállam is lesöpörhető az asztalról. Ez annál is inkább veszély, mivel a hatalmi elitnek szinte alig foglalkoznia a demokráciával.

Thomas Meyer: Szeptember 11. – az új típusú gondolkodást megkívánó kihívás

Thomas Meyer Andreas von Bülow gondolatmenetét folytatva emlékeztetett Rudolf Steiner egyik kijelentésére. Steiner már 1917-ben felhívta a figyelmet a sajtó problémájára, és az átlagos újságolvasót akként jellemezte, hogy az mindent elhisz, és mindent el is felejt. Meyer szerint manapság a mindennapi élet infantilizálásának, barbarizálásának és militarizálásának a tanúi lehetünk, nyílt és burkolt gazdasági háborúkat láthatunk. Ilyen események tanúiként semmiképpen sem időpocsékolás olyan gondolatokkal foglalkoznunk, amelyek ugyan már rég megszülettek, de mindeztidáig kevés figyelemre tarthattak számot. Meyer szerint azok a csoportok, amelyeknek egyfajta külső körét az amerikai neokonzervatívok és a PNAC képviselői alkotják, hosszú távra szövik terveiket. Ezt a megállapítást Rudolf Steiner egyik fundamentális megállapításával támasztotta alá:

„Az igazi hangadók azok a csoportok, amelyek az ide-oda vándorló kapitalista gazdasági impulzus eszközével kísérlik meg uralmuk alá hajtani a Földet. Az ő oldalunkon állnak mindazok a további csoportok is, amelyeket gazdasági eszközökkel magukhoz tudnak láncolni, meg tudnak szervezni. A hangadó csoport lényeges jellemzője, hogy tudatában van annak, hogy orosz territóriumon él egy a jövőjét tekintve eleddig szervezetlen népesség, amely a szocialista szerveződés csíráját hordja magában. A hangadók legfőbb célja, hogy ezt a szocialista csíráimpulzust a saját antiszociális csoportjuk befo-

lyása alá vonják. Ezt a cél azonban nem lehet elérni, ha Közép-Európa megfelelő empátiával megkeresi a keleti csírával-impulzussal való egyesülés lehetőségét. Mivel a hangadók csoportja az angol-amerikai világban található, ezért *átmeneti jelleggel* kialakult a jelenlegi hatalmi konstelláció, amely ugyanakkor elfedi a valós ellentéteket és érdekeket⁶. Így különösen elfedi azt a *valós* tény, hogy az angol-amerikai 'pluto-autokraták'⁷ és a közép-európai nép között harc folyik az orosz kultúrcsíráért. Abban a pillanatban, hogy Közép-Európa leleplezi a világot meghatározó fenti tény, a jelenlegi hamis konstelláció helyébe egy igaz lép. A háború tehát – annak formájától függetlenül – mindaddig tovább fog folyni, amíg a németiség és a szlávság nem egyesíti erőit annak a közös célnak a megvalósítása érdekében, hogy megszabadítsa az emberiséget a Nyugat béklyójától.

Választani csak a következő két lehetőség között választhatunk: *az első lehetőség*, hogy leleplezzük azt a hazugságot, amelyre a Nyugatnak támaszkodnia *kell*, ha sikert akar elérni. Azt is szokták mondani: az angol-amerikai ügy harcosai olyan áramlatnak a képviselői, amelynek gyökerei a Francia Forradalom *előtti* idők impulzusaiig nyúlnak vissza, amelynek lényege a világorialom kapitalista eszközökkel való megvalósításában áll, és amely a forradalmi impulzusokat csak üres frázisként használja arra, hogy elbújjon mögötte. *A másik lehetőség*, hogy a világorialmat átadjuk az angol-amerikai világon belül működő okkult csoportnak, míg nem a leigázott német-szláv területekről érkezők jövőbeli vérontások árán meg nem mentik a Föld igazi szellemi célját.”

A fenti feljegyzés segítségével, amely sűrített formában megadja a kulcsot az angol-amerikai Nyugat által Közép-Európával szemben alkalmazott hosszú távú stratégia megértéséhez, Meyer a hallgatóság számára megvilágította a jelen néhány példaértékű tünetét. Így Meyer szerint 1989 nem hozta el a szocialista kísérlet igazi végét, hanem csak annak mintegy az átalakulását, globalizációját, amelynek célja a tömegek manipulálhatóság tételé. Jelenleg a muszlimok játsszák az ellenség szerepét arra az átmeneti időre, míg Kína a jövő ellenségeként a helyükbe nem lép. Meyer ezzel összefüggésben utalt az *Economist* egyik 1990-es számában megjelent térképre, amelyen Közép-Európa már nem volt látható, hanem csak Euroamerika és Euroázsia, valamint keleten Iszlamisztán és Konfuciósziget. Meyer szerint a Nyugat változatlanul elkövet minden an-

nak érdekében, hogy megakadályozza, hogy Közép-Európa túlságosan szoros kapcsolatba kerüljön a szlávsággal. E törekvés egyik ismertetőjegye a világ kétpólusúvá tétele annak a középnek a kiiktatása mellett, amelynek szerepe a két pólus közötti kiegyenlítés lehetne és kellene, hogy legyen. Olyan ez, mintha az ember csak fejből és lábából állna a közvetítő szerepét játszó lelkiület és a szükséges elmélkedés nélkül. Ugyanakkor Közép-Európának a Kelet felé fordulását nem szabad, hogy a „megértés” vezérelje. Ebben a tekintetben különösen a Holokauszttal állt elő az az „ideális eset”, amely lehetővé teszi, hogy Németországot még hosszú időn (úgy 100-200 éven) keresztül „pórázon tartsák”, ahogy azt egyszer a volt amerikai külügyminiszter, Baker megjegyezte. Ez lehetővé teszi, hogy bármilyen önálló német politikát csírájában fojtsanak el, Közép-Európát pedig megbénítsák, és szorosan a Nyugathoz láncolják. Meyer szerint ezzel egyidejűleg arra is kísérletet tesznek, hogy Németországot is felelőssé tegyék a szeptember 11-i terrortámadásokért. Így például Szeptember 11. bűnbakjainak nyomai egy hamburgi terrorista sejtig vezetnek, a Bundeswehr pedig egyre gyakrabban vesz részt külföldi bevetésben.

Európa feladata Meyer szerint tulajdonképpen az lenne, hogy olyan individualizmust (de nem egoizmust!) alakítson ki, amely szociális impulzusokat is megvalósít. Meyer ebben az összefüggésben utalt Ralph Waldo Emersonra, akinek *Önbizalom (Self-Reliance)* című esszéjében megszólalt az amerikai individualizmus. Ugyanakkor Meyer szerint át kell látnunk a nagy vonalakat és összefüggéseket, nagyjából úgy, ahogy az Renate Riemecknek⁸ is sikerült *Közép-Európa* című, egy évszázadot átfogó könyvében. Meyer annak a meggyőződésének adott hangot, hogy a nemzetállamok kora rég lejárt. A nemzetállamok újraélesztésére vonatkozó kísérletek újból csak szerencsétlenséget és nyomorúságot fognak hozni. A politikacsinálók pont azok mellett a megoldások mellett érvelnek a lehangosabban (pl. a Közel-Keleten), amelyekre senki sem kíváncsi. Mégiscsak abszurd, hogy Izrael az áldatlan berlini mintát követve falat épít. Visszaszorították a kérdező – részint kritikus kérdéseket is megfogalmazó – és felismerést kereső gondolkodást. Ennek eredményeképpen viszont kérelhetetlen módon a szavak és üres frázisok veszik át a hatalmat, aminek következménye az emberek manipulálhatósága. Éppen ezért új, szabadabb gondolkodásra van szükség, amihez az is hozzátartozik, hogy semmilyen kérdést, így vallási kérdése-

ket sem rekesztünk ki a gondolkodásunkból és engedünk át az irracionalitásnak. Amikor például Moritz Leuenberger svájci miniszter kijelentette, hogy Szeptember 11. olyan szörnyűség, amit sohasem fogunk tudni megérteni, akkor az nem volt más, mint a gondolkodás csődjének beismerése.

Ha a lehetséges hagyományos magyarázatok csődöt mondanak, akkor Meyer szerint fontolóra kell vennünk a fogalmaink kibővítését. Így például konkrét fogalmat kell alkotnunk a Démoniról ahhoz, hogy bizonyos jelenségeket kielégítő módon rendszerezni tudjunk. Már Novalis is említést tett arról, hogy nem feltétlenül ember minden, ami embernek tűnik. Ezzel végső soron az emberi én létezésére utalt. Gondolatokkal és szavakkal rendelkezni ugyanis nem azonos a gondolkodási folyamat következetes végrehajtásának és véghezvitelének képességével (ami az én tevékenységének jele). Meyer szerint a démonológia és az etnológia a jövő politikatudományának résztudományává kell váljon, mert a teljes valóság olyan területeivel foglalkozik, amelyek az érzékelhető-látható tartományon kívül esnek. A gondolkodásnak fel kell szabadítania önmagát, és le kell küzdenie az elfogultságot. Dante Isteni Színjátékában, a „Pokol” 33. énekében a Pokol legmélyebb bugyrába látogatunk el, ahol az árulók „árnyéka” tanyáznak. Itt találkozunk Alberigo baráttal, aki a felismerés bátor keresője előtt sötét titokról lebbenti le a fátylat: ha a földi lélek árulást követ el, ahogy ő is tette, akkor a testét démon rabolja el és tartja hatalmában mindaddig, amíg az ideje le nem jár. Ezért a Pokolban bolyongó árnyak testeit fent a földön még láthatók. Meyer szerint Webster Tarpley joggal utalt utolsó könyvében az Isteni Színjáték ezen passzusára. Tarpley ugyanis annak a sejtésnek adott hangot, hogy Bush-sal is valami hasonló történt, amikor hivatali esküjét megszegve 2001. szeptember 11-én bűnözők hálózatának szolgáltatta ki az Egyesült Államok kormányát⁹. Meyer szerint tulajdonképpen a szellemtudomány legelemibb feladatainak egyike lenne, hogy az ilyen megállapítások háttérét konkrétan megvizsgálja ahelyett, hogy izgalmas metaforaként letudja őket. Dante még számolt a politikában valóban jelen lévő szellemi tényezővel. Meyer szerint e tekintetben tanulnunk kellene tőle.

Der Europäer, 11. évf. 1. szám (2006. november) 3-9. o.

Fordította: Benedicty Gergely

Jegyzetek:

1. <http://www.scholarsfor911truth.org/>
2. Steven E. Jones: „Why Indeed Did the WTC Buildings Collapse?” A cikk elolvasható a megadott internetoldalon vagy a Global Outlook kanadai folyóirat 11. (2006. tavasz/nyár) számában a 47-70. oldalon (ld. még: www.globaloutlook.ca)
3. Keir A. Lieber – Daryl G. Press: „The Rise of U.S. Nuclear Primacy”. In: Foreign Affairs, 2006. március/április. Letölthető az alábbi internetcímen is: <http://www.foreignaffairs.org/backissues/>
4. Webster G. Tarpley: 9/11 Synthetic Terror Made in USA. 3. kiadás (2006)
5. Rudolf Steiner: „Kampf um den russischen Kulturkeim” („Harc az orosz kultúrcsiráért”). Nyomtatásban megjelent: Thomas Meyer (szerk.): „Brückenbauer müssen die Menschen werden.” Rudolf Steiners und Helmuth von Moltkes Wirken für ein neues Europa („Hídverővé váljon minden ember”. Rudolf Steiner és Helmuth von Moltke egy új Európáért). EUROPÄER-füzetek 10. kötet, Bazel, 2004, 110. o.
6. Az Anglia és Oroszország közötti szövetség elfedte az a mélyebb szándékot, hogy Oroszországot a Nyugat „szülői felügyelete” alá vonják. (Thomas Meyer megjegyzése az idézett mű 111. oldalán)
7. A Steiner által használt kifejezés a következő két szónak a fokozó célú összevonása: „plutokrata” (olyan személy, aki a gazdagságával gyakorol hatalmat, Plútó = a gazdagság és a pénz istene) és „autokrata” (diktatórikus egyeduralkodó). (Thomas Meyer megjegyzése az idézett mű 111. oldalán)
8. Renate Riemeck: Mitteleuropa. Bilanz eines Jahrhunderts. (Közép-Európa. Egy évszázad mérlege). Freiburg im Breisgau, 1969 vagy Fischer Taschenbuch, 1983. Boltban nem, csak antikváriumban hozzáférhető.
9. Vö. a 9. sz. végjegyzetet. Thomas Meyernek az érintett Dante-szövegrészletről szóló részletes elemzését ld.: „Dante und der Dämon des Verrats” („Dante és az árulás démona”). Der Europäer, 9. évf. 12. sz. (2005. október), 16. o.

Ungarn im Herbst 2006

23. Oktober 2006: Der missbrauchte ungarische Gedenktag

Die sich offenbarende Wahrheit muss mit immer größeren Lügen verdeckt werden, weil das Licht immer stärker ist. Der Michaelstag näherte sich, und viele von uns beteten um die Hilfe des Erzengels, um endlich sagen zu können: Jetzt reicht's! Genug vom Lügenfeldzug, mit dem die Verwüstung Mitteleuropas getarnt werden soll! Genug von der Lüge der Modernisierung, unter deren Deckmantel die Ausbeutung und wirtschaftliche wie geistige Kolonialisierung Ungarns in den letzten 17 Jahren seit der Wende im Jahr 1989 betrieben wurden! Heute wird Ungarn von denselben Menschen geführt und dem Staatsbankrott immer näher getrieben, die bereits vor 1989 Statthalter der sowjetischen Besatzungsmacht waren. Nur haben diese Menschen ins andere Lager hinübergewechselt und versammeln sich nunmehr nicht unter der Flagge des Marxismus, sondern der des Angloamerikanismus – ausgestattet mit dem breiten Instrumentarium der modernen Öffentlichkeitsarbeit und Medienmanipulation. Wir beteten und warteten also.

Im Herbst 2006 sah das ungarische Volk mit großen Erwartungen dem sich nähernden 50. Jahrestag der niedergeschlagenen Revolution vom 23. Oktober 1956 entgegen.

September und Oktober bescherten uns Herbsttage von lange nicht mehr gesehener Schönheit. Die sterbende Natur offenbarte uns die Wahrheit des ewigen Lebens.

Mitte September 2006 veröffentlichte die ungarische Presse eine Rede von Ministerpräsident Ferenc Gyurcsány, gehalten im Mai 2006 in einer hinter verschlossenen Türen abgehaltenen Sitzung der regierenden Ungarischen Sozialistischen Partei (MSZP) in Balatonöszöd. In seiner Rede bezeichnete Gyurcsány Ungarn mit obszönen Worten und gab anschließend zu, die Wahlen mit Lügen gewonnen und das Land in eine abgründige wirtschaftliche Krise getrieben zu haben. Die Rede löste landesweit spontane Proteste aus. Der ungarische Staatspräsident, der gemäß den ungarischen Gesetzen zur Ablösung des Ministerpräsidenten nicht berechtigt ist, forderte Gyurcsány zum Rücktritt auf. Gyurcsány reagierte nicht.

Ungarn 1956

Ziel der Veröffentlichung der in Balatonöszöd gehaltenen Rede – dieser scheinbaren Selbstentlarvung – war in Wahrheit gerade die Vertuschung des offiziellen Lügengespinstes. Es kam – wie es sich nachträglich verdeutlichte: gemäß einem von der Regierung vorgegebenen Szenario – zu Protestkundgebungen auf der Straße. Die Ereignisse nahmen aber auf einmal ihren eigenen Lauf, und die offiziell eingefädelte Provokation geriet plötzlich teilweise außer Kontrolle. Neben vielem Unsinn wurde nun endlich auch ein freies Wort gesprochen. Agents provocateurs und verurteilte, später doch auf freien Fuß gesetzte gemeingefährliche Verbrecher mischten sich im Auftrag der Macht unter die Menge, um die friedlich protestierenden Menschen zur Gewalt zu verleiten. Die Macht versuchte damit, die Stimme des Volkes, die protestierende Menge, ins Zwielficht zu bringen und die Unruhen schließlich den Rechtsextremisten in die Schuhe zu schieben, möge es auch die Unversehrtheit junger unausgebildeter Straßenpolizisten kosten. Die Ereignisse hatten eine peinliche Ähnlichkeit mit der offiziellen Inszenierung des 11. September 2001. Am ersten Abend der provozierten Unruhen, beim Ansturm gegen das Gebäude des staatlichen Fernsehens, wurden die Polizisten, die das Gebäude zu verteidigen suchten, von ihren Vorgesetzten ihrem Schicksal überlassen. Zweihundert unerfahrene und meist spärlich aufgerüstete Polizisten wurden verwundet. Ihre Funkrufe mit der Bitte um Verstärkung wurden – wie es sich aus zwei Monate später veröffentlichten Polizeiberichten herausgestellt hat – nicht beantwortet. Am Folgetag hatten die regierungsnahen Medien alle Hände voll zu tun,

A 2006-os év magyarországi őszi eseményeiről a Goetheanum folyóirat 2006. 41. számában Darvas János tájékoztatása jelent meg, melynek részleteit előző számunkban közzöltük a "Kommentár nélkül" rovatunkban. Az Europaerben nem sokkal később Ertsey Attila cikke mutatta be a valóságot. (A német nyelvű cikk a SZG 9/4. számában olvasható írás kibővített változata.)

ERTSEY ATTILA

UTAK A MINŐSÉGHEZ – UDO HERMANNSTORFER BUDAPESTEN

A Szabad Gondolat már két alkalommal tűzte pennájára a Waldorf-iskolák minőségbiztosításának kérdését (Támadás a Waldorf-pedagógia ellen I-II.). Aggódva figyeltük a jelenséget, mely szimptomatikus a magyar Waldorf-mozgalom jelenlegi állapota szempontjából, írásainkra mégsem érkezett semmilyen visszhang. Az a folyamat, melyben mindennapjaink valamennyi életfolyamatát a gazdaság mindenhatósága alá rendelik, nem kerülte el a Waldorf-pedagógiát sem. Ez a pedagógia azonban azal a szándékkal jött létre, hogy a társadalomban gyógyító folyamatokat indítson el, azokon a személyeken keresztül, akik a bolsevizmus és a nemzetiszocializmus pusztítása után még képesek voltak az antropozófia szellemi kontinuitását fenntartani egy szociális jövő számára. Ezért nem mindegy, hogy a külső világ befolyásolási kísérleteire a Waldorf-mozgalom miképpen válaszol. Az 1989 előtti évtizedek a túlélésre szocializáltak minket, megszoktuk a megalkuvást, és még akkor is műveljük, amikor semmi szükség rá. 1989 szép reményei szétfoszlottak, az állam nem vonult vissza a gazdaság és a kultúra direkt befolyásolásából, csupán módszert váltott. Nem teszi lehetővé az ajándékpénz valós működését, megsarcolja az alapítványi adományokat, fosztogatásból osztogat. A Bolognai és a Lisszaboni folyamatok az egyetemeket csereszabatos embergyárrá alakítják. E törekvések kívülről jöttek a társadalomba egy új ideológia nevében, erre azonos súlyú válaszra lett volna szükség. E válaszokat rendre elmulasztottuk. Az alkalmazkodás reflexe erősebb volt. Mert szükség van bölcs kompromisszumokra újra és újra, de fontos tisztázni, milyen eszmék szolgálnak törekvésünk alapjául, s mihez képest kötüünk kompromisszumot, hogy a fő célokat ne tévesszük szem elől. Meghajoltunk az ISO-sítás előtt is. Udo Hermannstorfer látogatása megmutatta, hogy nem mindenki tett így. Volt, aki szembenézett e kikerülhetetlen nyomással, és megpróbálta azt átformálni, hogy megőrizhessük az eredeti tartalmakat, azok gyógyító ereje átsugározza a szabad oktatási intézményeket, így esélyt teremtve arra is, hogy a gondolat akár más intézményekbe és az állam képviselői közé is eljusson. Az előadás és az azt követő műhelymunka e gondolkodási folyamatba engedett bepillantást. A kérdés most az: be tudjuk-e fogadni e törekvést, mint kérdésfelvetést, és fel tudjuk-e vetni saját kérdéseinket, ezt át tudjuk-e juttatni az államapparátuson, megőrizve pedagógiánk eredendő impulzusát? Vagy félreértjük, még egyszer elmulasztjuk e lépést? Esetleg levédett módszerként bevezetjük kötelezően és ezzel rögtön az elején elrontjuk? Ez már a mi történetünk lesz.

2006. szeptember 10-én a Magyar Waldorf Szövetség meghívására Udo Hermannstorfer egy napos műhelymunkát tartott az Óbudai Waldorf-iskolában, pedagógusok részére. Hermannstorfer úr Németországból költözött Domachba, ahol 20 éve él. Közgazdász, Waldorf-szülő, tanár és elnökségi tag is volt, közreműködött iskolaalapításban.

Látogatását bevezető előadással kezdte, melyet tömörítve ismertetünk:

„Több, mint tíz éve foglalkoztatják az iskola-mozgalmat ezek a kérdések. 12 éve kezdődött a minőségbiztosítás, innen indult az „Utak a minőséghez”- mozgalom. Ma mintegy 250 intézmény vesz részt benne – főleg Svájcban, Németországból

eddig 15-20. Ma csak ezzel a témával foglalkozunk. A minőség kérdése az iskolaügy egészét érinti. Először a háttérről beszélek, majd tovább a lényegig

A múltban a közösség határozott meg mindent, az egyén része volt a közösségnek, a közösség akaratával azonosult. Az emberek belenőttek a közösségbe, mindent megkaptak attól.

Minden kultúrkorszakban az ember közelebb kerül önmagához. Egy idézet a múlt heti lélek-naptárból: „a kozmikus énből emberi ént”. Az ember kilép a közösségből és individuumává válik.

Ma, ha valaki megjelenik valahol a feleségével, probléma van: „Ez az én feleségem”, mondja, de

ez csak egy szerepmeghatározás. Hogyan lehetne azt kifejezni, hogy ő – a feleség – önmaga is. Egy idős antropozófus hölgy mindig egy bizonyos Herr X-ről beszélt, nos, ez az úr a férje volt. A környezetünk még nincs úgy berendezve, hogy egyénként ismerjük el egymást. Ma sok nő a saját nevének szerepel. Ez egy figyelemreméltó jelenség. Ez a tudatlélek-kor. Itt egy antiszociális mozgásról van szó (lásd az ábrát). Egyénekről beszélünk, de hogyan vonjuk be őket a közösségbe? Térjünk vissza az iskolához.

Ha valaki „én” akar lenni, más környezet kell, mint a közösség. Erre lett kitalálva az iskola intézménye. Mindössze 200 éve van így, az iskola eleinte nem mindenkinek volt kötelező. Mi lenne, ha önállósodásunk csak a szüleinktől függene? Valószínűleg örökké tartana. Mi az iskola feladata? E tekintetben két irányzatot találunk:

- az egyik az embert a társadalom részévé akarja tenni. Hogyan kell így nevelni? Ha az adott pillanatban csak mérnök kell, akkor nincs más szakra szükség. Ez az irány a társadalmi szükségletre figyel.

Brazíliában sok magániskola van, ezek plakátokon reklámozzák magukat: „A jövő gyermekei”; „Biztosítsa be gyermekei jövőjét!” „Angolul és számítógéppel!”. Ez a hasznosság elve. Ez távol van mindenféle neveléstől. Gyakran felróják a Waldorf-iskoláknak: szép, szép, de nem életrevaló. Minek az euritmia? Mit kezd vele később? Az emberképet a hasznosságra redukálják.

- a másik irányzat képviselője Pestalozzi. Ő svájci, a forradalmak idején alapított iskolát (Albert Steffen írt róla egy drámát, Pestalozzi címmel), ide zárandokoltak Európából sokan. Pestalozzi azt mondta: a fej, a szív és a kezek mentén kellene nevelni – ma úgy mondanánk: az egész embert -, előbb emberré kell válni, aztán lehet valaki hasznos tagja a társadalomnak. Az én-t a szocialitáshoz indirekt módon vezeti: először ember legyen, aztán szociális. Itt egy nagyon modern folyamatról van szó, melyből következően nem az a pedagógia feladata, hogy a szocialitáshoz igazítsa az embert, hanem az emberek által jön létre a szocialitás. A társadalmat a felnövekvő ember képére alakítja. Ez a Waldorf-pedagógia célja. A felnövekvő ember erős egyénként lépjen be a társadalomba.
- az első folyamatban az állam felelős az egész folyamatért. Az állam az egész társadalom szempontjából határozza meg a folyamatokat.
- a másik irányzatban az emberek felébredtek,

ébernek az ember fejlődésével kapcsolatban, ezért összefognak és magániskolákat alapítanak, mint pl. a Waldorf-iskola. A Waldorf-iskola kérdése: mire van szüksége a felnövekvő embernek? Amint az iskola tesz, eszerint történik.

Nálunk – Svájcban – a „privát” iskola valami diszkriminatívát jelent, a „privát” szó jelentéséből eredően (elvesz), mintha mi elvennénk az államtól. Ez a szemlélet talán változni fog. Kevés olyan állam van, mely a második irányt támogatja, mégis mindenütt jelen van ez is, nem lehet elnyomni, ha egyszer már felébredtünk. Svájcban ezek az iskolák közintézményként nem elismertek, az államtól semmit nem kapnak, csak magánpénzből működnek. Ha egyáltalán szabad magániskolát működtetni, ki működtesse? Az, aki akarja. Ezért itt az öngazgatás másként nem is lehetséges.

Sokan elviszik a gyermeküket a Waldorf-iskolába, és sarkonfordulnak. Ekkor valaki megfogja a kezüket, hogy van még egy kis tennivaló. Először a kezét fogja meg, aztán egyszer csak teljesen benne van. Ezzel a pedagógiának állandóan foglalkoznia kell.

Ha már egyszer leváltunk az első irányról, ha mindenki forradalmár akar lenni, az, hogy „így nem”, az könnyű, de sok forradalmárral nem egyszerű együttműködni. A forradalom után rendszerint jön valaki és megmondja, mit kell csinálni: „A forradalom felfalja gyermekeit.” A ’68-asok mára levágták a hajukat, aki nem, az viccesen néz ki. Joschka Fischert, aki annak idején azt kiabálta: „Le a tanárokkal!”, tiszteletbeli doktorrá avatták. Hogyan tudjuk a hétköznapiakban megtartani a forradalmat, hogy ne egymás ellen harcoljunk?

Önmagunkért is felelősek vagyunk és a közöségért is. Az öngazgatásban a szabályokat is magunknak kell megadni.

Ha egy ilyen impulzust hozunk létre, a felelőséget át kell vállalni, hidat kell ácsolni az állam és miközénk, mert az állam joggal érzi felelősnek magát. 15 éve keresnek új megoldást, a minőségbiztosítást. Hogyan szabályozzuk a folyamatot, hogy minőséget hordozzon? Ehhez szabályokat kell betartani. Az állam részéről jogos kérdés: mit csináltok itt egyáltalán? Csak ezután jött a kérdés: milyen szabályok legyenek?

1989-ben a keleti blokk összeomlott. 1992-ben az EU egyesült. A neoliberalizmus kiszorította a szociális kérdést a középpontból. Ekkor jelent meg a szó: globalizáció. A határok kinyíltak, a munkanélküliség nőtt. Hogyan lehetünk hatékonyabbak – mondják; ami nem ezt a célt szolgálja, azt a pénzt lecsípi. A szociális ügyeket a gazdaság

alá rendelték. A nevelés „kötség” lett. A „New Public Management” (NPM) elvei szerint az egész társadalmat a gazdaság szabályai alá vetik.

Az ISO 9000 gazdasági eredetű, de a '90-es évek elején kötelező lett a nem gazdasági szereplőkre is, így a Waldorfra is. Az ISO 9000 a következő kérdést teszi fel:

„Ki a termelő, ki a termék, ki a vevő?”

Az iskolák egyszercsak ilyen papírokat kaptak:

- „Mi a ti terméketek? Hogyan termelték, kik az alkalmazottak, hogyan kalkuláljátok az árat? Kik a vevők?”

Egy intézmény kérdezett csak vissza:

- „Az iskola termelő vállalat? A gyermekek termékek?”

Furcsa, disszonáns érzések keletkeztek. Ha nem az, akkor mi?

Ebből született az „Utak a minőséghez”.

A széket mi csináljuk. Fűrészeliünk. A gyerekeknek is így van ez? A gyermek nem objektum, ő szubjektum. Saját erőit hordja magában, nem a mi szándékunk szerint formáljuk. Ez más.

A szék terv alapján készül. Az iskola nem terv szerint halad. Lehet rá készülni, de interaktív. A gyermek viselkedése része a dolognak. Hogy milyen volt az óra, csak utána derül ki. A pedagógia fejlődik, a mi cselekedeteink által. Egy iskolai órát minden alkalommal fel kell találni.

A gazdaság alaptétele: minél kevesebb ráfordítással minél nagyobb hasznot elérni.

A pedagógiánál: 120 % felkészültség, minimum 50% eredmény. Gazdasági szemmel nézve ez pazarlás. Itt született a kérdés:

„Milyen szabályokat szeretnénk mi?”

Milyen szabály az, amire egy nyitott, élő pedagógiának szüksége van?

Kísérletet tettünk arra, hogy mindezt megfogalmazzuk, végiggondoljuk.

Az állami hivatal nem akarta engedélyezni. A hivatalnokok csak az ISO-t ismerték. Nem tudtak mit kezdeni vele, egy évig fektették. Eközben más is történt: az állami főhivatalnok fogyatékos gyermekeit antropozófiai gyógypedagógiával kezelték. Ez volt a híd: érdeklődés született, odafigyelés, majd döntés: „furcsa ez a módszer, de komoly”. Szabaddá vált az út. Az „Utak a minőséghez” meggyőző lett.

A másik rendszer az emberekről rendelkezik, de nélküliük készült. Ez a rendszer az emberekről szól és az emberekkel készül. Nem válasz, de jó kérdés.”

A bevezető előadás után délelőtt a résztvevők

csoportokban dolgoztak. A csoportok arra a két kérdésre kerestek választ, hogy

- Hogyan kell az embereknek egy ilyen közösségben dolgozni, hogy Waldorf-pedagógia születhessen?
- Ha nyitott teret akarunk hagyni az egyéni kreativitásnak, kezdeményezéseknek, akkor a környező teret, a cselekvések területét hogyan tudjuk meghatározni (behatárolni)?

Minden csoport szabadon beszélgetett, de a beszélgetésben négy szintet igyekeztek betartani:

- a pedagógiai szintet,
- az iskolai közösség szintjét,
- a saját felelősség hozzájárulás szintjét – nem anyagi értelemben,
- a konfliktuspontok, súrlódási felületek, „közös mezők” szintjét.

A csoportok bármely felvetett témát igyekeztek e négy különböző aspektusból megnézni. Ebből íme egy csokornyí:

- Elég-e az, hogy a tanárok tudják, mi folyik az iskolában, minden az ő kezükben van, vagy szükséges-e, hogy a szülők is elmondhassák a véleményüket, beleláthassanak, irányt szabjanak, hiszen az ő pénzükön is alapszik, hogy egyáltalán létezhet az iskola. Vagy csak vakon rábízzák a pedagógusokra? /1. szint/
- Mit kell minden egyes személynek hozzátenni, hogy működjön? Egyesek csinálják, mások nézik? A tanároknak kell igazgatni, minden területen a végző döntést – gazdasági, jogi, pedagógiai – szellemi – meghozni? /2. szint/
- Kire mi tartozik? Egyenlő szava van mindenkinek a költségvetést, a pedagógiát, ...stb. illetően?
- Az iskola szervezetének fejlesztése tudatos-e? Olyan tudatosnak kellene lennie, ahogyan a pedagógiai kérdésekkel is foglalkozunk. Ne legyen statikus, mert nem tud fejlődni...
- Ötletek bőven vannak, de nincsenek gondozva, végigguttatva; hamar elmegy az ötletadó kedve.
- A képviselő, az igazgató felelőssége átruházható-e? Az állam részéről csak egyéni felelősségvonás van...
- Bővülnek-e a szülők ismeretei; hozzájárul-e az önismerethez, a tudatosabb, éberebb gondolkodáshoz, amit korszakunk megkíván?

3. szint

- A szülők változnak: első osztályos gyermekük mellett csodálat van bennük az iskola iránt, még aktívak; mikor lehull a „Waldorf-mítosz”,

- érzésben egyre inkább elhatárolódnak, az anyagi fenntartásban egyre kevésbé vesznek részt, sokaknál egy álságos magatartásforma marad: elhidegülnek, de a gyermekük miatt azt mutatják, hogy rendben van minden.
- Eleget-e a fórumok, ahol a szülő választ kap kérdéseire? Tudja-e, mivel kihez kell fordulnia?
  - A pedagógiai önállóságnak meg kell maradnia, de folyamatos párbeszédre van szükség pedagógusok és szülők közt.
  - A fenntartó, a gazdasági vezető miért először a pedagógiától von meg pénzt, ha szorít a kapca (bérek, eszközök csökkentése)? Mi áll a gondolkodás háttérében?
  - az osztályok külön kis közösségek, ezeket milyen hidak kötik össze?
  - melyek azok a közös érzések, gondolatok, melyeket egyaránt érez szülő és tanár? – Ez a mi iskolánk.
  - a döntési folyamatok mennyire nyitottak, zártak? Ki mikor kapcsolódhat hozzá?

4. szint

- mi az, ami mindenkinek az ügye – mi a külső kép rólunk?
- a döntésekkel leginkább katasztrófa-elhárítás folyik az iskolákban.
- gyakori tapasztalat: beszélgetünk az iskolai fórumokon, és nem tisztázzuk előtte, milyen szempontok alapján beszélünk, mire szeretnénk jutni, kivitelezhető-e? Mindenki mondja a maga elképzelését.

Udo Hermannstorfer a délelőtti összefoglalásaként elmondta: tapasztalatai szerint minden iskolában, minden országban ugyanezek a kérdések szerepelnek ilyen fórumokon. Ez természetes, egy tanulási folyamaton megyünk itt is keresztül. Ez „objektív” fejlődési út, nem spórolhatjuk meg ez a közösségépítés útja.

A délutánt Udo Hermannstorfer vezette be egy Rudolf Steiner-idézzel: „A szociális kérdéseknek nincs megoldása .... de emberi közösségeket lehet alakítani, amelyek az emberi fejlődésnek mindig irányt adnak.”

„Normális jelenség, hogy új szülők, új tanárok új helyzetet hoznak, a fejlődés irányához hozzátesznek valamit. Új kérdések merülnek fel, majd nem mindegy, miért. Az nem mindegy, hogyan foglalkozunk vele. Ez a mód az, ami gyógyító erőket hoz.

Minden iskola saját magának kell struktúráját alakítania. A svájci modell, amelyen dolgoztak,

valójában nem egy modell, amit ha követünk, minden megoldódik, hanem szempontrendszer; amellyel a saját iskolánkat

- szemügyre vehetjük
  - és ezek alapján dolgozhatunk rajta.
- Segít feltérképezni, hogy milyen erők és hogyan működnek a saját iskolánkban.

Ha csak egy szempontból tekintünk az iskolára, akkor egyoldalúságot fogunk látni. A szempontokat változtatni/váltakoztatni kell.

Nálunk – Baselben – így kezdődött és terjedt el azután sokfelé: egy szempontból elindulva megnéztük az iskola működését. Majd egy másikból... végigmentünk, míg vissza nem értünk az elsőhöz. A szempontokat egy körbe foglaltuk. 12 szempont lett, de nem előre eltervezve... így fejlődött ki.

1. A feladat felállítása, kitűzése.

Ekkor csak ebből a szempontból nézünk magunkba:

Mi hozott össze minket? Mi tart össze?

Régen egy természetes közösség (pl. egy falu) – nem tette fel ezt a kérdést. A Waldorf iskola – „feladat-közösség”, a közös feladat hozta őket össze, mely egyben cél is. Mindenkinek saját képe van arról, mit szeretne megvalósítani. De hogyan alakul ki ebből közös kép? Mit jelent ez számunkra? Először is, kell egy közös kép, egy vezérmotívum.

Van ilyen egyáltalán nálunk? Vagy csak a fiókban lapul egy iratban? Különbözőek a bennünk élő képek, elképzelések, de – már ha beszélünk is róla – egyre tisztábbak lesznek.

Ha új szülők, tanárok jönnek – nekik is meg tudjuk mutatni, világos helyzetbe kerülnek. Sok nehézséget meg tudunk előzni ezáltal. Néhányan majd fennakadnak rajta – nem baj, könnyebb lesz nekik a döntés, szeretnének-e egyáltalán csatlakozni. A „szociális” szó a latin socius-ból (útitárs, úton megy valakivel) ered. Szép, nemde?

A vezérelv, a vezérlő gondolat (vízió) adja a tájékozódást, mint a csillagok adták régen. Ehhez igazítjuk a belépő dolgokat. Ez a tájékozódási pont. Ezzel kell az elején jól dolgozni. Mit kell tenni ehhez? Ha új szülő, tanár lép a közösségbe – beszélgetni velük, létni nekik. Ha új szülővel beszélgetünk, legalább 1 órát, másképp érti már a feladatot. Más alapra kerül. Feltétel tehát, hogy közös képünk, elképzelésünk legyen, akkor önállóan mindenki megtalálhatja a neki való feladatot.

De nem csupán a „csillagokra” kell néznünk. Ez nem minden. Mit kell nekem tenni?

Mit tehetek? A közös képet le kell bontani, választ adni, tevékenységben megvalósítani. Így jutunk a 2. ponthoz.

2. Az egyén felelőssége

Mindenki egy darabkát hozzátesz, hogy fennmaradjon az iskola. Ki a felelős? Kit nevezhetünk annak? Mindenki, aki egy feladatot ellát, egy választ – nem intellektuális választ – belevisz az egészbe.

A modern közösség nem csupán olyan feladatközösség, ahol az egyének a saját fejük után, saját elképzelés szerint ténykednek. Melyek azok a „fejek”, amelyek valamely „kéznek” utasítást adnak? Ott ad feleletet, ahol nem kérdeznak, ahol viszont kellene, ott nem kérdez...!! Hogyan érhetjük el, hogy jó helyen kérdezz, jó helyre forduljon, ténykedjen? Attól függ, hogy jól határozták-e meg. Ha egyértelmű, ki, miért felelős – világos lesz a kép. Az egyén-közösség közötti kapcsolat tisztább lesz. Ezt dinamikus delegációnak (küldetésnek) nevezzük. Mi történjen, ha a felelősség kérdése tiszta már? A következő kérdés: képes vagyok-e rá? Ez a kvalifikációs kérdés, ami átvezet a következő szemponthoz. Egyikből következik a másik.

3. Képesség, tudás...

Sok dolog tartozik ide. Ha ebből a szempontból vizsgáljuk csak az iskolánkat, leggyakrabban ez merül fel: ki mondja meg, mit kell tudni a tanárnak? Mindent csak a tanárnak kell tudni? A szülők mennyire lehetnek (vannak) beavatva? És ezért ki a felelős?

Svájcban a hallgatókat (a Waldorf-képzésben) pedagógiai oldalról jól felkészítik, de az iskola egészét illetően kevés ismeretük van, nem egyértelmű, hogy azért is felelősséget kell vállalniuk, hogyan működik az egész, a szülők mit tudnak az iskolai munkáról... (összesen fél napot tanulnak erről a tanárképzésen). „Majd beletanulnak, ha dolgoznak az iskolában.” – vélik egyesek. Hogyan tanul bele az iskola szerkezetébe? Sok főállású, óraadó tanár – Németországban is – 5 órát tart a héten, dolgoznia kell máshol is. Elvárható, hogy 5 órát üljön a konferencián? Hogyan éri el egy iskola, hogy beilleszkedjen, képességeit ne csupán a tanórán bontakoztassa ki? Ezt külön-külön minden iskolának meg kell vizsgálni.

Ebben a mezőben tehát ez a kérdés: képes vagyok-e rá, jól be tudom-e tölteni azt, amivel megbíztak, amit vállaltam, amiért felelős vagyok?

Mitől lesz tanár valaki? Mi teszi tanárrá? Csak is azáltal, hogy gyerekek jönnek tanulni az iskolába, akiknek szüleik vannak. A képesség, képesítés kevés – tanulók és családok kellene hozzá. Elhivatottság – hogy áll ezzel az iskola...?

Hogyan kellene egy tanárt alkalmazni, pl. felső tagozatra osztálykísérőnek? Sok iskolában egyszerűen csak kimondja a tanári kollégium: ő lesz az osztálykísérő. Nem így kellene... Jó lenne elérni, hogy önként jelentkezze: „én szeretnék osztálykísérő lenni”. Hogyan teremtünk ilyen helyzetet, légkört, hogy ez megszülethessen? Ebben a mezőben ezt kell megnézni az iskolákban, ez pedig a bizalom kérdéséhez vezet.

4. Szabadság

Akkor jön létre, ha egyik oldalon a tanár (tudás, képesség), másikon a szülők állnak (ők adják a gyerekeiket hozzá): „Nálad jó helyen lesz.” Nem is olyan egyszerű a bizalom. Ma a bizalmi erők igen gyengék. De honnan jön? Ezzel foglalkoztam a mi iskolánkban. Erősíti a bizalmat, ha tudjuk előre, mi fog történni. Ha szülőként ismerem, mi várható, mire számíthatok, ha a magasabb osztályok munkáját, eredményeit megismerhetem. Nyitottságot kell biztosítani – nem szabad bezárkózni, hogy ez pedagógiai kérdés. A pedagógiai kérdések nem titkosak. A legintimebb Waldorf-pedagógiai könyvet is meg lehet venni ma már a könyvesboltban. A beszélgetési kultúrán kellene emelni.

Ezzel már benne is vagyunk jócskán a következő mezőben.

5. Bizalom

A bizalom azt jelenti, hogy kinyílik az ember. Régen az volt a (szülői) kérdés: „Mennyit kell vállalnom ahhoz, hogy bizalom legyen felém?” Mindent el kell fogadnom a tanároktól, vagy hozzászólhatok? „Legyen csak bizalmad, a többit hagyd el!” – mondták régen.

Ma meg kell állnunk a másik ÉN-je előtt. A helyett, hogy azt mondanánk: „Neked ezt kell!”, mondjuk azt: „Én szeretném...”, ez már átvezet a 6. mezőbe.

6. Tanár-tanár, tanár-szülő viszonyban: VÉDELEM

Hogyan tudjuk a másik „én-erőit” segíteni, hogy azt mondhassa „én akarom, szeretném...” és ez ne kívülről jöjjön. Ez elvezet az együttműkö-

déshez, ahol elviseljük, hordozzuk, elfogadjuk egymást és nem: Mit akar? Nem kell állandóan azt firtatni, mit kell a tanárnak, mit kell a szülőknek csinálni.

A JÖVŐ AZ AKARAT SÍNÉN JÖN. Szent Mihály vár és csak vár, néz...mi mozduljunk! Ezt elő kell segíteni.

Sok dolgot eldöntünk, azután nem végezzük el. Az egész Waldorf mozgalomra vonatkozik ez.

Ma a jogi életben sok törvény, jogszabály védi a magánjogot. De a kívülvilágban hamar megtörténik a felelősségre vonás, a büntetés – pénzbeli is. Az emberek erre számítanak (gyorsan befizetik). És a Waldorf-mozgalomban? Nálunk nincs következmény. Ha nincs következmény, akkor a végén senki sem csinálja meg, amit megígért. Hogy állnak ezzel az iskolák?

7. Finanszírozás, pénzügyi dolgok

Náluk is sokáig tartott, míg egészséges viszony alakult ki a pénzzel kapcsolatban.

Valami méltóságon aluli, a szellemi dolgoktól távoli, azok alatt levőnek tekintették sokan.

A pedagógusának – a szellemi – és a gazdasági oldalnak nem szabad érintkezésbe kerülni – ez félreértés! És még: nem akármilyen pénz jó! Honnan is jön a pénz? A külső világból, kapja a szülő is, befizeti. Az egész világgal, az emberiséggel áll kapcsolatban. A Waldorf-iskolák a világha akarnak inkarnálódni – legyen iskola!

Még a XIX. században a pedagógusok természetbeni juttatásokat kaptak, hiszen a tanításnak szentelték magukat (terményeket küldtek). Egyértelmű volt: ha tanárként bízunk meg valakit, akkor nekiünk le kell vennünk a válláról minden mást. Vizsgáljuk meg: hogyan tudjuk lehetővé tenni tanárainknak, hogy dolgozhassanak a gyerekekkel. Az iskola benne van a külső világ gazdasági vérkeringésében! Ha kevesebb a szülő fizetése „kevesebbet tud befizetni“ elhal az iskola.

Az államkassza megcsappan, kihat az iskolákra.

Nem mondhatjuk, hogy mi kívül vagyunk ezeken... vagy azt, hogy mindegy, mi van körülöttünk, kívül... Fel lehet ébredni az egész iránt!

Ez nem azt jelenti, hogy át kell venni mindent kívülről, de fel kell tenni a kérdést: „Mi van kinn gazdaságilag? Pedagógusilag? A pénzügyek fognak felébreszteni minket a szociális ügyek (élet) irányába.

Eddig így nézegették, építették a „mezőket”. Ez a 7 mező egy egész körré alakult ezidáig. Erre még újabb szempontok törtek be!

8. Ismeretből fakadó felelősség

Például egy tanár elvállal nyolc év tanítást. A harmadik évben a sors megáldja egy gyermekkel. A sors-életrajz, életút – ezek hatnak. Milyen hatások vannak ezzel kapcsolatban az iskolában?

Sorskérdések csapódnak le. Mit tehetünk, hogy ki tudjanak bontakozni ezek a kérdések?

Mi is volt az 1. mező? Felelősség. Honnan vesszük a feladatot? Kívülről jön valami – akkor valahol másban jobban el kell mélyülni.”

A személyes fejlődés, a jelennek megfelelő cselekedet, az egyén és közösség, a közösség és a sors (9-12. pontok) – részletes tárgyalására már nem jutott idő.

Udo Herrmannstorfer utalt arra, hogy ez a 12 mező egymásból fejlődő, egymásból következő szempontsor – hosszabb tanulmányozás után – összefüggésbe hozható a 12 érzékszervvel (4 alsó, 4 középső, 4 felső érzék) illetve a 12 csillagképpel.

Ezeket az eljárásokat el lehetett fogadtatni az állammal, a hatóságokkal. A kérdés az, hogy egy intézmény tud-e önállóan bánni ezekkel? Tudatában van-e ezeknek az erőknél?

A hivatal úgy látta, hogy ők tudnak önállóan ezen dolgozni. Végül is nem modellről van szó, hanem szempontokról, amivel foglalkoznak, amelyek segítségével tudatosan vizsgálják az iskolát, a folyamatokat...

A munka délután a csoportok beszélgetésével folytatódott.

A beszélgetések során elhangzott kérdésekből, felvetésekből néhány fontosabbat idézünk:

- ami igazán modern – a határral való munka. Nem kell mindennek határt szabni, hanem mindig a középső irány felé terelni, ez egy állandó javítási folyamat...
- az önigazgató iskola = dinamikus vezetői kérdés
- ha egy iskolában nincs cél – akkor út sem lehet
- kevés vezérelv legyen! Van, aki egy képet lát róla: egy kupola, mely alatt tanuló, tanár, szülő együtt tartja meg az egészet és a vezérelv – mint egy gyöngy a tetején. Más mozaikot lát, ahol szabadon mozoghat, de odateszünk egy-egy követ – kialakul a kép – másnak is van hely
- antropozófia nélkül a vezérkép – nem a Waldorf-iskolákról szól.
- ha nincs vezérlő kép – az orrunk lesz az. Oda tesszük a céltáblát, ahová lőttünk! (Udo Herrmannstorfer)

- a szülők bizalma abból derül ki, hogy az otthoni nevelés egyre fontosabb lesz nekik
- a mai civilizáció sugallata: minél hamarabb felnőttek legyenek a gyerekek! Ma már nem elég, hogy egy felnőtt tudja, mi van a gyerekekkel. Védőhálót kell képezni.
- a felnőtt világ egyre szétszórtabb – ellensúlyt kell teremteni, a koncentrációs gyakorlat a másik oldalon ellensúlyozza.
- fontos megfigyelés: ha mindig azok a tanárok csinálnak mindent, akiknek van tapasztalatuk, akkor ők ugyan egyre tapasztaltabbak lesznek, de egy idő után vákuum lesz körülöttük. Olyan viszonyokat kell teremtenünk, hogy beletanuljanak a kevésbé tapasztaltak.
- ha meg kellene várnunk, hogy elég bölcsek legyünk szülőként, akkor csak 60 éves korunkban lenne gyermekünk. (Udo Herrmannstorfer)

A műhelymunka során kísérletet tettek a modern közösség működésének megragadására. Az iskolán belüli minőségi munka felé vezető út egyszerre jelent külső intézkedéseket az érintett emberek és a tágabb környezet tekintetében, és belső

változásokat a résztvevőkben. A beszélgetések vezérfonalát az Udo Herrmannstorfer és munkacsoportja által összeállított „Utak a minőséghez”¹ c. munkafüzet képezte. A hétvégét követően a jelenlévők részvételével közös munka kezdődött az elhangzottak folytatásaként. Szándékunk szerint figyelemmel kísérjük a folyamatot, remélve, hogy sikerül egy a magyar Waldorf-iskolák sajátosságait tükröző és eleven gondolkodáson alapuló megközelítéssel hozzájárulni az iskolákon belüli minőségi munkához és ez a szándék felülkerekedik a kívülről az iskolákra kényszerített szabvány-intézkedéseken.

A szerkesztők köszönetet mondanak Mezei Katalinnak a rendelkezésünkre bocsátott jegyzetért.

Jegyzet:

1. Utak a minőséghez; A minőségi munka belső és külső feltételei, Munkafüzet szabad iskolák számára (Wege zur Qualität©, Innere und äussere Bedingungen qualitativer Arbeit, Arbeitshandbuch für freie Schulen)

SZABAD ISKOLA, WALDORF-ISKOLA, RUDOLF STEINER PEDAGÓGIÁJA ZAJTI FERENC WALDORF-TANÁR BESZÉLGET KÁLMÁN ISTVÁNNAL

Mottó: „Az állam mint a szellemi élet – és különösen az iskolaiügy – igazgatója, romba döntötte a szellemi életet. A gazdasági élet mint kenyéradó gazdánk, tovább rombolt minket. Szükségünk van a szabad szellemi életre, mert valójában csak a szabad szellemi életbe tudjuk beleoltani azt, amit a szellemi világ az emberiség számára meg akar nyilatkoztatni. A szellemi életnek ez a hulláma – ez alá kell áramoljon! Az állami szolgának, az állami professzornak ez a szellemi élet sohasem fog megnyilatkozni. És aki a szellemi életben a gazdaság rabszolgája, annak sem fog sohasem megnyilatkozni. Hanem csakis annak, aki nap mint nap küzd a szellemi élettel, aki benne áll a szabad szellemi életben. A korfejlődés maga követeli a szellemi élet állami kötelekektől és gazdasági kötöttségektől való felszabadítását.”

(Rudolf Steiner: Der innere Aspekt des sozialen Rätsels, GA 193)

Zajti Ferenc: Itt van előttem a Szabad Gondolat 9/1-es, 2006 márciusi száma. Az ebben megjelent interjúban azt mondod, hogy a Waldorf-mozgalom történetét szellemtudományos szempontból kellene megvizsgálni. Miért tartod ezt fontosnak, és hogyan tudnánk elkezdni egy ilyen vizsgáldást?

Kálmán István: Ha jól emlékszem, azt mondtam, azt kell megvizsgáljunk, hogy amit ma Waldorf-pedagógiának, Waldorf-iskolának neve-

zünk, az mennyire felel meg Rudolf Steiner antropozófiai, Waldorf-pedagógiai és szociális iniciatívájának. Mert a mai fiatalok olyan antropozófiával, Waldorf-pedagógiával találkoznak, amely a legkülönfélébb dekadens áramlatokkal keveredett.

Különösen két tendenciára kell figyelniük:

- a new-age mozgalomra, aminek az a törekvése, hogy összeszövődjön az antropozófiai mozgalommal, és
- a szellemtudományból forrászó modern szo-

igazgató van. Az igazgató nem hierarchikus. Nincs igazgató, aki a fölrendelt állami szabályozó rendszer végrehajtója. A kollégiumban minden tanár szuverén; munkatárs, aki feladatát felelősséggel végzi. A szabad demokratikus-republikánus kollégiumi megbeszélések teret adnak az egyéni kezdeményeknek, míg a feladatok elvállalásában a szakmai kompetencia, a hozzáértés érvényesül. Az iskola fejlődése – mondta Rudolf Steiner – a kollégium belső harmóniájától függ. Vagyis annál harmonikusabb az együttműködés, minél inkább képesek a munkatársak személyük érvényesítése helyett az „egész” feladatát felvállalni, saját feladatukat individuálisan, az „egész” összefüggésében vállalni. Az iskola életében a nevelés és az ömnevelés elválaszthatatlan egymástól.

Z.F.: *Szellemi vezetőre sincs szüksége a tanári kollégiumnak?*

K.I.: Rudolf Steiner a stuttgarti iskolában tartott utolsó beszédében azt mondta a tanároknak: „Mi dolgozni akarunk, és ha dolgozunk, akkor az iskolát a legmagasabb vezető fogja vezetni, maga Krisztus.”

Z.F.: *Hogyan történik a tanárok kiválasztása, ha nem a képesítésük, diplomájuk alapján?*

K.I.: A steineri pedagógia értelmében a tanárok minősítése nem vizsgával, nem egy tudásmenyviség felmutatásával történik. Ezt a tudást a tanár megszerezheti később, különféle kézikönyvekből. Az egész személyiség, a tanár belső adottsága, tehetsége jön számításba. Arra van szükség, hogy egész személyiséggel úgy álljon benne az emberiség kultúrájában, hogy tekintélyével át tudjon adni valamit ebből a tanulóknak. Ezt a mai diplomák – a Waldorf-diploma sem, – nem tudják helyettesíteni.

Z.F.: *Az állam a gazdasági függőségen keresztül tudja a hatalmát érvényesíteni. A tanárok tudják, hogy a fizetésüket az államtól kapják.*

K.I.: A tanárt nem lehet megfizetni. Ő az, aki által az ember képességei kibontakoznak, és később ezekkel a képességekkel tud a gazdasági életben vállalkozni, munkát végezni. A jövedelem vonatkozásában a tanár a gazdasági szervhez tartozik. Ma ezt nem látjuk át, ma ez el van fedve. De ez a valóság, és ha ezt felismerjük, akkor ebben az irányban is tudunk praktikus lépéseket

tenni, nem pedig mecénásokat keresni a vállalkozók köreiből (ld. Szabad Gondolat különszámát a szabad oktatásról).

Z.F.: *A német Waldorf-szövetség, a Bund levédte a Waldorf és a Rudolf Steiner neveket, és a védjegyet Magyarországra is kiterjesztette. Mi a véleményed erről?*

K.I.: Ez mind jogi, mind szellemi értelemben véve nagyon aggályos intézkedés. Hogy ezt a kérdést megvizsgáljuk, a következő tényeket kell figyelembe venni:

1. A „szabad iskola” mint a szabad szellemi élet intézménye, a hármastagozódás mozgalomból született.
2. Az első szabad iskolát 1919-ben Emil Molt, a Waldorf Astoria cigarettagyár tulajdonosa alapította a gyári alkalmazottak és munkások gyermekeinek nevelésére.
3. Emil Molt Rudolf Steinert kérte fel az iskola vezetésére és egy új, a szellemtudományos kutatásból forrásozó nevelés és iskolaszervezet inagurálására.
4. Az új nevelési mód Rudolf Steiner kezdeményezéséből származik, az ő találmánya.
5. Sem Molt, sem Steiner nem védte le a szellemi találmányt és a Waldorf nevet. Örökösöket sem neveztek meg.

A jogi kérdés az, hogy milyen módon tekinti magát a Bund a steineri pedagógia és a Waldorf név örökösének. A szellemi életre vonatkozó kérdés pedig az, hogy ki kompetens (Rudolf Steineren kívül) eldönteni azt, hogy melyik iskola valósítja meg Rudolf Steiner pedagógiai és szociális impulzusát. Itt fontos, hogy különbséget tegyünk a steineri pedagógia, a szabad iskola, valamint az intézmény neve és eredete között. Az új pedagógia Rudolf Steinertől származik, és az ő nevével elválaszthatatlan. A szabad iskola a Dreigliederung mozgalomból született. A Waldorf név pusztán hagyomány, és Emil Molt nevével elválaszthatatlan. A jogi levédéssel nem kevesebb történt, mint hogy Steiner művét elszakították az ő nevével és ezáltal az élő forrástól. Ha a valóságból indulunk ki, akkor egy másik nézőpontból azt mondhatjuk: ha a Waldorf-intézmények a szellemtudományos szemléletet és nevelési gyakorlatot kellő erővel és lelkesedéssel tudják képviselni, akkor nem kell félniük más világfelfogásoktól és pedagógiai módszerektől. A szellemi életben szabad verseny van. Semmilyen nézetet nem szabad közvetlenül vagy közvetve államilag támogatni. A Waldorf Szövetség, amikor védje

gyet igényel, ez utóbbit teszi. Ezzel a valóságban a visszaéléseket nem tudja megakadályozni, csak a hatalom princípiumát viszi bele a szellemi életbe, és ezzel maga lesz az, aki Rudolf Steiner nevével visszaél.

Úgy gondolom, hogy az ilyen intézkedés mögött a valóságos szellemi élettől, a szellemtől való félelem van, és ezért keresi az állam védelmét. Vannak, akik nem azt akarják, ami a szellemből származik, hanem ami mögött az állam kényszerre áll. Aki szabad iskolát akar alapítani, annak valódi szellemi életre van szüksége, amelyből kiindulva megtanulhat másképp gondolkodni.

Z.F.: Nemrégiben jelent meg a Magyar Közlönyben 185 oldal terjedelemben a Magyar Waldorf Iskolák akkreditált kerettanterve, melyet a Magyar Waldorf Szövetség nyújtott be az Oktatási Minisztériumhoz engedélyezésre. Hogy kik készítették a tantervet, az a rendeletből nem derül ki. Van ennek a tantervnek még valami köze Rudolf Steiner pedagógiájához? Hogyan alakult ki eredetileg a Waldorf iskola tanterve?

K.I.: Caroline Heydebrand 1931-ben leírt visszaemlékezéséből ismerjük, hogy a stuttgarti Waldorf-iskolában alkalmazott didaktikai elvek alapján hogyan alakult ki az oktatás módszertana. Rudolf Steiner számos előadást tartott az iskola tanárainak a fejlődésben lévő ember szellettudományos megismeréséről. Ebből a megismerésből vezette le a nevelésművészet metodikájának, didaktikájának összes részletét. Csak a létező emberi természet és annak törvényei határozzák meg, hogy mit kell a gyermeknek fejlődése különböző fázisaiban megtanulnia. A nevelőnek a felnövekvő gyermek lényéből kell leolvasnia azt, ami az ő fejlődési korszakának megfelel. Az egyes osztályok számára ebből adódik mind az úgynevezett tananyag, mind az egyes fejlődési korszakoknak megfelelő tanítási mód. A tanterv eredendően nem volt más, mint ami a Steiner előadásaiban szereplő példákból adódott. A tanárok kidolgozták, saját megfigyeléseik alapján kiegészítették ezeket a példákat. Így alakult ki az élő tanterv, amely kizárt minden programszerűséget és dogmát.

Walter Johannes Stein tömören így fogalmaz: „A tananyag elrendezése szempontjából a tananyag és az egyes életkorokban szabaddá váló erők közötti összefüggés az irányadó.”

Mindehhez tartozik még az is, hogy a Waldorf-iskolák nevelőinek nem csak a múlt, hanem a jelenkor kultúráramlásait is ismerniük kell – sőt

prófétikus képességekkel is kell rendelkezniük, mert sejtíteniük kell a jövőt is, amibe a mai gyerekek és ifjak belenövekszenek. Hisz mire ők felnőnek, az emberiséget egészen más kérdések fogják foglalkoztatni, mint amelyek a múlt és a jelen átéléséből származnak.

Z.F.: Sokan mondják, hogy a pedagógusokat annyira leterheli a tanítás és az iskolai munka, hogy nincs idejük arra, hogy még a jelenlegi kulturális, gazdasági és politikai eseményekkel is foglalkozzanak.

K.I.: Valószínűleg nem is sejtik, mivel kellene foglalkozniuk. Steiner gyakran figyelmeztetett arra, hogy rendkívül sok múlik azon, hogy a társadalomban meglátjuk-e a mélyebb összefüggéseket. Az elgondolható legnagyobb veszteség lenne, ha a tanárok nem vennék észre a kor követelményeit. Ezért ajánlotta nekik, hogy a kollégiumokon, konferenciákon beszéljék meg a jelen kultúrtörténeti eseményeit, mindazt, ami a jelenlegi társadalmi élet területén megmutatkozik. Ebben segíti a tanárokat, hogy antropozófiai alapokon konkrétan tudnak gondolkodni arról, ami itt és most történik (például hogyan mondjuk el a kamasz lányoknak és fiúknak, hogy 2006 szeptembere és karácsonya között mi történt az országban).

Sokan nem akarnak belemenni a jelenségek vizsgálatába, bizonytalannak érzik magukat, mert nem intellektuális, definitív – vagy zsigerből származó – ítéletekre van szükség, hanem szimpomatológiai szemléletre.

Z.F.: A legtöbb Waldorf-iskola tanári kollégiumában igény van arra, hogy a tanárok közös szellemi munkát végezzenek. Minden tanév elején felmerül a kérdés: mit és hogyan? Megszokottá vált, hogy valamilyen művészi tevékenységgel – euritmia, festés – kezdik a munkát, utána antropozófiai irodalom olvasása vagy megbeszélése, és újabban közös meditációs gyakorlatok következnek, amelyekben a meg-nem-értett antropozófiai iskolázást new-age technikákkal keverik. Hogyan lehet ezeket a megmerevedett szokásokat oldani, és valami elevenebb és örömtelibb formát találni a közös munka számára?

K.I.: A stúdium – vagy még inkább a közösen végzett gyakorlatok – helyett talán megfelelőbb forma lenne, ha olyan beszélgetéseket folytatnának a kollégiumok, melyekben a nevelésre, az iskolai munkára vonatkozó konkrét életkérdések

fogalmazódnának meg. A kérdésekre nem kell feltétlenül válaszolni, hiszen a világosan megfogalmazott kérdések már magukban hordozzák a válaszokat is, amelyek később praktikus cselekedetké válhatnak. Rudolf Steiner 1923-ban, a Szabad Antropozófiai Társaság alapításakor ajánlotta az abban résztvevő fiatal embereknek: beszélgessek a szellemi tapasztalataikról.

Z.F.: A legnagyobb félreértések a Waldorf-iskolai nevelésben véleményem szerint a művészeti tevékenység, a művészeti oktatás körül vannak.

K.I.: Ebben igazad van. De ez olyan nagy téma, ami túllépi ennek a beszélgetésnek a keretét. Röviden azért annyit: ha megnézzük a magyar Waldorf-iskolák tantervében a művészeti oktatás fejezeit, akkor azokban főleg a művészeti technikák elsajátításáról van szó, pusztán módszertanról. Nem ad segítséget a tanárnak a művészet, a művészeti folyamat megragadásához. A művészi alkotás mélyen a tudat alatt lejátszódó folyamat, de a neveléshez szükség van arra, hogy erről képzetekkel rendelkezünk, intenzív képzetekkel, melyek közelebb állnak a művészi élményhez, mint a gondolati megértéshez.

Ilyen eleven, imaginatív karakterű élményekhez vezet Goethe, Schiller esztétikai felfogása, amit Steiner továbbfejlesztett a jövő művészete számára.

Goethe szerint a művészet a természet továbbteremtése az emberen keresztül.

Schiller a művészetben az ember szabad játékát látja egy magasabb fokon.

Steiner szerint a művészet nem az eszme érzéki jelenség formájában, hanem a fordítottja, az érzéki jelenség eszme formájában. Steiner esztétikájában az antropozófia mint művészet jelenik meg. Ennek a jövőbeli művészetnek első kezdeményezése az első Goetheanum mint összművészeti alkotás. A görög templom az ember nélkül is Isten háza volt, amelyben az isten alászállhatott az emberekhez. A Goetheanum mint épület, kifestett kupoláival, színes üvegablakaival nem áll meg önmagában, ha benne nem hangzik el a szó, a színpadon a misztériumdráma, zene, euritmia, és ha nem állna a centrumában az emberiség reprezentánsának szobra. Mert a művészet kultusz, olyan kultusz, amelyben nem az isten száll le az emberekhez, hanem az ember emelkedik fel hozzá azáltal, hogy művészetével a teremtett világot átalakítva az Isten képmására formálja azt. A Goetheanum példa lehet a művészeti oktatás didaktikájának kidol-

gozásához, ha a tanár dülőre jut Schiller és Goethe esztétikai felfogásával.

Z.F.: Mi az, amivel a tanárnak ma a legnehezebb megküzdnie?

K.I.: Nagy erőfeszítésre van szüksége a Waldorf-tanárnak ahhoz, hogy dülőre jusson a szellemtudományos emberismeret alapkérdésével: hogyan manifesztálódik a lelki-szellemi – mint téren és időn kívüli örökkévaló – a térben és az időben, vagyis a testi és a lelki-szellemi konkrét viszonyának és metamorfozálódásának szemléletével. A pusztán módszerek alkalmazása csak egy ideig tudja segíteni a Waldorf-tanárt. Saját megismerésre van szüksége, hogy a gyermek igazi nevelőjévé tudjon válni.

Z.F.: Mondjál még egy másik nehézséget.

K.I.: Egy másik, az előzővel összefüggő nehéz feladat megérteni azt a drámát, hogy ami felnövekszik a gyermekben, az a szellemi világból jön, de felnövekedése során átéli öröklött tulajdonságainak nyomasztó érzését, a szülőktől, nagyszülőktől öröklöttektől való függőségét. Ez sokszor az elviselhetetlenségig fokozódik, legyengíti az érzést, az ember nem érzi, hogy ami a belső emberben van, az szellemi élményekből származik. Saját lényre rejteleg, keresi identitását, és ösztönösen követeli az emberhez méltó létet.

Z.F.: Mik a legnagyobb veszélyek?

K.I.: Ha a tanár a Waldorf-pedagógiát pusztán módszertannak tekinti.

Ha az iskola elzárja magát a külvilágtól, elveszíti érdeklődését környezetének kulturális, gazdasági, politikai kérdései iránt.

Z.F.: Mire van ma leginkább szüksége a Waldorf-tanárnak?

K.I.: Bátorságra, hogy nevelési szemléletébe és gyakorlatába belevigye az antropozófiát. Ha ez megtörténik, akkor remélhetjük, hogy iskoláinkból olyan felnőttek kerülnek ki, akik majd koruk életkérdéseire választ tudnak adni, akik egy apokaliptikus jövő egyre nehezebbé váló próbáit is kiállják.

[2. számú melléklet a 17/2004. (V.20.) OM rendelethez]

Részletek

„12. A kerettanterv neve: A magyarországi Waldorf-iskolák kerettanterve

A kerettanterv benyújtója: Magyar Waldorf Szövetség ”

A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve

A kerettanterv Waldorf-iskolák számára készült, melyek 13 évfolyamos egységes iskolaként ellátják az általános iskola, a gimnázium és az alapfokú művészetoktatás feladatait. A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve ugyanakkor szemléletében, módszereiben, eljárásaiban részben vagy egészben forrásul szolgálhat más iskola helyi tantervének készítéséhez.

Ha az iskola Waldorf illetve Rudolf Steiner iskolaként kívánja megnevezni magát vagy helyi tantervében hivatkozásként szerepelteti e neveket, akkor – mivel e nevek szabadalmi oltalom alatt álló védjegyek – köteles a névhasználat engedélyezéséért a Magyar Waldorf Szövetséghez fordulni.

A WALDORF-PEDAGÓGIA FELADATAI ÉS CÉLKITŰZÉSEI

A Waldorf-pedagógia feladatai:

- megteremteni azokat a feltételeket, amelyek minden gyermek egészséges fejlődéséhez szükségesek,
- képessé tenni a gyermekeket arra, hogy felismerjék saját lehetőségeiket, és
- olyan képességeik kibontakozását elősegíteni, melyek a társadalomba való beilleszkedésükhöz szükségesek.

1. évfolyam (6-7 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A Waldorf-pedagógia a betöltött hatodik életévet tartja megfelelőnek az iskolakezdésre. Az első hét év folyamán a kisgyermek otthonra talál saját fizikai testében, kialakítja térbeli tájékozódását, és elsajátítja azokat az alapvető képességeket, amit a járás, a beszéd, és a gondolkodás jelent. A gyermek egész környezetének minden rezdülése tanulási alapul szolgál számára, hiszen a kisgyermek mindent és mindenkit utánoz környezetében. Az utánzás gesztusa révén derül ki, hogy mi az, amit a kisgyermek már megtanult. Az óvodában a tapasztalaton alapuló tanulás, a kreatív játék keretében tett felfedezések, valamint a gyermekekkel és az óvónővel kialakított társas kapcsolatok képezik a legfőbb pedagógiai feladatokat. Az anyanyelvet és a számolást nem didaktikusan tanítjuk, hanem játékos foglalkozásokban és csoportos tevékenységekben hívjuk fel a figyelmet.

A hetedik életév körül a fogváltás kezdetével azok az erők, melyek idáig a gyermek növekedésének szolgálatában álltak, felszabadulnak, és a független, képi gondolkodás számára válnak aktívvá. Ebben az életkorban elkezdjük az írás-olvasás, a számolás és más tárgyak tanítását. A gyermekekre ekkor még mindig jellemző a mesevilágban létezés, ekkor még mindig könnyebben tud valamit teljesen átélni, mint figyelni egy tanulási feladatra összpontosítani.

Célok és célkitűzések

Ebben az évben a gyermekek óriási lépést tesznek meg, amikor az óvodából bekerülnek az iskola formális tanulási keretei közé. A gyermekek a tanár irányításával szerzik meg első tapasztalataikat a formák, hangok, betűsorok és számok világában, melyben képek, ritmusok és történetek sietnek segítségükre.

A gyermekek számtalan gyakorlati tevékenység – mozgás, versek, rajzok és írás – segítségével

tanulják meg felismerni és megjegyezni az újonnan tanultakat. Az osztálynak ebben az évben kell hozzászoknia ahhoz a közös iskolai élethez és munkához, mely az alapját képezi majd nemcsak az egész alsó tagozatos, hanem lényegében az azt követő, egész iskolai időszaknak. Az első és ezt követő osztályok legfontosabb morális célkitűzéseit a következőkben foglalhatjuk össze: tanítsuk a gyermekeket arra, hogy tiszteljék a természetet, óvják környezetüket, becsüljenek másokat, keltsük fel érdeklődésüket a világ iránt és építsünk bennük bizalmat a tanárok iránt. A tanároknak arra kell törekedniük, hogy egy olyan szociális kohézió jöjjön létre az osztályban, melyben a gyermekek törődnek egymással és figyelnek a másokra.

2. évfolyam (7-8 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A 8 éves gyermek továbbra is, nagyrészt egy önmaga alkotta világban él, amely abból a képességéből fakad, hogy belső világa birodalmából képes egyéni gondolatképeket alkotni. A külvilág eseményei és tapasztalatai a gyermek képzelőerején, mint egy szűrőn mennek keresztül, hogy ott a gyermek homogén világképeinek megfelelően újrendeződjenek. A gyermekek ebben az életkorban már nagyobb éberséget tanúsítanak a körülöttük történő dolgok irányába. Az a teljességtudat, ami idáig jellemző volt a gyermekekre, most ellentétre esik szét, amit egyrészt egy mélyebb és tudatosabb vallási érzület felé fordulás, másrészt a rosszaság éber kísértése jellemez.

A tanterv ebben az életkorban elsősorban arra irányul, hogy a nyelv érzéseket és érzelmeket kifejező gazdagságát és mélységét tegye érzéketessé a gyermekek számára.

Értelmi szempontból továbbra is az a fő feladat, hogy a gyermek otthon érezze magát egy olyan tanulási közegben, ahol a képekben való gondolkodás az elsődleges. Fogalmakat úgy lehet legjobban jelentéssel megtölteni, ha azok minőségüket tekintve plasztikusak és organikusak. A tanulók tovább ismerkednek az írás-olvasás és a számolás alapjaival, miközben a finom- és nagymotoros mozgás területén – ugrálás, labdadobálás, kötés, horgolás vagy furulyázás – továbbfejlesztik az első osztályban felébredő készségeket és képességeket. Az intellektust úgy próbáljuk a gyermekekben felébreszteni, hogy az átélés és a cselekvés erőit hívjuk segítségül.

A második osztályos gyermekek állandó fogazata továbbra is növekedésben van, a lateralitás és a dominancia ekkorra viszont már véglegesen kialakul. A biztonságérzet, mely áttetszik egy másodikos tanuló viselkedésén, egyértelműen az első osztályban letett alapoknak köszönhető.

Célok és célkitűzések

Az első év kezdeti tapasztalatai tovább mélyülnek és újabakkal gyarapodnak a második osztályban. Ez az időszak alapvetően azt szolgálja, hogy az előző évben szerzett új készségeket begyakoroljuk és továbbfejlesztjük. Míg az első osztályban arra fordítottuk figyelmünk nagy részét, hogy az osztályból erős szociális közösséget formáljunk, melyben a gyermekeket a teljesség megtapasztalása erősíti, a második osztályra jellemző egyfajta polarizálódás, amely például a gyermekek egymáshoz való viszonyában is megfigyelhető. A gyermekeknek segítséget tudunk nyújtani ebben az életszakaszban azáltal, hogy szentek életéről szóló legendákat, végtelen emberi viselkedési formákat és jellemvonásokat ábrázoló fabulákat mesélünk nekik. Ennek az osztálynak erős irányításra van szüksége, mely egyrészt a tanárok következetességéből, másrészt fantáziájuk erejéből táplálkozik.

RUDOLF STEINER A TANTERVRŐL

(GA 335, 165. oldal)

Szeretném megemlíteni, hogy a gyermeknél körülbelül a hetedik éve felé bekövetkezik az eredeti tejfogak pótlása a maradó fogak által. Már felhívtam itt a figyelmet arra, hogy az ember egész lelki felépítése megváltozik ebben az életkorban. Ez ugyanaz az életkor, amikor a gyermek a szülői házból az iskolába kerül. Ez egy olyan életkorszak, amit meg kell vizsgálnunk, ha módszertani, didaktikus, pedagógiai kiindulóponthoz akarunk jutni az iskolai tanítás és az iskolai nevelés számára. Említettem, hogy a fogváltásig terjedő években az ember mindenekelőtt utánzó lény, aki lelkileg úgy van megalkotva, hogy ösztönösen átéli a közvetlen környezetében történeteket, és bizonyos értelemben egyáltalán nem különül el a környezetétől. Az apa és az anya kézmozdulatait, beszédhangját leutánozza a gyermek, mivel bizonyos tekintetben, még ha nem is annyira látványos módon, az apával, az anyával és az egész környezettel olyannyira egybefonódik – persze egy magasabb szinten –, ahogy az anyai kar és az apai kar illeszkedik az anya és az apa testéhez. De arról, amire itt már felhívtam a figyelmet, ma nem akarok beszélni, hanem valami másról, ami ezzel bensőleg szintén összefügg. Ami fogváltásként jelenik meg, az tulajdonképpen egy teljes organikus folyamat lezáródása. A második fogak kinövésében úgyszólván az kulminálódik, ami azoknak az erőknek az eredménye, amelyek a megelőző életszakaszban az egész emberi szervezeten átáramoltak. Itt eleinte nem kell megkülönböztetnünk azt, ami szellemi-lelki és azt, ami testi-fizikai. Látjuk ugyan, ahogyan a lelkiség a testiségen dolgozik, ha a gyermek arcjátékát vizsgáljuk, ha évről évre megfigyeljük arcának változását. És mintegy csak még mélyebben tekintünk bele ebbe a lelki-szellemi munkába, ha megfigyeljük, ahogy ez a lelki-szellemiség organikusán dolgozik a gyermekben, és ahogy a külvilágig hatol el, amikor végül lezáródik a második fogak kialakításában. Tulajdonképpen mi is az, ami itt hatást fejt ki?

A dolgot most csak felvázolhatom, de amit így felvázolok, az a legapróbb részletekbe menően leírható a legtudományosabb egzaktussággal is. Mi tehát az, ami itt tulajdonképpen történik az emberrel? Egyszer figyeljük meg, hogy mi megy végbe lelkileg-szellemileg az emberben, amikor

bekövetkezik nála a fogváltás. Ugyanebben az időben azok az emberi képzetek, amelyek korábban annyira határozatlanok-illékonyak voltak, hogy az ember a későbbi életben már nem is emlékszik rájuk, éles körvonalú fogalmakká válnak. Gondolják meg milyen messzire kell visszamenüink, ha az első szilárdan körvonalazott fogalmakra akarnak emlékezni, amelyeket a gyermekkorukban megragadtak. Ebben a fogváltásig terjedő életkorban a fogalmak még elmosódtak, áramlóak bennünk, nem élesen körvonalazottak, nem szilárdultak meg annyira, hogy a lelki-szellemi életbe úgy beleszövődjenek, hogy azután megjegyezhetők legyenek – hogy tehát mindezek az emlékek az egész életre lehatárolódjanak, kontúrokat kapjanak. A lelki-szellemiségnek ez az összefüggése az élesen megrajzolt fogalmakkal és képzetekkel, amiket már magába fogadhat az emlékezet, az emlékezés, ez ugyanabban az életkorban lép fel, amikor a fogváltás zajlik. És ha most azt kutatjuk, hogy itt tulajdonképpen mi megy végbe, akkor megmutatkozik számunkra, hogy ugyanazok az erők, amelyek azután az emlékezés folyamatában jelennek meg – abban, amit a gondolkodás erejeként hordozunk magunkban, az emlékező gondolkodásunk erejeként –, hogy tehát ezek az erők, amelyek a hetedik év körül mintegy emancipálódtak a testiségtől, a testiségben dolgoztak egészen a fogváltásig; ezek ugyanazok az erők, amelyek a fogakat kinyomták. Ily módon a fogváltásig bensőleg összefonódnak az ember testiségével azok az erők, amelyek azután gondolkodási erökké válnak bennünk; ezek dolgoznak abban a csontképződésben, amely a fogváltással befejeződik.

Igen tisztelt hallgatóim, itt rálátunk egy teljesen valóságos, egy egészen reális viszonyra a lélek és a test között. Mert a későbbi életkorban már rendelkezünk a határozott körvonalú emlékezet-fogalmainkkal, és megtapasztaljuk, hogy mi a gondolkodás-erőnk; belenézünk saját magunkba és megfigyeljük ezt a gondolkodás-erőt, és azt mondjuk: ez a gondolkodás-erő mint szabad gondolkodás-erő csak a hetedik életévünk-től dolgozik bennünk. Korábban alámerült a szervezetünkbe, és abban azokat az erőket irányította, amelyek a második fogainkat kitölték. Bensőséges viszonyt találunk a lelkiség és a

testiség között, konkrétan rápillantunk erre a viszonyra. Nem spekulálunk arról, hogy milyen kapcsolat van a test és a lélek között. Odanézőnk a lélekre és megkeressük azt, ahol a szabad emlékezet-képzetek megjelenését bizonyos fokig megfigyelhetjük. És azt látjuk, hogy ezek az erők, mielőtt felszabadultak volna az emlékezés számára, a szervezetben hatottak, organikusan formáló tevékenységet folytattak.

Látják, ez a szellemtudomány világszemlé-
tének továbbhaladása az absztrakttól a konkrét-
hoz, a pusztán gondolatszerűtől – amely azt kép-
zeli, hogy behatol a valóságba – az igazi
valóságszerűhöz. Ez jelenti az előrehatolást az
ember valódi lényé felé, mert most feleletet tu-
dunk adni arra a kérdésre, hogy mi munkálko-
dik az ember testében hetedik életéve előtt. Ezt
nem írhatjuk le absztrakt módon, itt valami
ténylegesen kell utalnunk, valamit meg kell mu-

tatnunk, ami az emberben dolgozik. És itt nem
egyéb tevékenykedik, mint az emlékező gondol-
kodás-erőnk. Ez csak egy példa, ami érzékeltet-
heti, hogy mennyire radikális fordulatra van
szükség a tudományos gondolkodásmódunkban,
a világszemléletünkben. Gondoljanak bele, tisztelt
hallgatóim: mivel így manapság az úgyneve-
zett művelt emberiség tudatán valami általában
kívül esik, mivel senki sem – a tudomány a leg-
kevésbé – akar tudni bármit is arról, hogy konk-
rétan mi a helyzet az ember lelki-szellemiségével
és testiségével kapcsolatban, azért marad idegen
számunkra az ember; és azért nem látunk bele az
emberbe. De hogyan tudnánk egy neveléstant,
nevelésművészetet megalapozni, ha nem látha-
tunk bele az emberbe?

Fordította: Szabó Attila

Walter Johannes Stein

A TANTERVRŐL

(Részlet A nevelés feladata és az emberiség története c. könyvből*)

Amikor a gyermek elkezd az iskolát, akkor
megy végbe benne a fogváltás. Anyanyelvét töb-
bé-kevésbé erős nyelvjárási színezettel beszéli.
Erőtlenül utánozó lény. Környezetében minden
íránt érdeklődik, környezetének életét maga is
erő teljesen átéli. A pedagógusnak tudnia kell,
hogy ebben a nagyjelentőségű fejlődési szakas-
ban milyen szellemi-lelki erők akarnak napvilá-
ra kerülni rejtkehelyükről. A fiziológiai megfi-
gyelésből arra következtethetünk, hogy a fej erői
egyfajta megállapodottságot érnek el. Előtörnek
a maradandó fogak, és nekünk szemügyre kell
vennünk azokat az erőket, amelyek ezt eredmé-
nyezik. Ez olyan erő, amely nem hatol be
alakítólag a fog kemény szubsztanciájába, hanem
csupán előretolja a már kialakult fogat. Az érzé-
ki-érzékfeletti megfigyelés megmutatja, hogy a
fogaknak ez az előretolása ennek az erőnek az
utolsó fizikai-testi tevékenysége. A fejnek ezek
az alakító erői ekkor lelki-szellemi erőként fel-
szabadulnak. Mindezt itt képszerűen fejeztük ki,
és ezt a képszerű kifejezési módot bárki vissza-

utasíthatja. Azt a tényt azonban mindenkinek el
kell ismernie, hogy fizikai szinten utoljára nyil-
vánul meg egy hatás, egy ehhez hasonló másik
pedig a fejlődésnek ettől a pontjától kezdve lép
életbe lelki-szellemi szinten, ez pedig egy plasztí-
kus (alakító) hatás. Ez a plasztikus hatás, amely
kezdetben befelé alakította a testet, most kifelé
fordul, és festésben, rajzolásban, írásban nyilvá-
nul meg. Szinte adja magát az út a színtől a vo-
nalgig – ami nem más, mint a szín határa –, majd
az absztrakt betűig. A nyelvvel összefüggésben
adódik egy másik út is. Mesék és mondák, vala-
mint a külső, realista tények elbeszélése és visz-
szamondása kiindulópontul szolgálhat a művelt
köznyelvre való lassankénti áttéréshez, és ezzel
együtt ahhoz, ami majd az írás helyességéhez el-
vezet. Az egyik oldalról a rövid versek ritmusá-
nak, rímelésének és ütemének ösztönös megér-
zése a zenei elemet kapcsolja hozzá a nyelvhez.
Az éneklés által létrejön azonban egy másik oldal
is. Ezáltal a beszédszervek rugalmassá és alkal-
mazkodó-képessé válnak, és anélkül, hogy cél-

* Magyarul megjelent az Ita Wegman Alapítvány kiadásában a „Szociálhigiéniai sorozat” 3. köteteként. Fordító: Gálgóné Szabó Klára

zattan erre törekednénk, szinte magától kialakul a nyújtott és éles hangok – és hasonló dolgok –, iránti finom érzék. A francia és a német nyelv – amennyiben a maga eleveenségükben mutatjuk meg őket a gyermeknek –, már az iskoláskor kezdetén felsorakoznak a többi nyelvi elemhez. Emellett alkalom nyílik arra is, hogy felébresztjük a gyermeket közvetlen környezete észlelésére, és ezáltal kialakítsuk benne a közvetlen külvilág gondolkodó módon történő leírásának képességét, amely a majdani földrajz-oktatás csírájául szolgálhat. Eközben lassanként tudatos rátekintéssé alakul az az ösztönös átélés, amellyel a gyermek saját, környezetében elfoglalt helyét szemléli. Az euritmia – lelkeséggel áthatott tornaként – mindezeket az élményeket összekapcsolva egésszé szövi a formában rejlő plasztikus erőt, a ritmust és a zenét.

Ebből a vázlatos leírásból is kítűnik, hogyan használjuk olyan közegként a tanítás anyagát, amelyre hatással lehetnek a természetszerűleg szabadabbá váló lelki-szellemi erők. A könnyű dolgokkal kezdünk, és fokozatosan haladunk a nehezebbek felé – olyan ütemben, ahogyan szabaddá válnak ezek az erők. Időnként azonban elébe kell vágnunk bizonyos rezdüléseknek. Így például fel kell ébresztenünk a gyermek forma iránti érzékét – a kerek, a szögletes stb. dolgok iránti érzékről van itt szó –, még mielőtt az utánczó erők túlságosan hatalmukba kerítenék a gyermekben ezidőtájt föllépő, plasztikus-képző tevékenységeket. Ha ezt elmulasztjuk, akkor a gyermek soha nem fogja a vonalban és a formában a színek teremtményét látni, hanem valami külső dolgot kíván a rajzolás és a festés során lemásolni. Ezáltal azonban valami teljesen művészietlen dolog jön létre. Amilyen kevéssé tekinthetjük a színes fényképet a festőművészet csúcának, olyan kevéssé tarthatjuk művészetnek az utánczást. Aki utáncz, az intellektualizál, de műalkotást nem hoz létre. Ezért tekinthetjük a gyermekrajzokat a művészet halálának, hogyha azok az elemi élmények helyett a fogalmi tudásból táplálkoznak. A fej: gömb. Ezért körrel ábrázolom. Két pontot teszek bele: ezek a szemek, stb. Az a gyermekrajz, amely ezeket mondhatná magáról, az egy aggastyán alkotása: élet helyett halál. Ha azonban egy gyermekekhez szóló mesében a piros és a zöld beszélget egymással, és ezt sikerül valóban drámaian megjelenítenem, és az ezáltal életre keltett dolgokat vetjük papírra, akkor a forma a szín eredményeként jön létre. Akkor olyan formák keletkeznek, amelyek nem külső dolgokat kívánnak lemásolni, hanem

olyan alakító erőknek a kifejeződései, amelyek a gyermeki testet alakító erőkhöz hasonlóak. Az ilyen művészet nem a külső dolgok újbóli létrehozására törekszik, nem a természet alkotásait kívánja megismételni, hanem azt fedi fel, ami – a természetnek megfelelően ugyan – a test rejtett mélységeiben működik. Az ilyen művészet nem más, mint „titkos természeti törvények megnyilatkozása“. Ez a goethei értelemben vett művészet. Ez a művészet gyógyító erővel bír: Azoknak az erőknek ugyanis, amelyek a testet alakították, de ezt a tevékenységüket már nem gyakorolják, a tudatba kell emelkedniük. Különben úgy hatnak, mint a hisztériások lelki élményei, akikről köztudott, hogy lelki erők testüket formáló erőkké alakulnak.

Varga Márta

HÁLÓK ÉS HAZUGSÁGOK FOGSÁGÁBAN

Paul Emberson a Szabad Gondolat 2006/3. számában megjelent cikkében leírja az Internet és a gépeket-embereket összekapcsoló program, a World Wide Web történetét. A Web kitalálója és létrehozója egy fiatal kutató volt, Tim Berners-Lee.

A jelenleg az Egyesült Államokban élő brit kutató a nyolcvanas évek végén a svájci CERN (Európai Részecskefizikai Kutatóintézet) munkatársaként végzett kutatásai során dolgozta ki a World Wide Web (www) ma ismert formájának alapjait, melyet eredetileg a tudományos információcseré megkönnyítésére szánt. Sir Tim Berners-Lee, a web atyja, akút 49 éves korában II. Erzsébet királynő lovaggá ütött, most aggódik az Internetért, a világháló jövőjéért, mondván: álinformációk és antidemokratikus erők lephetik el azt.

'Ha ellenőrizetlenül folyik tovább az Internet használata, „rossz dolgok“ történhetnek vele: téves információk kezdenek keringeni a világhálón, s a csalók játékszerévé válhat' - nyilatkozta 2006-ban a BBC Newsnak. A tudós elmondta, hogy megvan a veszélye annak, hogy a web a téves információk táptalajává válik, s végül több téves információt lehet majd találni a világhálón, mint valósat. Úgy véli, a blogok megjelenése egy korábban jelentéktelennek tűnő problémát okoz, az ingyenesen indítható Internetes naplók ugyanis lehetőséget biztosítanak az anoním rágalmozásra, íróik pedig gyakran pontatlan, vagy ellenőrizetlen információkat publikálnak. Berners-Lee nyilatkozata szerint egy kutatási programot fog elindítani, amelynek során a különféle tudományágak képviselői a világháló fejlődésének társadalmi vetületeit

vizsgálják. „Az Internet miatti változások csupán a társadalom gyökeres átalakulásának kezdetét jelentik“ - emelte ki a tudós, aki az általa alapított W3C (World Wide Web Consortium) igazgatója.

A létrehozó aggodalma nem alaptalan. A következőkben rövid áttekintést adunk azokról a ma már ismert problémákról, amelyek az Internet használatát nehezítik és a www feltalálásánál még nem lehetett előre látni.

Az első komoly támadás a számítógépes vírus volt. Ez egy olyan önszorzósító program, amely saját másolatait helyezi el más, végrehajtható programokban. A vírusok az Internet előtt is léteztek, de terjedésük lassúbb volt, és kellő figyelmességgel lehetett ellenük védekezni. Ez csupán egyike a rosszindulatú szoftverek számos típusának. Az önszorzósításon kívül sokféle dologra beprogramozható, például adatok törlésére, vagy önmaga elküldésére emailben. Még valódi ártó szándékú kódok nélkül is súlyos fennakadásokat okozhat a hálózati forgalomban. Több komolyabb vírus van, amely terjedésének csúcán világszerte észrevehetően lelassította az Internetet.

Természetes következményként jelentek meg a vírusokat felismerő és hatástalanító programok. E két folyamat állandó versenyben és harchan áll egymással; egyenlőre mindig a romboló erő jár elől.

Ezután jelentek meg a levéleszemetek (SPAM): a fogadó által nem kért, e-mailen keresztül tömegesen küldött hirdetések, felhívások. Az így kapott információk túlnyomó részben érdektelenek, csak fölösleges időt és szellemi ráfordítást igényelnek a fogadótól. Mivel ezeket a feladóik milliós nagyságrendben képesek rövid idő alatt elküldeni, jelentős terhelést, bosszúságot jelent az Internet használói számára. A spamnek egy része tudatosan megtévesztő, az olvasó félrevezetésére, kihasználására törekszik.

Amikor jelentős számú ember szokott rá az Internet rendszeres használatára, a támadás szintje

észrevétlenül megváltozott. Ez először tréfás alakot öltött. A kifejezetten tréfa (beugratás, átverés) jellegű leveleket hoaxnak nevezzük. A hoax szó a magyar nyelvben is jól ismert hókusz-pókusz kifejezésből származik. Nemzetközileg az együtt terjedt el, mivel a hálózat ideális terepe a kisebb-nagyobb átveréseknek. Az átverés gyakran kiegészül honlapokkal, de nemritkán az írott sajtó vagy a tv is hajlamos átvenni. Nevezhetjük ártatlan tréfának is, de tudni kell, hogy számos esetben nagyon vékony a határvonal a tréfa és a büntetendő cselekedet között. Fontos (de nem okvetlenül szükséges) jellemzője a hoaxnak a virális jelleg, tehát azon képesség, hogy terjed és szaporodik, bár a „automatikus” terjedésével ellentétben ez az emberi segítséget is igényli (pl. „Küldd tovább 10 példányban!”). E lánclevelek témája igen változatos, de van egy közös lényegi jellemzőjük: olyan területeket céloznak meg, ahol az átlagember ismeretei igencsak hézagosak, így hiszékenységüket, figyelmetlenségüket, tájékozatlanságukat, és nyereségvágyukat kihasználva érik el céljukat.

Az (ártalmatlan) lánclevelek legfontosabb jellemzői: sok nagybetűs szöveget tartalmaznak; felszólítanak, hogy minél több ismerősünknek, mielőbb küldjük tovább; ismert nagy cégre hivatkoznak, mely szerint ők is megerősítették a hírt; áltudományos nyelvvel próbálják meggyőzni a kevésbé hozzáértőket.

Néhány jellegzetes tréfa a közelmúltból:

„Normál esetben nem küldök tovább ilyen fajta üzeneteket, de ez a levél egy nagyon jó barátomtól jött, aki ügyvéd, és egy érdekes lehetőségnek tűnik. Ha ő azt mondja nekem, hogy ez működik, akkor működik is. Minden esetre nem veszt vele semmit az ember. A következőket mesélte el nekem: Ügyvéd vagyok és ismerem a törvényt. Ez egy tény. Ne csapjátok be magatokat, az AOL és az Intel tartja magát az ígéretéhez a bíróságtól és milliós nagyságrendű követelésektől való félelme miatt, ahogy ezt nemrég a Pepsi Cola csinálta a General Electric-kel. Kedves barátaim, ne tartsátok ezt egy buta viccnek. Bill Gates most osztja szét a jövedelmét. Ha most nem reagáltok rá, később megbánhatjátok. A windows még mindig a leggyakrabban használt program. A Microsoft és az AOL kísérleteznek ezzel az e-mailen keresztül elküldött szöveggel (e-mail beta test). Ha elkülditek ezt az e-mailt a barátaitoknak, akkor a Microsoft 2 hétig követi a nyomotokat. Minden egyes személyért, aki ezt az e-mailt elküldi 245 EUR-t fizet a Microsoft. Minden egyes személyért, akinek

elküldték és ő továbbküldte ezt az e-mailt 243 EUR-t fizetnek, a harmadik személyért, aki megkapja 241 EUR-t fizet a Microsoft. 2 hét után a Microsoft küld nektek egy levelet, amiben kéri a postai címetek megerősítését és küld egy csekket.”

A fent idézett levél egy régen elindított internetes tréfa legújabb verziója, mely már 1997 óta kering egyik formából a másikba alakulva. A szóbanforgó cégnév és állítólagos jutalmak, ellenszolgáltatások periodikusan változnak, de az alapvető cél ugyanaz marad: bolondját járattatni, becsapni a naív netezőket, hogy véget nem érően küldözgessenek olyan primitív üzeneteket barátainknak és ismerősöknek, melyekben hamis ígéretek szerepelnek a pénzről, vagy más előnyös üzletről.

Nem számít, hogy ennek a félrevezetésnek mely 'inkarnációját' kapja meg az ember. Az elv ugyanaz. Vegyük tudomásul, hogy nincs ingyen ebéd, és nagy vállalatok nem fognak osztogatni mesés vakációkat, ezer dolláros csekket, divatos ruhákat, új számítógépeket, bankjegykegyeket, új autókat, vagy repülőutakat a világ bármely tájára, csak azért, mert az ember az internetet használva e-maileket küldözget. Bár első ránézésre teljességgel ártalmatlannak tűnik a bugyuta üzenetek küldözgetése, tudnunk kell, hogy ezek a saját és a többi ember alacsonyrendű vágyaira építenek, nevezetesen a munka nélküli nyereszkesedésre, a lustaságra és a szenzációéhségre.

Legszomorúbb az, hogy olyan emberek is, akik hosszú ideje kapcsolódnak az antropológiához – sőt néhány esetben komoly informatikai ismeretekkel rendelkeznek – nem tudatosítják, hogy mi történik, miben vesznek részt, azonnal továbbítják ezeket a leveleket „Rajtam ne múljon!” kommentárral. Azok az erők, amelyek generálják e fölösleges tevékenységeket, biztosan építhetnek az emberi figyelmetlenségre, tudatlanságra és a tévhitekre. Számukra az internetezés és e-mailezés kiváló eszköz a tudatosság gyengítésére. Az emberi hiszékenységgel szemben a vírusirtó programok is tehetetlenek. Az e-mailben terjedő lánclevelek minden bizomnyal külön fejezetet kapnak majd az internetes folklórral foglalkozó szakkönyvekben.

A (<http://urbanlegends.miningco.com/culture/urbanlegends/library/blhoax.htm>) lánclevelet gyűjtő weboldalon igazi ingyencségekre bukkanhatunk: beteg éhező és eltűnt gyerekek, ingyen kóla, részvény, szex és gépkocsi, petíciók különféle soha nem létezett civil szervezetek megmentésére, fogságba esett misszionáriusok, bizzar

öngyilkosságok, heroin a hamburgerben, LSD a telefonfülkékben, AIDS-es tük a moziszékeken, kígyó a nyilvános vécékben, stb. Az oldal számon tartja azt is, hogy az adott történet mióta cirkulál: bizonyos városi legendák a hatvanas-hetvenes évek óta folyamatosan forgalomban vannak, de újabban írógép helyett a neten sokszorosítják magukat.

A lánclevél egy vírus,

de nem a számítógép vírusa: nem tesz kárt a számítógépekben. Az embert, az emberi tudatot fertőzi és velünk sokszorosítja magát. Nem is piramisjáték, mert nem buzdít pénzbefizetésre – bár létezik ilyen is, de az már bűnügyi eset. A legtöbb lánclevél megelégszik azzal, hogy néhány tízmillió példányban körbejárja a földgolyót – érdekes kép. Ez egyébként elpazarolt sávszélességben, gépidőben és munkaórában is számottevő kárt okoz. A beugratós lánclevelet könnyen megkülönböztethetjük a valódi jelentőséggel bíró felhívásoktól: általában anonim e-mail címről indulnak, és a levél pusztá továbbküldéséért ígérnek valamit, holott az *Internet decentralizált működése nem teszi lehetővé, hogy pusztán a 'tárgy' sor alapján bármiféle nyilvántartás készüljön arról, kik hova és hányszor postázták. Ha mégis bizonytalanok vagyunk, a levélben közölt „tények“ alapján gyorsan kideríthetjük az igazat, mielőtt még felelőtlen vírusgazda módjára továbbfertőznénk ismerőseinket.*

A megtévesztések egyik kiemelt területe a csillagászat.

Talán emlékszünk a Mars 2003. augusztus 27-i nagy földközelségére. Óriási volt az érdeklődés a vörös bolygó iránt, és ez az érdeklődés azóta sem csökkent. Úgy tűnt, a történelmi oppozíció pontosan két évvel később, 2005. augusztus 27-én megismétlődik, amint arról akkoriban a hónapok óta keringő internetes lánclevélből tudomást szerezhattünk. A 2005. augusztus 27-i nagy közelség azonban minden tekintetben világrekord lett volna – ha igaz lett volna. A jól értesült e-mail-szerző műve hamarosan magyar változatban is elkezdett keringeni:

„Ebben a hónapban (augusztus) a Föld és a Mars közelebb lesznek egymáshoz, mint az írott történelemben bármikor. A Mars legközelebb 2287-ben lesz ilyen közel. A találkozás csúcsa augusztus 27-én lesz, amikor a Mars 34,649,589 mérföldre közelíti meg a Földet és a Hold mellett a legfényesebb égitest lesz. Szabad szemmel akkorán fog látszani, mint a Hold. Könnyű lesz meg-

látni. Augusztus elején este 10 órakor keleten fog felkelni és kb. hajnali 3-kor éri el a legmagasabb pontját. Augusztus végére, amikor a 2 bolygó a legközelebb lesz egymáshoz, sötétedéskor fog felkelni és a legmagasabb pontját 0:30-kor éri el. Olyan csoda lesz látható, melyet élő ember még nem látott.

Tájékoztassa erről ismerőseit!”

Az ismeretlen fordító egyik kapitális fordítása az, hogy a Mars szabad szemmel fog akkorán látszani, mint a Hold. Az angol eredetiben még az állt, hogy távcsövön át, 75-szörös nagyítással látszik a Mars akkorán, mint szabad szemmel a Hold. Arra gondolhatunk, hogy valaki előszedett egy 2003-ban íródott e-mailet, amelyben minden fontosabb tudnivaló szerepelt, egyedül az évszámot írták át. Ez az apró dolog indíthatta el a lavinát. Megelőzendő az újabb Mars-örületet, amely ezúttal vaklármának bizonyult volna, egy héttel 2005. augusztus 27-e előtt a Magyar Csillagászati Egyesület egy sajtóközleményt adott ki, melyben felhívta a figyelmet arra is, hogy valóban lesz Mars-közelség, csak hogy október legvégén.. Az érdeklődők egycsapásra eltűntek, mígnem elkövetkezett augusztus 27. napja. Mely napon a hazai médiában az egyik kereskedelmi tévécsatorna ismeretterjesztő műsorában szépen beolvasták a szenzációs hírt: a mai napon történelmi Mars-közelség lesz, a vörös bolygó akkorán fog látszani, mint a Hold! És a telefonok újra megszólaltak.

És a telefonok 2006 augusztusában is megszólaltak. Ismét egy olyan lánclevél volt a kiváltó ok, amelyben a Mars 2006 augusztus 27-i nagy oppozíciójáról értekezik az ismeretlen szerző. A Mars azonban olyannyira nem volt földközelen, hogy észlelésére gondolni sem érdemes. Az eddigiek ismeretében várható, hogy 2007-ben újra felbukdan a Mars-vaklármája, ezért már most jelezzük, hogy 2007. augusztus 27-én nem lesz földközelen a vörös bolygó...

Ehelyett volt más az égen. 2006 augusztus 27-én a Szaturnusz és a Vénusz igen ritka közelségű együttállása a hajnali égen, amely kivételesen szép látvány volt. De erre nem voltak kíváncsiak az emberek.

A következő lépés: nem ártatlan tréfa, nem becsapás, hanem egészségre ártalmas „jótanács”. Néhány hónapja pl. olyan levelek kezdtek keringeni, amelyekben azt javasolták, hogyha szívinfarktus gyanúja áll fenn, kezdjünk el folyamatosan köhögni, mert az segít átvészelni a problémát. Mondani sem kell, hogy ezzel pontosan az ellenkezőjét lehet

elérni. Vajon kinek áll érdekében ilyen levelek küldözgetése? Ilyeneket nem lehet pusztán tréfából írni.

Mi lesz a következő lépés? Mert az bizonyos, hogy az egyén betegségét előidéző levélüzenet csak kezdeti próbálkozása bizonyos erőknél.

A cél nyilvánvalóan a félelemkeltés.

Erre egy másik – jellemző – példa a „Nibiru bolygó közeledése” típusú levél. Ez már kifejezetten a rémhír kategória, kis jó szándékkal hírlapi kacsza. Az Apokalipszist jósló hírek hallatára sokan felkapják a fejüket, ha pl. azt jelzik, hogy egy üstökös ütközik majd a Földnek. A közelmúltban főként az Interneten jelentek meg ilyen híradások, ezek között volt az új, naprendszerünk felé közeledő bolygó, amely magában hordozza a végítéletet:

„Lázban ég a világ nyugati fele, de legfőképp Amerika. Bevásárlási lázban. Tartalékol boldogboldogtalan. Talán ezt nem is láznak, inkább lassan kialakuló pániknak nevezhetnénk. A pánik oka a Nibiru, vagy új keletű nevén a Planet X, a Vörös Bolygó.

De ez a Vörös Bolygó nem a jó öreg Mars, hanem az a bolygó, aminek pályája 3660 évente érinti a Naprendszerünket, és a Napot megkerülve távozik. Az 1983 óta csak a világ legnagyobb távcsöveivel megfigyelhető bolygó ma már kis házi teleszkópokkal is észlelhető.

A szakértők szerint néhány hónap múlva pedig már szabad szemmel is látható lesz. A Nibiru a Plútót elérve, tehát a mi naprendszerünkbe való behatolás után csaknem kilenc hónappal éri el és kerüli meg a Napot. Ez akár katasztrófával is járhat A Vörös Bolygó a mérések szerint kb. 23-szorosa a Földnek. Számos kutató szerint a bolygó feltűnése okozta eddig a Földön a rendkívüli időjárási változásokat. Amennyiben a Nibiru közeledése katasztrófát idézne elő, úgy az néhány óra alatt lezajlana, és utána hónapok, esetleg évek telhetnek el, mire az élet rendes kerékvágásba térne vissza. A NEW SCIENCE & INVENTION ENCYCLOPEDIA szerint a bolygó a Nap és Föld között elhaladva sötétségbe boríthatja bolygónkat. Ám nem ez jelenti a legnagyobb veszélyt. A tudósok szerint a földnél 23-szor nagyobb bolygó gravitációs vonzása olyan hatással lehet bolygónkra, hogy 'megakaszthatja', lelassíthatja Földünk forgását, ideiglenesen megcserélheti a pólusokat, és a bolygó hatásainak következtében időjárási katasztrófákra, vulkánok kitörésére, akár szökőár kialakulására is

számítani lehet. A Nibiru utolsó három bolygótogatásának írott emlékei a történelemben is megtalálhatóak. A Bibliában a vízözön, az Egyiptomi Holtak könyvében Atlantisz elsüllyedése, illetve előtte a csendes-óceáni Lemuria elsüllyedése. Vagy akár említhetnénk az utolsó jégkorszakot is....

...Hogy valóban bekövetkezik-e a Nibiru okozta katasztrófa, hogy valóban szükség lesz-e a katasztrófa-terv életbeléptetésére a jövő tavasszal magunk is megtudhatjuk.”

E levél megjelent az írott sajtóban is, és a BBC híradásában is foglalkoztak vele. A levél összes hazugságát ugyan nem érdemes kommentálni, de néhány alapvető természettudományos tévedést azért érdemes eloszlatni – hátha más témák kapcsán is felmerülnek. (Kíváncsiságból utánajártam az angol nyelvű eredeti, indító változatnak. Ott megadták az égitest pontos koordinátáit is – 2002-re vonatkozóan. Emnyit a 9 hónapról.) Egy ilyen bolygó gravitációs ereje nem okozhat a Földön rendkívüli időjárás változásokat. Amnyi jóval nagyobb bolygó van ennél sokkal közelebb, mégsem venni észre ezek meteorológiai hatását. Hogy az időjárás rendkívüli, az nem vitás, de az okokat közelebb kell keresni. „A Földnél 23-szor nagyobb bolygó vonzása olyan kihatással lehet bolygónkra, amely megakaszthatja forgását, megcserélheti ideiglenesen a pólusokat.” Itt különösen az „ideiglenesen” jelző tetszik. Azt hiszem, hogy egy bolygó forgásának megakasztását még a minimális természettudományos ismeretekkel rendelkező ember sem gondolja komolyan. Ha valóban közeledne egy ekkora égitest, akkor a bolygók helyzete az égbolton már most több fokkal eltérne a csillagászati évkönyvekben előrejelzett helyzettől. Ezt azért már nagyon nehéz volna eltitkolni: az amatőr csillagászok is észrevennék.

Nagyon elszomorító, hogy egy ilyen leírást az emberek nagyobb része komolyan vesz. Mi lehet az oka, hogy időnként végigseper a világon egy ilyen elmélet?

Korunk embere vevő a misztikus dolgokra, így a katasztrófaelméletekre is. Az algoritmus, ami szerint felépítetik a „mesét”, igen egyszerű. Vegyünk egy olyan feltételezést, ami már kapott némi (ál)tudományos hírverést. Ilyen lehet pl. az a bizonyos 10. bolygó a Naprendszerünkben. Adjunk hozzá némi misztikát tartalmazó, tudományosnak tűnő információt. Legyen ez mondjuk a Biblia által említett halálbolygó, és adjunk meg pontos adatokat, de úgy, hogy azok ne legyenek ellenőrizhetőek. Vegyünk egy kis katasztrófaelméletet, és fűzzük hozzá még egy olyan

jelenséget, ami amúgyis foglalkoztatja az embereket, és megmagyarázhatatlan a számukra. Mi legyen ez? Pl. a mostanában tapasztalható rendkívüli időjárás pont megfelel a céloknak. A végén pedig jelöljük meg egy olyan, viszonylag közeli időpontot, amire azt mondhatja az olvasó, hogy: Na, ezt megvárjuk!

A jelenség természetesen már régóta ismert. A rémhírek terjesztése nem új ötlet. Csak a módja az, ami új. Az Internet segítségével ez nagyságrendekkel több emberhez jut el, s igen gyorsan. Ettől válik félelmetes eszközzé; rövid idő alatt nagy tömegeket lehet manipulálni. A felhasználók legnagyobb része nem tudja eldönteni, hogy amit olvas, az igaz, vagy sem. Olyan mennyiségben zúdul rá az információ, amennyit az agy már nem tud megfelelően fogadni, feldolgozni, s így nem tudja megkülönböztetni a jót és a rosszat.

Ártatlannak tűnő szokás kezd életre kelni. Ünnepekre – Karácsony, újév, névnap – e-mailen küldünk képeket. Vannak közte egyszerű gifcsek, de némelyik kifejezetten szörnyű. Ha valaki ilyet rajzol, az magánügy. Az már kevésbé, ha felteszi az Internetre, de az mindenesetre magáért beszél. Az viszont, aki továbbküldi, hová teszi a szemét, ízlését, jóérzését?

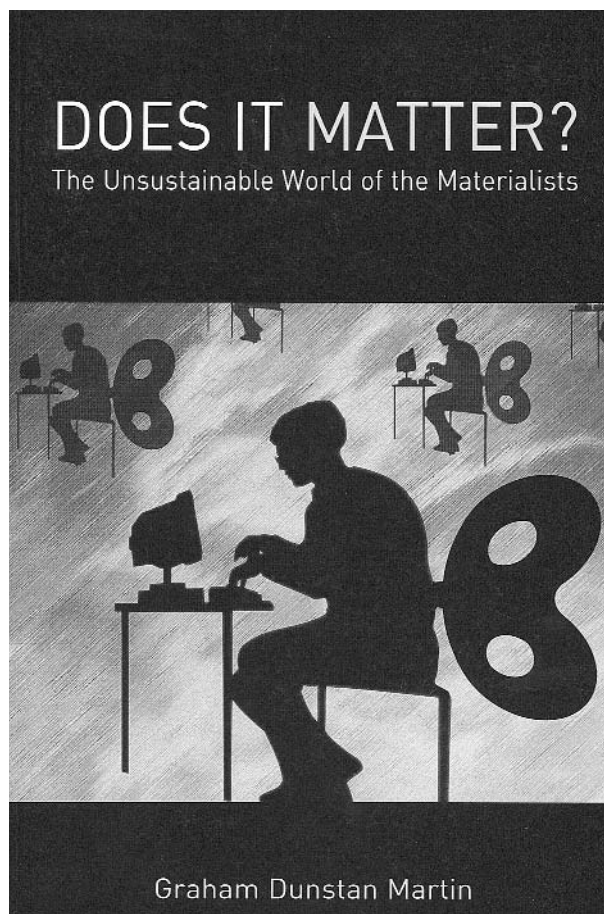
Egyáltalán, miért gondoljuk azt, hogy egyetlen gombnyomással elintézhető egy jó-kívánság? Már nincs telefonbeszélgetés, nincs kézzel írott levél, képeslap, hanem csak SMS-ek és e-mailek, melyeket kész klisékből választhatunk. Még csak meg sem kell írunk, maximum egyszer: Minden munka, vagy erőfeszítés nélkül elküldhetjük egyidejűleg akárhány barátunknak. Miközben nem rájuk gondolunk, csak a címüket keresgetjük a számítógépen. A személyes – gondolati, érzelmi – kapcsolat teljesen eltűnik.

Az elektronikus úton való kapcsolattartásnak, legyen az baráti, vagy hivatalos, tagadhatatlanul nagyon sok előnye van. Nem is lenne addig semmi baj vele, ha arra használnánk, amire való. De a hordozó közeg természetéből adódóan várható volt, hogy olyan hatások lépnek be, amely ezeknek a – természet alatti – erőknél szolgálatában állnak. Először csak a gépeket teszik tönkre, az adatokat, hamisítják meg, tüntetik el. Ezután az ember figyelmét, tudatosságát veszik célba. A tréfából átmegy a folyamat a tudatos megtévesztésbe, sőt félelemkeltésbe. Igaz, ehhez már az ember tevéleges közreműködése is szükséges.

Ha az információt nem megfelelően szűröm

meg akkor tudattalanul része leszek a láncnak. Sőt, már el is hiszem, amit olvasok. Manipulál a folyamat, amit én indítottam. Belémköltözik egy erő és irányít. A számítógép előtt már nem vagyok „jelen”, az éberségem bémult, a tudatosság eltűnhet. A háló – a világháló – rám is kiterjedt. Igen, ez a tudati lélek elleni támadás.

Nem az a gond, hogy használjuk az Internetet és a www-et, hanem az, hogy nem tudjuk, mi történik közben velünk. Tudatosítanunk kell, hogy ez a háló nem csak mechanikai-fizikai, hanem más szinteken is létezik. A háló szálait mozgató erők célja a figyelemelterelés és az, hogy ne a felismert feladatunkkal foglalkozzunk, még gondolathoz sem. Tudnunk kell, hogy egyre komolyabb próbáknak néziünk elébe, melyek egyre burkoltabban, egyre megtévesztőbb köntösben jelennek majd meg. Tim Berners-Leenek igaza van, amikor azt mondja, hogy rossz dolgok történhetnek, ha ellenőrizetlenül folyik tovább az Internet használata. Csakhogy éppen az ellenőrzés az, amit nekünk magunknak kell elvégeznünk, még hozzá figyelemmel, jelenléttel és tudatossággal. De nem csak a számítógép előtt.

A Pesthidegkúti Waldorf Iskola osztálytanítót keres a 2007/08-as tanévben induló leendő első osztály számára. Az önéletrajzzal ellátott jelentkezéseket a Belső Konferenciának címezve az iskolába várjuk. Címünk: Pesthidegkúti Waldorf Iskola, 1028 Budapest, Kossuth L. u. 17.

***

A Fóti Szabad Waldorf Iskola osztálytanítót keres 2007. szeptemberében induló első osztályába, lehetőleg Waldorf-tanári végzettséggel. Részletes, kézzel írott önéletrajzot és diplomamásolatot az alábbi címre kérjük: Szabad Waldorf Iskola, 2151 Fót, Vörösmarty tér 2. Telefonon érdeklődni lehet Jármay Zsuzsanna iskolatitkárnál a 27/537-303-as telefonszámon.

***

A Biodinamikus Mezőgazdálkodásért Alapítvány legénde gazdaságában helyet ad csoportok mezőgazdasági, természetismereti vagy művészeti táborainak. Érdeklődni lehet: Csécs Mónika 06 20/ 571-3726, Mezei Ottóné 1 200-7867

***

Biodinamikus kertészkedés ház körüli kertben. A Magyar Antropozófia Társaság tanfolyama Budán, évi 5 összejövetellel, Mezei Ottóné kertjében. Tel.: 1 200-7867

***

2008 őszén Waldorf Iskola indul a Zsámbéki-medencében

A terveinkben szereplő kertre/gazdaságra épülő 4-8-13 osztályos intézmény szerveződő részleteiről a <http://budantuliwaldorf.fw.hu> honlapon találsz bővebb információt.

Szeretettel várunk minden érdeklődőt a verdes.dora@freemail.hu címen,

személyes és anyagi támogatást: T.: 26/371-142, Balla Katalin, 30/274-68-33, Komjáti Judit

***

Dr. Világhy István antropozófia irányultságú szülész-nőgyógyász 20007. április 2-án nyitja meg szakorvos magánrendelőjét Ispánkon. Telefonos bejelentkezéseket már 2007. március 26 -tól fogad a 06-94 428-264-es telefonon.

Dr. Világhy István 1964-ben hagyta el az országot, és ezt követően a berni egyetemen fejezte be a Budapesten megkezdett orvosi tanulmányait, majd szülész-nőgyógyász szakorvosi diplomát szerzett. 1977-2005 között magánpraxist vezetett Baselben. Tevékenysége súlypontját képezte a terhesgondozás, a meddőség kezelése és a konzervatív szüléset. A praxisa során levezetett kb. 2000 szülésből mindösszesen 2%-nál volt szükséges császármetszést alkalmazni. Tankönyvet írt és jelentetett meg a Schwabe kiadónál 2001-ben, a hüvelyi szüléseti operációról. A könyv magyar nyelven is megjelenik a közeljövőben.

Közlemény

2006-ban a Szolnoki Waldorf Iskoláért Egyesület javára 881.374 Ft befizetés érkezett a SZJA 1%-os felajánlásokból. Ezt az összeget iskolánk és óvodánk nyári felújítási munkáihoz használtuk fel, kibővíve ezzel saját lehetőségeinket. Köszönjük szépen !

Az Ita Wegman Alapítvány az 1996. évi CXXVI. törvény (a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti közhasznú felhasználásáról) 6. § 3. bek. alapján nyilatkozik, hogy az APEH által átutalt 82.262.- Ft összeget a Kuratórium döntése alapján teljes egészében Polzer-Hoditz: Az európai közép misztériuma c. könyv kiadásának ünnepi bemutatójára fordította.

Rendezvények a Szabad Gondolatok Házában 2007 tavaszán

2007 április 14-15.

(FIGYELEM! SZOMBATON DÉLUTÁN ÉS VASÁRNAP!)

Peter Tradovsky:

Európa mai helyzete Kaspar Hauserrel összefüggésben

2007 május 18 péntek délután és 19. szombaton csak délelőtt

Irene Diet:

- **A mai világhatalmak okkult és szociális törekvései különös tekintettel Kelt-Európára és Oroszországra**
- **Okkult munka a halottakkal**

Mindkét szeminárium a Szabad Gondolatok Házában (1089 Bp. Bláthy Ottó u. 41.) lesz. Belépődíj mindkét alkalommal 1500 Ft

Olvasói levél

A Szabad Gondolat előző számában, a W.J. Stein: Euritmia az ősi Görögországban c. cikkben szereplő apróbb fordítási hibára szeretném felhívni a figyelmet. A vázákön szereplő nőalakokat említi, a British Museum Nereiden-termében látható szobrokat, melyeket a továbbiakban Nereideneknek nevez. Az illusztráció képaláírása csak Nereide-t tartalmaz. A németből magyarra fordításba csúszott hiba, a korrekcióhoz azonban fel kell lapoznunk a görög mitológiáról szóló irodalmat, ebben jó segítséget nyújt Kerényi Károly: Görög mitológia c. könyve. A Nereiden, Nereide helyes fordítása a Nereidák (többes szám), illetve Nereida (egyes szám). Így érthető, hogy a képen szereplő szobron egy Nereidát látunk, a múzeum Nereidák-termében nyilván több ilyen szobor szerepel. De kik ezek a Nereidák (más alakban Néreidák)?

A Nereidák Néreus tengeristen lányai. Phorkysz, Próteusz és Néreusz három férfistenség, akik valójában egyszerre külön alakok, és egyszerre egy istenség különböző arcai. Őket Homérosz a "tengeri öregeknek" nevezi. Az egy, vagy többarcú "öreg" előbb uralkodott a tengereken, mint Poseidón, Hésiodos szavaival: "Néreust, aki soha nem hazudik, hanem mindig az igazságot mondja, Pontos nenzette, első gyermekeként. Épp azért nevezik őt öregnek, mert igazlelkű és jószágos. Soha nem tér el attól, ami helyérvaló, lelkében igazságosság és jószág lakik." Ötven leánynak volt az apja, akiket Dóris, az Ókeanis - Ókeanos-lány - szült neki, ötven tengeristen-nőt...(...) Haltetű férfialaknak ábrázolják, akinek uralma a tenger mélységére terjed ki.

Ez az ötven leánygyermek a Néreidák, vagy Néreisek, a tengeristennők, akiket gyakran ábrázolnak ruhában, vagy meztelenül, gyakran tengeri csodaállatokon lovagolva - ha szökőkutakat látunk, a szobrok ismert alakjai a Néreidák. Neveiket szívesen emlegetik a költők, csak néhány ismertebbet sorolok fel közülük:

Eudóra, Thetis, Erató, Euniké, Galateia. Valamennyien egy-egy tulajdonságot testesítettek meg: "szélcsend, tengerzöld, hullámgyors, fővenyistennő, az észet és ihletet ajándékozó", stb. Ők mutatták meg Dionysos és Persephoné misztériumait az embereknek. E szerepeik kiegészítik és mélyebb megértéshez segíthetnek azon mivoltukat illetően, melyről az írás szól, azaz hogy a Nereidák mozdulatai a nyelv misztériumának titkait fejezik ki.

Ertsey Attila

